

Proiect finanțat de
UNIUNEA EUROPEANĂ

MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

FONDUL SOCIAL EUROPEAN
POSDRU
2007-2013

INSTRUMENTE STRUCTURALE
2007-2013

ADMINISTRAȚIA NAȚIONALĂ
A PENITENCIARELOR

**PRECIZARE: NUMEROTAREA PAGINILOR DIN PREZENTA VARIANTĂ ELECTRONICĂ NU
COINCIDE CU CEA DIN VARIANTA TIPARITĂ!**

GHID DE BUNE PRACTICI **pentru educatorul care lucrează** **în sistemul penitenciar**

GIURGIU
2010

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

*„Educația este îmblânzirea unei
flăcări, nu umplerea unui vas.”*

(Socrate)

Coordonator: Petrescu Cristian Sven

Coordonator științific: prof. univ. dr. Constantin Cucoș

Colectivul redacțional:

Albu Mihaela
Chermăneanu Claudia Georgiana
Dediu Laura Mariana
Georgescu Adriana
Marton Daniela Geta
Neagoe Andreea Mihaela
Niculoiu Ioana Cristina
Nițoiu Raluca
Ofrim Alexandru
Petrescu Lucia Octavia
Ștaier Maria

Foto copertă: *Prisoners Exercising (Prisoners' Round)*, Vincent van Gogh, după Gustav Doré

PENITENCIARUL GIURGIU
ADMINISTRAȚIA NAȚIONALĂ A PENITENCIARELOR

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial
Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013

CUPRINS

**PRECIZARE: NUMEROTAREA PAGINILOR DIN PREZENTA VARIANTĂ ELECTRONICĂ
NU COINCIDE CU CEA DIN VARIANTA TIPĂRITĂ!**

CONSULTATI VARIANTA TIPĂRITĂ!

Introducere. Justificare	4
Fundamentarea cadrului legislativ și organizațional	5
I. Teorii generale ale educației. Termeni-cheie și concepte de specialitate	6
II. Proiectarea activității și organizarea grupului	17
III. Strategii pedagogice. Metode de lucru pentru educatorii care își desfășoară activitatea în sistemul penitenciar	32
IV. Comunicarea în cadrul grupului	54
V. Evaluarea activității	67
VI. Consilierea educațională individuală. Evaluarea persoanei private de libertate	83
VII. Colaborarea cu reprezentanții comunității	110
VIII. Modele de bună practică	119
Bibliografie	152

INTRODUCERE. JUSTIFICARE

De obicei, astfel de introduceri în conținutul unui material scris se focalizează pe caracterul inedit, valoros, de maximă semnificație în peisajul științific sau pe nivelul de adecvare și oportunitate al apariției, la momentul cronologic sau academic traversat.

Vom începe, însă, prin a **mulțumi** unor oameni, și mai ales, **colegi**, a căror **inițiativă** sau după caz, **contribuție**, a făcut posibilă apariția acestui material. Într-un peisaj instituțional în care **specializarea** pare să fi devenit apanajul exclusiv al unor **inițiați**, efortul colectiv al unui grup de educatori din Sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor a făcut posibilă apariția **Ghidului – instrument de lucru** și, în niciun caz, referință bibliografică sau curs universitar pentru studenții din anii de debut ai facultăților de științe socioumane. Deoarece structura serviciilor educație din penitenciare este în mod tradițional eterogenă din perspectiva specializărilor, cuprinsul ghidului este fundamentat de experiența practică a lucrătorilor din sectorul educație. Este evident și efortul de formalizare al conținuturilor, justificat tocmai de nevoia de emancipare a unui domeniu de activitate frecvent asimilat activităților educaționale nestructurate, dar de mare efect mediatic și comunitar.

În sens general, apreciem că intervenția educațională trebuie să se focalizeze asupra instrumentării plurivectoriale a **persoanei** private de libertate, astfel încât după liberare – moment istoric consacrat absolvirii de vinovăție prin ispășire, aceasta să dispună de resursele necesare pentru a depăși consecințele nefaste ale etichetării sociale și ale eșecului relațional, să poată învăța, munci și întemeia o familie.

Din această perspectivă, persoanele condamnate la pedepse cu privire de libertate, se înscriu într-o categorie populațională aparte, cu nevoi psiho-socio-educăționale specifice. Personalitatea decompensată, carențele educaționale accentuate, complianța la influențele mediului extern, inconsecvența psihocomportamentală, absența unor pattern-uri stabile, dezirabile social, de raportare la varietatea de indivizi și situații cu care s-au confruntat pe parcursul vieții, sunt numai câțiva dintre factorii care dimensionează intervenția educativă în cazul acestora și condiționează reușita procesului recuperativ, în ansamblu.

Conceperea și proiectarea demersului educațional destinat persoanelor care au săvârșit infracțiuni, constituie acțiuni complexe, dublu orientate: spre investigarea personalității și aprecierea resurselor/disponibilităților proprii fiecărui individ, precum și către ajustarea activităților planificate, la exigențele mediului carceral și la tipul de regim de detenție. În consecință, atunci când abordăm problematica reintegrării sociale a delincvenților, trebuie să avem în vedere faptul că, alinierea la exigențele normative, deopotrivă cu înscrierea în coordonatele unei scheme metodologico-instrumentale de succes, se constituie într-un demers integrativ minuțios, desfășurat pe mai multe paliere de activitate și a cărui grad de reușită este direct proporțional cu numărul și amplitudinea dimensiunilor, pe care educatorul le poate lua în calcul la un moment dat.

Având în vedere scopul pentru care **Ghidul** a fost realizat – acela de a constitui un „îndrumar” pentru personalul de specialitate din așezămintele de detenție, s-a remarcat necesitatea de a „culege” și de a sistematiza ansamblul bunelor practici regăsite la nivel de sistem, într-un document de referință. Sperăm ca: limbajul accesibil, maniera interactivă de prezentare a conținuturilor și, nu în ultimul rând, încercarea de structurare a informațiilor în scheme logice și atractive, să conferă unitate, coerență și, mai ales, **utilitate funcțională** temelor propuse.

Direcția Reintegrare Socială

Administrația Națională a Penitenciarelor
FUNDAMENTAREA CADRULUI LEGISLATIV ȘI ORGANIZAȚIONAL

CADRUL LEGISLATIV

Documente normative internaționale care vizează domeniul educației:

Declarația Universală a Drepturilor Omului;

Recomandarea nr. R(89) 12 a Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, adoptată la data de 13 octombrie 1989, referitoare la educația în penitenciare;

Recomandarea Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare – Rec (2006)2.

Legi:

Codul penal;

Codul de procedură penală;

Legea nr.275/1975 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare;

Hotărârea nr.1897/2006 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal.

Ordine ale Ministrului Justiției:

Ordinul Ministrului Justiției nr.775/1998 prin care se stabilesc regulile privind asigurarea școlarizării și calificării persoanelor private de libertate;

Ordinul Ministrului Justiției nr.2003/C din 22 iulie 2008 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Administrației Naționale a Penitenciarelor.

Decizii ale Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor:

Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr.400/2007 referitoare la „Instrucțiunile privind asistența psihosocială a minorilor aflați în penitenciarele pentru adulți”;

Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr.418/2007 prin care de aprobă „Standardele naționale în domeniul educației și asistenței psihosociale a persoanelor private de libertate”, „Metodologia activităților de educație și asistență psihosocială”;

Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor numărul 356/2010 privind organizarea și desfășurarea activităților de instruire școlară, precum și participarea la cursurile de învățământ;

Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor numărul 471/2010 care modifică și completează Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr.356/2010 privind organizarea și desfășurarea activităților de instruire școlară, precum și participarea la cursurile de învățământ;

Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor numărul 486/2010 privind desfășurarea activităților de educație și asistență psihosocială cu minorii din Centrele de Reeducare.

CADRUL ORGANIZAȚIONAL

Cadrul organizațional este reprezentat de totalitatea unităților penitenciare care au în custodie persoane private de libertate. Aceste unități, deși pot fi clasificate după mai multe criterii (regimul de executare al pedepselor privative de libertate, vârsta și sexul persoanelor

custodiate etc.), au drept scop reinserția socială a persoanelor care au săvârșit fapte cu caracter penal.

CAPITOLUL I

Teorii generale ale educației.

Termeni-cheie și concepte de specialitate

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

1. EDUCAȚIA

Ce este educația?

Ansamblul de măsuri aplicate în mod conștient și sistematic, prin care se urmărește dezvoltarea potențialului biopsihic al omului și formarea unui tip de personalitate solicitat de condițiile prezente și de perspectiva societății.

Caracteristici ale educației:

- Demers aplicabil numai la specia umană;
- Sistem de acțiuni preponderent deliberate;
- Se desfășoară la nivelul unor instituții de profil;
- Se realizează în perspectiva unui anumit ideal de personalitate umană;
- Se prelungește pe întregul parcurs al vieții unui individ.

Indicatori de calitate ai educației

- Este centrată pe beneficiari;
- Este orientată spre performanțe, valori adăugate și create;
- Respectă autonomia individuală;
- Se realizează prin dialog social;
- Se bazează pe inovație, diversificare, creativitate;
- Abordează procesul educațional în sens unitar;
- Are ca obiectiv învățarea permanentă.

Ce este sistemul de educație?

Reprezintă ansamblul instituțiilor și al comunităților umane dintr-o anumită societate, care în mod direct sau indirect, explicit sau implicit, realizează anumite funcții și roluri pedagogice, care asigură activarea și influențarea procesului de formare-dezvoltare a personalității umane. (Dicționar de termeni pedagogici, Sorin Cristea, 1998, p.415)

Sistemul de educație este contextul cel mai larg în care se desfășoară activitățile, acțiunile, influențele și situațiile cu caracter educațional. Situația educativă poate fi *dată* sau *creată* și constituie suportul concret, care permite realizarea acțiunilor pedagogice, într-un timp și într-un spațiu determinat.

Formele educației

- Educația formală – se referă la totalitatea influențelor intenționate și sistematice, elaborate în cadrul unor instituții specializate, în vederea formării personalității umane.
- Educația nonformală – cuprinde totalitatea influențelor educative, ce se derulează în afara clasei sau prin intermediul unor activități opționale sau facultative. Termenul *nonformal* desemnează o realitate educațională mai puțin formalizată sau neformalizată, dar întotdeauna cu efecte formative.
- Educația informală – include totalitatea informațiilor neintenționate, difuze, eterogene, voluminoase – sub aspect cantitativ – cu care este confruntat individul în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic. Pot fi organizate și instituționalizate, dar deseori sunt aleatorii.

Domenii educaționale reprezentative

- Educația intelectuală – urmărește formarea capacităților cognitive, afective și psihomotorii prin intermediul unor conținuturi științifice.
- Educația estetică – formează personalitatea umană din punct de vedere al frumosului estetic, social și natural.
- Educația morală – urmărește formarea și dezvoltarea conștiinței și conduitei morale.
- Educația fizică – urmărește dezvoltarea armonioasă și normală a organismului, întărirea sănătății și cultivarea unor calități fizice, formarea și dezvoltarea deprinderilor igienico-sanitare, a priceperilor și deprinderilor motrice etc.
- Educația profesională – implică transformarea personalității individului, determinată de influențele și acțiunile ce urmăresc o anumită activitate profesională.
- Educația pentru carieră – are în vedere formarea personalității din punct de vedere profesional, cultivând și structurând atitudini, trăsături, deprinderi precum: punctualitatea, responsabilitatea, deprinderea de a lucra în echipă etc.

Noile educații: educația pentru cetățenie, educația personală și socială, educația ecologică, educația globală, educația interculturală, educația pentru dezvoltare, educația pentru mediu, educația pentru pace.

Ce este idealul educațional?

Categoria de generalitate maximală ce surprinde paradigma de personalitate, proiectul devenirii umane la un moment dat, într-o societate dată. Are un caracter dinamic, general și unitar. Reprezintă o instanță valorică din care iradiază norme, principii, strategii, scopuri și obiective determinate etc.

Ce este scopul educației?

O ipostază a finalității educației, care realizează acordul dintre idealul educațional și obiectivele sale. Vizează finalitatea unei acțiuni educaționale determinate. Vehiculează secvențe ale modelului de personalitate umană. Acesta variază în funcție de situația educativă,

adaptându-se la diversitatea acestora.

Ce este obiectivul educațional?

Ipostaza cea mai concretă a finalităților. Desemnează tipurile de schimbări pe care procesul educațional îl așteaptă și/sau îl realizează. Întotdeauna, se referă la achiziții de încorporat, redactate în termeni de

comportamente concrete,
vizibile, măsurabile și

exprimabile.

Educația adulților

În analiza procesului educațional trebuie examinat rolul audienței. Indiferent dacă instruirea este pentru o singură persoană sau pentru câteva sute de persoane, pentru a învăța o nouă procedură, educatorul trebuie să acumuleze cât mai multe informații despre cum învață adulții, cum pot fi ajutați în procesul de învățare și cum pot fi eliminate blocajele în învățare.

	PEDAGOGIE (sala de curs, mediu formal)	ANDRAGOGIE (adult, informal)
Rolul celui care învață	<ul style="list-style-type: none"> • Urmează instrucțiunile dependent; • Receptare pasivă; primește informații; • Are o responsabilitate redusă față de procesul de învățare. 	<ul style="list-style-type: none"> • Oferă idei pe baza experienței; • Interdependent; • Participare activă; • Responsabil pentru procesul de învățare.
Motivația pentru învățare	<ul style="list-style-type: none"> • Externă: forțe speciale (tradiție, familie, religie). Elevul nu percepe un beneficiu imediat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Internă; • Cel ce învață vede o aplicare imediată.
Alegerea conținutului	<ul style="list-style-type: none"> • Controlată de profesor; • Elevul are o posibilitate de alegere scăzută. 	<ul style="list-style-type: none"> • Centrată pe problemele din viață sau de la locul de muncă al celui care învață.
Punctul central al metodei	<ul style="list-style-type: none"> • Acumularea de informații, fapte. 	<ul style="list-style-type: none"> • Împărtășirea și construirea pe baza experienței și cunoștințelor anterioare.

Presupuneri în legătura cu învățarea la adulți:

- Un adult trebuie să fie răspunzător de ceea ce învață. Informațiile „servite cu lingurița”, motivația extrinsecă și pedepsele nu vor duce la învățare.
- Unul din scopurile învățării la adulți este de a învăța cum să învețe – în special învățând din experiențe directe, personale.
- Pentru a învăța cum să învețe, pe parcursul experienței de învățare, adulții trebuie să se implice într-un proces de autoevaluare și, de asemenea, ei trebuie să hotărască modul în care își vor atinge obiectivele legate de învățare.
- Învățarea apare când comunicarea între persoane este clară, deschisă.
- Un climat informal favorizează învățarea.
- Un grad înalt al participării și al interacțiunii în cadrul seminarului stimulează învățarea.
- Învățarea poate fi stimulată prin diferite metode și materiale.
- Gradul de învățare crește când sunt folosite resursele tuturor celor prezenți, nu numai cele ale formatorilor.

- Gradul de învățare este mai mare când așteptările sunt clare și cunoscute de către toți participanții supuși procesului de învățare.

Diferențe între învățarea adulților și învățarea copiilor:

Adulții au mai multă experiență. Au mai multe exemple și termene pentru comparațiile pe care le pot face, pe măsură ce învață. Un educator trebuie să dea posibilitatea adulților de a împărtăși grupului experiența lor, pe subiecte relevante pentru topica sesiunii de instruire.

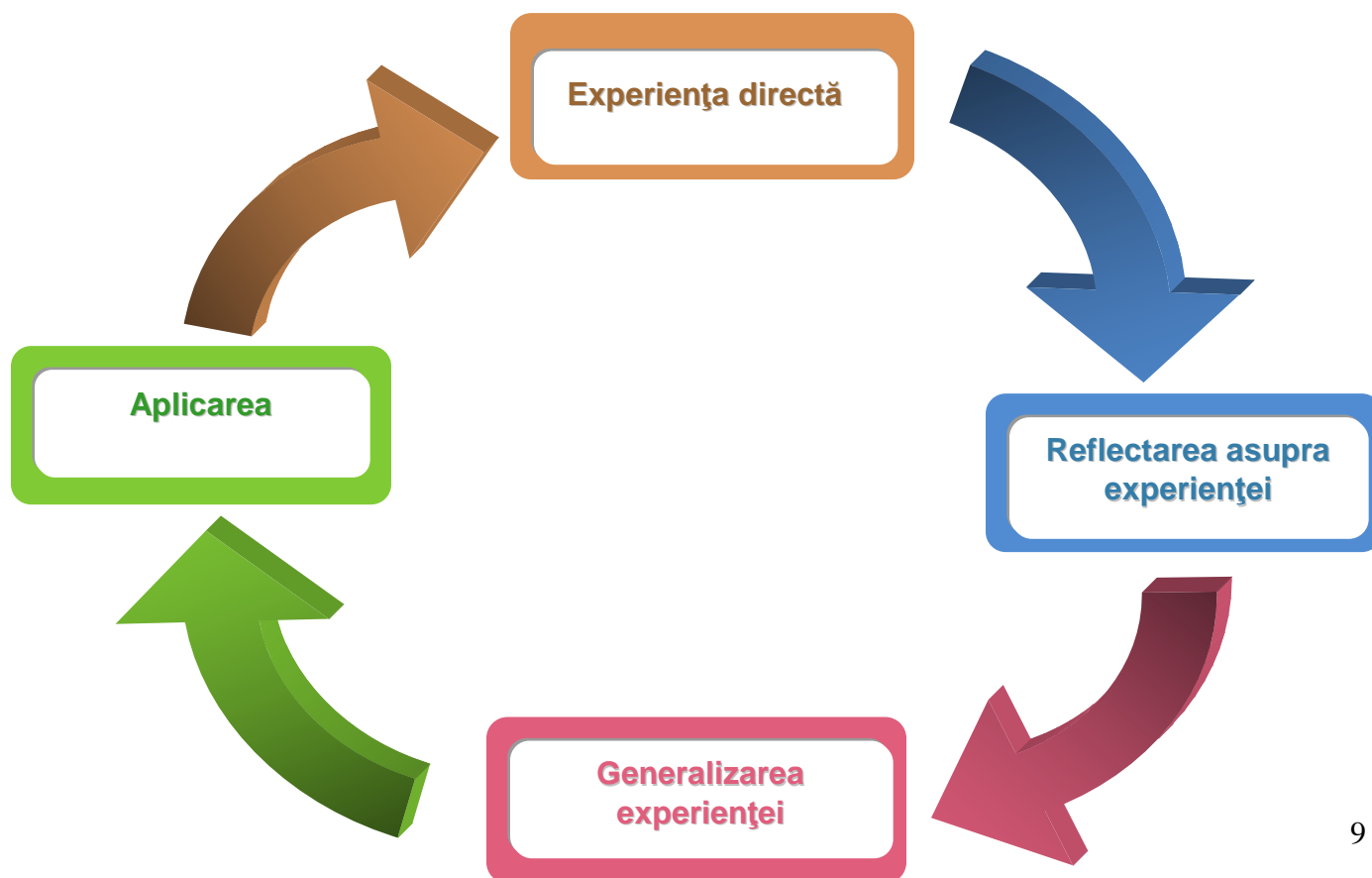
Adulții sunt gata să învețe. Copiii rar văd valoarea învățăturii primite, în afara cazului în care este o abilitate pe care vor s-o dobândească, cum ar fi mersul pe bicicletă. Din această cauză, o mare parte din treaba educatorului este să-i mențină interesați. În afara cazului în care cursul este privit ca o amenințare asupra participantului (excepția de la regulă), adulții sunt dornici să învețe și de aceea așteaptă ca profesorul să-i învețe bine.

Adulții vor instruire imediată. Copiii tind să simtă că ceea ce sunt învățați, este ceva ce le-ar putea fi de folos la un moment dat în viitorul îndepărtat. Adulții, pe de altă parte, vor ca informația să le fie prezentată într-un asemenea mod încât să o poată folosi imediat.

Adulții vor ca instruirea să fie practică. De cele mai multe ori au cereri comune: *Săriți peste povești..., Treceți la lucrurile concrete.*

Ciclul învățării experiențiale:

De multe ori oamenii traversează diferite experiențe, fără să învețe ceva anume. Pentru ca învățarea să se producă este nevoie ca ciclul învățării să fie parcurs complet cu sau fără ajutorul unui educator sau profesor. Reflecția înseamnă să iei în considerare gândurile și sentimentele și, uneori, să le discuți cu cineva apropiat. Fiecare trage concluziile pe baza reflecției asupra experienței avute. Faza de generalizare este faza lecțiilor învățate.

Dicționar de termeni pedagogici

- *Aptitudinea pedagogică* – reprezintă un ansamblu de calități psihosociale necesare pentru proiectarea activităților care au ca finalitate formarea-dezvoltarea permanentă a personalității umane.
- *Curriculum* – desemnează conținutul activităților instructiv-educative, dar în strânsă legătură cu obiectivele educaționale, metodele didactice, mijloacele de învățământ, formele de realizare a activităților.
- *Evaluarea pedagogică* – reprezintă o acțiune managerială proprie sistemelor socioumane, care solicită raportarea rezultatelor obținute, într-o anumită activitate, la un ansamblu de criterii specifice domeniului, în vederea luării unei decizii optime.
- *Finalitățile educației* – reprezintă orientările asumate la nivel de politică a educației, în vederea realizării activității de formare-dezvoltare a personalității umane, conform anumitor valori.
- *Metodele didactice* – reprezintă un ansamblu de procedee și mijloace integrate la nivelul unor acțiuni implicate în realizarea obiectivelor pedagogice concrete ale activității de educație.
- *Strategia pedagogică* – reprezintă maniera de abordare a educației necesară pentru realizarea unui scop specific; un grup de două sau mai multe metode integrate într-o structură operațională, angajată la nivelul activității de predare – învățare – evaluare.

Aplicații practice:

1. Enumerați principalele caracteristici ale conceptului de *educație*.
2. Formulați un exemplu de situație educativă specifică domeniului educației pentru carieră.
3. Elaborați proiectul unei situații educative de tip nonformal.
4. Identificați locul administrației penitenciare în ansamblul sistemului de educație din România.

2. EDUCAȚIA ÎN SISTEMUL PENITENCIAR

Intervenții cu caracter educațional în domeniul penal

Neutralizarea: reducerea capacității delincventului de a mai comite o infracțiune;

Disuasiunea: evidențierea efectului neplăcut al sancțiunii privative de libertate;

Readaptarea: participarea la programe destinate modificării modului de gândire, sentimentelor și comportamentului;

Controlul în comunitate: împiedicarea delincventului, în colaborare cu alți factori instituționali, să participe la proiecte infracționale.

Structură, disciplină și stimulare: desfășurarea unor activități fizice și mentale concepute pentru a influența pozitiv motivația și atitudinile persoanelor private de libertate.

Readaptare și control: adoptarea unor măsuri și metode de tratament, supraveghere și restrângere a libertății, în vederea respectării normelor.

Care este specificul educației în mediul penitenciar?

Serviciile de educație din sistemul penitenciar trebuie să aibă ca obiectiv, înainte de toate, facilitarea dreptului la instruire, de care beneficiază orice om și care constituie cheia desăvârșirii lui ca persoană. Este considerată un mijloc de socializare sau re-socializare, cu sens recuperativ.

Document de referință

Recomandarea nr. R (89) 12 a Comitetului de miniștri al statelor membre cu privire la educație (adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 octombrie 1989, în cadrul celei de a 429-a reuniuni a Miniștrilor Adjuncți):

Recomandări:

- Toți deținuții trebuie să aibă acces la educație;
- Educația în penitenciar ar trebui să fie similară cu cea desfășurată în exterior;
- Educația în penitenciar trebuie să aibă în vedere dezvoltarea în ansamblu a persoanei, ținându-se cont de mediul său social, economic și cultural;
- Ar trebui să fie întreprinse toate eforturile pentru a încuraja deținutul să participe, în mod activ, la toate formele de educație;
- O atenție specială ar trebui să fie acordată deținuților care au dificultăți de citire și de scriere;
- Formarea profesională ar trebui să tindă spre dezvoltarea mai vastă a persoanei, ținându-se cont de evoluția pieței forțelor de muncă;
- Ar trebui să fie dezvoltate și încurajate educația fizică și sportul, activităților de creație și culturale;
- În educația socială ar trebui să fie incluse elemente practice, care să permită persoanei private de libertate să-și gestioneze viața cotidiană din penitenciar, cu scopul facilitării întoarcerii sale în societate.

Ce înseamnă *dreptul la instruire*?

- dreptul de a citi și de a scrie;
- dreptul de a întreba și de a reflecta;
- dreptul la imaginație și la creație;
- dreptul de a citi despre mediul său și de a-și scrie memoriile;
- dreptul de a accede la resursele educaționale.

Rolul educatorului în mediul penitenciar

Organizează și desfășoară activități și programe educaționale adresate persoanelor private de libertate.

Competențe:

- competența culturală, reprezentată de cultura generală și cultura specifică activităților și programelor organizate;
- competența psihopedagogică, care asigură o bună calitate de transmițător către beneficiari;
- competența psihoafectivă și de comunicare, care se fundamentează pe anumite calități structurale ale personalității;
- competența morală, referitoare la faptul că trebuie să adere la idealul educațional promovat de sistemul general de educație;
- competența managerială, menită să asigure eficiența organizării și conducerii activităților, proceselor și colectivelor.

Colaborarea cu comunitatea

Unitatea penitenciară, ca instituție cu rol educațional, trebuie să răspundă provocărilor sociale, prin lărgirea sferei de activitate și inițierea/menținerea/dezvoltarea parteneriatelor cu societatea civilă, comunitatea locală sau cu diferite instituții culturale, în vederea educației și asistenței psihosociale a persoanelor aflate în executarea unor sancțiuni privative de libertate.

Aplicații practice:

1. Evidențiați tipul și utilitatea intervenției educaționale, specifică domeniului penal, realizată prin programul educațional „*Program de educație civică*”.
2. Enumerați cel puțin trei modalități prin care se respectă dreptul la instruire al persoanelor private de libertate, în sistemul penitenciar românesc.
3. Exemplificați modalitățile de manifestare a competenței psihoafective și de

comunicare a educatorului, în mediul penitenciar.

TEORII GENERALE ALE EDUCAȚIEI

1. EDUCABILITATEA

Ce înseamnă educabilitatea?

Reprezintă capacitatea umană de a educa și de a fi educat; disponibilitatea omului de a fi receptiv la influențele educative și de a realiza, pe această cale, acumulări progresive concretizate în diferite structuri de personalitate.

Orientări teoretice cu privire la educabilitate

Teoriile ereditariste – susțin rolul primordial și decisiv al eredității în evoluția omului.

Teoriile ambientaliste – susțin rolul factorilor socio-educationali (mediul social și educația) în dezvoltarea psihoindividuală, negând sau desconsiderând semnificația eredității.

Teoria dublei determinări – evidențiază nu numai influența eredității și a mediului, ci mai ales, interacțiunea acestora în procesul dezvoltării psihoindividuale. În esență, teoria susține că programul genetic uman este un ansamblu de virtualități, a cărui actualizare depinde de condițiile de mediu și educație.

Rolul educației în formarea personalității

Educația mijlocește interacțiunea dintre premisele ereditare și condițiile de mediu, orientând procesul formării și dezvoltării personalității din perspectiva unor finalități educative explicite.

Premisa acțiunii educative se află în condiția naturală a copilului, care se naște polivalent și nedeterminat, ceea ce impune o perioadă relativ îndelungată de formare și dezvoltare, a cărei conținut și orientare sunt date de finalitățile educației.

Aplicații practice:

1. Enumerați factorii dezvoltării psihoindividuale.
2. Argumentați rolul eredității în dezvoltarea personalității umane.
3. Comentați afirmația „*Caracterul este eminent un produs al socializării și al educației, predispozițiile ereditare având un rol nesemnificativ*”.

2. CURENTE EPISTEMOLOGICE ÎN DOMENIUL EDUCAȚIEI

Empirism și raționalism

Pentru **empirism**, tot ceea ce mintea umană cunoaște vine din afară și, în mod special, din experiența sensibilă pe care o are de la real. Succint, omul poate să învețe pentru că mintea sa primește informații venind din exterior, pe care memoria le înregistrează.

La naștere, individul se află într-o stare de imperfecțiune absolută; virtutea nu există în el. Bebelușul este o ceară neatinsă pe care se imprimă experiențele. (Aristotel)

Promotori ai empirismului: Aristotel (384-322 î.Hr.), Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), John Locke (1632-1704), Claude Adrien Helvetius (1715-1771).

Pentru **raționalism**, orice cunoștință veritabilă vine nu de la percepția noastră asupra lumii sensibile, ci de la rațiune. Experiența lumii nu este semnificativă decât pentru o minte dotată cu rațiune. Raționamentul – deducția și abstractizarea – este un instrument de cunoaștere prin excelență.

Din această perspectivă, a învăța înseamnă a-ți aminti; a face explicit ceea ce nu era decât implicit; a accede la forme latente de cunoaștere, care sunt îngropate în cele mai profunde zone ale ființei umane.

Predarea nu consistă în a-i da ceva copilului. Prin întrebări, adultul poate numai să-l ajute să găsească adevărul care se află în el. (Platon)

Promotori ai raționalismului: Platon (427-347 î.Hr.), Sf. Augustin (Augustin de Hipona, 354-430), Michel de Montaigne (1533-1592), Rene Descartes (1596-1650), John Amos Comenius (1592-1670), Immanuel Kant (1724-1804), Noam Chomsky (n.1928).

Psihanaliză, psihologie umanistă și educație

Educația este o profilaxie care să prevină atât nevroza, cât și perversiunea. (Sigmund Freud)

Din perspectivă **psihanalitică**, miza civilizației constă în lupta pe care omul o dă cu el însuși, în controlul pe care va ajunge să-l exercite asupra impulsurilor sale interne. Dezvoltarea individuală se reduce la o luptă interioară.

În educație, S. Freud recomandă un echilibru just între înțelegere și autoritate.

Reprezentanți ai pedagogiei psihanalitice: Hans Zulliger (1893-1965), Alfred Adler

(1870-1937), Alexander Sutherland Neill (1883-1973).

În **psihologia de tip umanist** promovată de Carl Rogers (1902-1987), elementul central este reprezentat de *non-directivitate*. Acesta distinge două modalități extreme de învățare, definind un continuum. Prima corespunde achiziționării de cunoștințe fără semnificație. A doua, prin opoziție, pornește de la o învățare bazată pe experiență, numită și învățare autentică. Persoana se dezvoltă grație acestui tip de învățare.

Pentru a favoriza învățarea bazată pe experiență, este indispensabil să existe între cel care învață și cel care vrea să faciliteze învățarea, o relație interpersonală care implică: *autenticitatea*, ascultarea plină de *înțelegere*, *iubirea* și *acceptarea* celuilalt. Finalitatea educației nu se pune în termeni de cunoștințe care trebuie dobândite sau de competențe ce trebuie achiziționate. Scopul vieții este acela „de a fi cu adevărat tu însuși”.

Drama omului provine din apărările pe care și le construiește sub presiunile sociale. Atunci când suntem capabili să ajutăm pe cineva să renunțe la poziția lui defensivă, astfel încât el să se deschidă la ansamblul nevoilor sale și la exigențele mediului său și ale societății, putem să avem încredere în reacțiile sale; ele vor fi pozitive, constructive și vor constitui un progres. (K. Rogers)

Contribuțiile behaviorismului

Condiționarea pavloviană evidențiază legătura de bază, cu caracter natural, *stimul – reacție*.

Legea lui Pavlov: Prin asocierea unui *stimul* numit *condiționat* la un *stimul necondiționat*, se obține o *reacție* sau un *răspuns condiționat* (Ivan Pavlov, 1849-1936).

În **condiționarea operantă** (Teoria lui Skinner), învățământul are ca obiect constituirea unui repertoriu de conduite adaptate mediului, adică de acțiuni pertinente plasate sub controlul unor stimuli adecvați; învățarea nu progresează decât în măsura în care subiectul produce conduitele necesare, acestea fiind întărite prin efectul produs. În stocul de conduite nu trebuie să existe niciuna incorectă, căci o greșeală tolerată riscă să se repete ulterior și să provoace, astfel, eșecul comportamentelor dorite pentru a fi construite.

Oamenii acționează asupra lumii, o transformă și sunt transformați la rândul lor prin consecințele acțiunilor lor. (Burrhus Frederic Skinner, 1904-1990)

Pornind de la teoriile condiționării învățării, au fost dezvoltate dispozitive de **învățare individualizată**. Ex.: *Planul Dalton* (Helen Parkhurst, 1887-1973), *Planul Winnetka* (Carleton Washburne, 1889-1968), *Planul Keller* (Fred S. Keller, 1899-1996).

Toate dispozitivele de învățare individualizată respectă următoarele patru principii:

- elevul progresează în ritmul său în procesul achiziționării conținutului/competențelor;
- elevul își administrează autonom procesul de învățare;
- elevul se implică activ în atingerea obiectivelor, grație unui material diversificat;
- elevul joacă un rol major în evaluarea calității, a cantității și a rapidității progreselor sale.

Constructivismul

După părerea lui Jean Piaget, cunoștințele se construiesc prin interacțiunile subiectului cu obiectul. Cunoașterea își are originea în acțiune.

Cele două procese centrale, prin care se realizează învățarea în opinia lui J. Piaget sunt *asimilarea* și *acomodarea*.

Etapele ce caracterizează dezvoltarea sunt în realitate paliere succesive de echilibru; fiecare etapă rezultă dintr-o tentativă care urmărește să corecteze deficiențele nivelului anterior, integrându-l, în același timp, într-o structurare nouă. (J. Piaget, 1896-1980)

Constructivismul este o teorie a subiectului care se auto-construiește, integrând atât produsele, cât și mecanismele gândirii sale. În consecință, achiziționarea cunoștințelor este un act creativ, în care subiectul, confruntat cu problemele de adaptare la mediul său înconjurător, este angajat într-un proces de elaborare activă a propriei gândiri.

Cognitivism și învățare

Pentru cognitivism, orice sistem inteligent, uman sau artificial, posedă reprezentări simbolice ale lumii, care constituie semnificațiile pe baza cărora se operează computerizarea, adică gândirea. Orice sistem cognitiv articulează diferite instanțe de funcționare în baza unei arhitecturi cognitive cu trei componente: o bază de cunoștințe sau memoria permanentă, o instanță de prelucrare și un motor de inferență sau monitor de control (Lindsay & Norman, 1980).

A învăța înseamnă a integra informațiile noi în memorie și, mai exact, în memoria de lungă durată. (Lindsay & Norman)

Aplicații practice:

1. Analizați curente filozofice și psihologice sintetizate anterior și identificați posibilități concrete de intervenție recuperativă în cazul delincvențelor minore.
2. Prezentați avantajele și dezavantajele abordării umaniste de tip non-directiv, în domeniul educației tinerilor infractori.
3. Efectuați o analiză comparativă a procesului de funcționare a sistemelor inteligente, umane și artificiale.

CAPITOLUL II **Proiectarea activității și organizarea grupului**

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Ce este proiectarea didactică?

Reprezintă procesul deliberativ de fixare mentală a pașilor ce vor fi parcurși în realizarea instrucției și educației. Tradițional, prin proiectare se înțelegea împărțirea timpului, eșalonarea materiei sub forma planului calendaristic, sistemului de lecții, planului tematic, proiectului de lecție.

Proiectarea apare și sub forma *designului instrucțional*, prin care se înțelege actul de a anticipa, a prefigura demersul didactic, în termeni care să-l facă traductibil în practică.

Formele proiectării

Proiectarea globală are ca referință o perioadă mai mare de timp și putem să includem în această categorie un anumit tip de program (program de educație civică, program de adaptare la viața instituționalizată).

Proiectarea eșalonată se materializează prin elaborarea proiectului pentru o anumită activitate, din cadrul unui program.

Care este importanța proiectării?

- propune un cadru normativ riguros, dar deschis și permisiv la nuanțe și circumstanțe cât mai variate, induse de participanții și situațiile de învățare;
- lasă suficient loc disponibilităților euristice ale cadrelor didactice;
- reprezintă o metodă rațională de pregătire a activităților, care să preîntâmpine sau să anuleze alunecarea pe panta hazardului total și a improvizației.

PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII

În planificarea activității, educatorul va ține cont de specificul programului pe care urmează să îl desfășoare, de numărul de ore prevăzute pentru parcurgerea lui, de grupul țintă căruia i se adresează programul. Proiectarea presupune avansarea unui algoritm procedural, ce corelează patru întrebări esențiale:

Ce voi face?

Vizează obiectivele educaționale, care trebuie fixate și realizate. În definirea obiectivelor se va ține cont de următoarele (Vlăsceanu, 1988):

- un obiectiv nu descrie activitatea educatorului, ci schimbarea care se așteaptă să se producă în urma instruirii;
- obiectivul trebuie să fie formulat în termeni comportamentali expliți, prin utilizarea unor verbe de acțiune;
- fiecare obiectiv concret trebuie să vizeze o operație singulară, pentru a facilita măsurarea și evaluarea;
- un obiectiv va fi elaborat și exprimat în cât mai puține cuvinte, pentru a ușura referirea la conținutul său specific;
- obiectivele să fie integrate și derivabile logic, pentru a fi asociate construcției logice a conținutului informațional și a situațiilor instructive.

Cu ce voi face?

Vizează stabilirea resurselor educaționale. Se constituie din operații de delimitare a conținutului învățării (informații, abilități, atitudini, valori), a resurselor psihologice (capacități de învățare, motivație) și a resurselor materiale, care condiționează buna desfășurare a procesului (spațiu, timp, mijloace materiale). Asupra acestor aspecte vom insista în subcapitolele următoare.

Cum voi face?

Vizează conturarea strategiilor didactice optime, adică a unor sisteme coerente de forme, metode, materiale și mijloace educaționale, pe baza cărora să se atingă obiectivele activității. Strategia selectării celor „*Trei M*” – metode, materiale, mijloace, trebuie centrată pe îmbinare și dozaj, pe adecvare și eficiență. Alegerea acestora depinde în mare măsură de imaginația educatorului.

În această etapă se stabilește scenariul activității. Rațiunea stabilirii scenariului este aceea de a preveni erorile, riscurile, evenimentele nedorite.

Cum voi ști dacă ce trebuia făcut a fost făcut?

Vizează stabilirea tehnicilor de evaluare a rezultatelor învățării. Evaluarea cea mai corectă este cea care se face pornind de la obiectivele operaționale ale activității. Ea trebuie să vizeze raportul dintre rezultatele obținute și rezultatele scontate, adică obiectivele. Prin evaluare se determină eficiența activității, ca un raport dintre rezultatele obținute și resursele

consumate. O activitate este cu atât mai eficientă, cu cât obiectivele ei au fost realizate într-un timp cât mai scurt, cu cheltuieli minime de resurse materiale, cu mai puțină oboseală. Scopul evaluării este de a perfecționa neconținut activitatea, prin asigurarea unei autoreglări.

Proiectarea activității presupune o suită de acțiuni sau preocupări, orientate în direcția prefigurării, prin descriere detaliată, în concordanță cu principiile și legitățile psihopedagogice, a întregului program de desfășurare a lecției.

Prin corelarea celor patru puncte cheie se proiectează activitatea într-un set de acțiuni, realizate în mai multe etape:

- a. analiza generală a activității, prin consultarea programului, a materialelor de suport și a altor materiale bibliografice;
- b. determinarea obiectivului general și a obiectivelor operaționale, prin decelarea capacităților umane ce pot fi identificate, măsurate, exprimate;
- c. selectarea și organizarea conținutului învățării;
- d. alegerea și combinarea metodelor și procedeele didactice pentru situațiile concrete, în acord cu secvențele de conținut, particularitățile participanților, obiectivele activității;
- e. selectarea unor mijloace de învățământ sau proiectarea unor materiale cerute de fiecare eveniment al instruirii (fișe de lucru);
- f. stabilirea modalităților de activitate cu participanții – activitate frontală, abordare individualizată, lucrul în grupuri, activitate combinată;
- g. alegerea metodelor și instrumentelor de evaluare corespunzătoare, pentru a constata nivelul realizării obiectivelor propuse.

Proiectul de activitate

Este un ghid de acțiune, care nu trebuie complicat dincolo de limita care să-l pună pe educator în dificultate (Radu, I.T.).

Activitățile cuprinse în programele educative desfășurate în sistemul penitenciar urmează, în linii mari, structura unei lecții didactice:

1. **Tema** - se referă la denumirea temei puse în discuție.
2. **Scopul** - se enunță sub forma unor obiective generale.
3. **Obiectivele operaționale** (concrete) - vor fi enunțate sub forma unor comportamente măsurabile; pot fi: cognitive, afectiv-volitive și psihomotorii.
4. **Metode și procedee** - stabilite în concordanță cu obiectivele.
5. **Mijloace materiale** - resursele materiale folosite.
6. **Scenariul didactic** - desfășurarea propriu-zisă a activității; se referă la momentele ce trebuie parcurse de către educator și participanți, de la începutul și până la terminarea activității.

Pașii semnificativi, care urmează să fie incluși în structura activităților sunt:

- **Trezirea interesului** (sensibilizarea pentru activitate) – vizează asigurarea acelei stări de concentrare interioară asupra stimulilor prezentați și acțiunilor întreprinse de participanți. Priceperea de a capta atenția ține de arta educatorului.
- **Comunicarea obiectivelor urmărite** – are un efect motivațional pozitiv asupra activității de învățare.
- **Reactualizarea elementelor învățate anterior** – se referă la informațiile acumulate anterior și la capacitățile intelectuale pe care informațiile respective le presupun; acestea reprezintă premisa pentru realizarea unei noi învățări.
- **Prezentarea materialului faptic** – include organizarea și transmiterea conținutului informațional.
- **Generalizarea** (obținerea performanțelor prefigurate în obiective) – se referă la dirijarea învățării în direcția obținerii performanței scontate.
- **Fixarea și stabilizarea performanței** – se urmărește fixarea celor învățate.
- **Aplicarea în practică** – se referă la transpunerea în practică a cunoștințelor învățate.
- **Asigurarea feed-back-ului** – are ca rol să înregistreze și să consemneze performanța, dar și să corecteze și să amelioreze activitatea.

Pașii enumerați nu sunt obligatorii în toate activitățile. Realizarea scenariului unei activități angajează capacitățile și resursele de creativitate ale educatorului.

SELECȚIA ȘI ORGANIZAREA CONȚINUTURILOR

Ce este conținutul procesului instructiv-educativ?

Conținutul procesului instructiv-educativ constă în ansamblul structurat de valori din domeniul științei, culturii, practicii, sedimentate în societate la un moment dat și devenite puncte de reper în proiectarea și realizarea instruirii și a educației. El derivă din idealul educațional și din sarcinile specifice pe care le are de îndeplinit educația, în vederea inserției individului în prezentul social.

Conținutul activității instructiv-educative este dimensionat conjunctural, în funcție de gradul de dezvoltare cognitivă a societății, de specificitatea culturală a unei comunități, de interesele și năzuințele oamenilor. El se află în strânsă interdependență cu obiectivele educaționale, metodele didactice, mijloacele folosite, formele de organizare a activităților. Astfel, modul de structurare a informațiilor, nivelul de abstractizare și generalizare a cunoștințelor are un caracter determinant asupra metodologiei cu care va opera educatorul.

Care sunt diferențele dintre educația din exterior și cea din mediul de detenție?

Educația în sistemul penitenciar nu diferă de educația din exterior. Individul urmează același traseu educațional ca orice individ. Deosebirea constă în faptul că, în mediul penitenciar, educația se adresează, de cele mai multe ori, unor persoane adulte, iar conținutul trebuie adaptat nevoilor acestor persoane.

Criterii de selecție a conținuturilor:

Criterii logico-științifice:

- *Explozia informațională* – vizează elaborarea conținutului sub două aspecte: cantitatea de cunoștințe și nivelul de generalitate a cunoștințelor elaborate. Creșterea numărului de informații determină modificări la niveluri inferioare ale științei (date, fapte, elemente, noțiuni, reguli). Selectarea și distribuirea informațiilor nu poate face abstracție de modificările ce se acumulează în metodologia științelor.
- *Corelația metodologică și structurală: specializare, integrare, interdisciplinaritate* – modernizarea conținutului trebuie să ia în considerare, atât transformările metodologice și structurale care au loc în știința contemporană, cât și abordarea interdisciplinară, care apare din necesitatea de a depăși limitele generate de trasarea unor granițe artificiale între diferitele domenii de cunoaștere.

Criterii psihopedagogice:

Criteriile științifice devin viabile în măsura în care ele sunt corelate și integrate cu cerințele psihopedagogice. Printre acestea amintim: *scopul educației, raportul dintre cultura generală și cultura de specialitate, operaționalitatea și obiectivarea cunoștințelor, stabilirea nivelului de abstractizare-generalizare și abordarea adecvată.*

Corelarea adecvată a nivelurilor de abstractizare și generalizare a cunoștințelor cu *structurile cognitive ale participanților* reprezintă o problemă cheie în fundamentarea și dezvoltarea gândirii științifice, interdisciplinare, a acestora. Cele mai bune cunoștințe sunt cele care permit adăugarea de noi informații. Este necesară realizarea unui optimum între

ceea ce este constant și general în cunoaștere și ceea ce este perisabil și efemer. Fixarea în conținuturi a unor elemente conjuncturale asigură acestora un caracter adecvat, aplicabilitate și eficiență. Găsirea unui echilibru între cele două componente este o sarcină a educatorilor.

Selecția conținuturilor trebuie să țină seama de:

- utilitatea cunoștințelor transmise, atât în plan cognitiv, cât și practic;
- nevoile educaționale ale persoanelor cărora li se adresează;
- nivelul de studii al persoanelor private de libertate;
- specificul programului aplicat;
- particularitățile individuale și vârsta participanților;
- ponderea axiologică pe care o au;
- valențele formative ale cunoștințelor.

Perspectiva axiologică este de bun augur, mai ales, în cazul persoanelor private de libertate. (Cucoș, C., 2000)

Programele educaționale trebuie să ofere cât mai multe:

Valori sociale	Valori ce privesc individul	Valori ce vizează țările și lumea	Valori procesuale
cooperarea, amabilitatea, justiția și dreptatea socială, spiritul civic, simțul responsabilității;	adevărul, onestitatea, disciplina, toleranța, simțul ordinii;	patriotismul, conștiința neamului, fraternitatea umană, înțelegerea internațională;	discernământul, căutarea adevărului, reflecția.

Conținutul informațional de transmis se află cuprins în programele educaționale, care sunt adaptate nevoilor educaționale ale persoanelor private de libertate. Acestea sunt concepute modular. Modulul implică nu numai cantitatea de cunoștințe, ci vizează și deprinderi, abilități și comportamente de format.

Selectarea conținuturilor trebuie făcută astfel încât să nu se ajungă la o supraîncărcare a acestora.

ALOCAREA RESURSELOR MATERIALE, UMANE ȘI DE TIMP

Ce sunt resursele umane, materiale și de timp?

Prin **resurse umane și materiale** înțelegem ansamblul capacităților umane și materiale angajate în activitatea de formare-dezvoltare permanentă a personalității.

Componenta **timp** este foarte importantă, deoarece tot ceea ce se întreprinde în această direcție trebuie eșalonat în timp.

Care sunt resursele pedagogice?

Resurse umane: educator, psiholog, asistent social, agent supraveghetor, reprezentanți ai comunității etc.

Resurse materiale: se referă la baza materială utilizată, dar și la spațiile în care se desfășoară activitatea.

Resurse financiare: provin din fonduri proprii sau din sponsorizări și donații.

Resurse informaționale: programe, manuale, fondul de carte, fondul documentar etc.

Resurse de timp: timpul valorificat în activitatea educativă.

Ce sunt mijloacele pedagogice?

Reprezintă ansamblul obiectelor reale, obiectelor substitutive, cărților, suportului audio-vizual și informațional, care asigură o cât mai deplină asimilare a informațiilor.

Contribuie la crearea situațiilor de învățare, favorizarea unei învățări rapide, conștiente, accesibile, sistematice și temeinice.

Categorii de mijloace pedagogice:

- mijloace ce *cuprind* un mesaj educativ:
 - Obiecte naturale, originale;
 - Obiecte substitutive, funcționale și acționale (machete, mulaje, modele);
 - Suporturi figurative și grafice (hărți, planșe, albume fotografice, panouri);
 - Mijloace simbolico-raționale (tabele cu formule, planșe cu litere, scheme structurale);
 - Mijloace tehnice audio-vizuale (diapozitive, filme, discuri).
- mijloace ce *facilitează transmiterea* unui mesaj educativ: instrumente, aparate, echipamente tehnice pentru ateliere, instrumente muzicale, aparate sportive, calculatoare, jocuri didactice.

Alegerea mijloacelor adecvate se realizează în funcție de:

- cunoașterea mecanismelor interne, psihologice, ale tipului de învățare care intervine în condițiile folosirii lor;
- eficiența lor în transmiterea unor informații noi, în formarea de aptitudini și deprinderi intelectuale;
- specificul activității desfășurate;
- posibilitățile de care dispune fiecare instituție;
- asigurarea unei corelații între obiective, metode și mijloacele folosite.

Un rol aparte în alegerea acestora îl are nivelul de pregătire și experiență al educatorului, creativitatea acestuia.

Aplicații practice:

1. Mijloacele didactice fac parte din categoria resurselor pedagogice? Argumentați.
2. Comentați afirmația: *Mijloacele pedagogice să se folosească când și cum trebuie!*

GRUPUL DE LUCRU

Cum organizăm grupul de lucru?

Grupul reprezintă un ansamblu de persoane constituite la nivelul unei entități psihosociale, raportate la același sistem de valori, interese, caracteristici, angajate în interacțiuni care vizează atingerea unor obiective comune.

În organizarea grupului de lucru trebuie să ținem cont de mai multe criterii, în funcție de care vom stabili specificul grupului:

- După **forma de organizare**, grupul poate fi: formal (clasa de elevi), nonformal (grupul de studiu, echipe sportive, artistice), informal (grupuri spontane);
- După **structura funcțională**: grup deschis - grup închis;
- După **tipul de relații** activate: directe (grup primar), indirecte (grup secundar);
- După **mărimea grupului**: grup restrâns, grup extins;
- După **gradul de coeziune** realizat: grup omogen, grup neomogen.

Coeziunea grupului depinde de acțiunea următorilor factori: scopul asumat pe termen lung și mediu, obiectivele operaționalizate pe termen scurt, cantitatea și calitatea interacțiunilor psihosociale realizate între participanți, competitivitatea grupului, securitatea psihosocială a participanților, eficientizarea permanentă a comunicării între participanți.

În funcție de specificul programului educațional sau al activităților desfășurate cu persoanele private de libertate, se țin cont de criteriile enunțate mai sus. De asemenea, în alegerea grupului pot fi stabilite criterii chiar de către educatorul care desfășoară activitatea. Grupul poate fi ales în funcție de nivelul studiilor, de nevoile educaționale identificate, vârstă, interese, aptitudini etc.

Disponerea grupului în sală depinde de mărimea sălii, de specificul activității. Astfel, grupul poate fi așezat în semicerc sau poate fi dispus clasic, fiecare la câte o masă de lucru.

Tipuri de participanți, roluri de funcționare în grup

Educatorul se confruntă, de cele mai multe ori, cu două categorii de participanți: majoritatea participanților sunt cooperanți, dar există și participanți-problemă.

Iată câteva tipuri de participanți dificili, cele mai întâlnite arhetipuri și câteva sugestii, în legătură cu modul în care pot fi tratați aceștia.

Atenție! Nu sunt rețete universal valabile.

Tipul ezitant

Acest tip de persoană – timidă, tăcută mai tot timpul – este prezent în majoritatea grupurilor. De ce este acest tip, care stă cuminte în banca lui și nu deranjează pe nimeni, o problemă? Unii ar spune *De ce îți faci probleme? Va vorbi când va fi pregătit!* Dacă ne gândim la un program educațional ca la o modalitate prin care ajutăm oamenii „să crească” și

dacă „creșterea” depinde de oportunitatea fiecăruia de a contribui – analiza ideilor, prezentarea acestora, apărarea acestora – atunci educatorul trebuie să încerce să facă ceva.

Folosiți diade și triade, întrucât participarea este sigură într-un grup mic. De asemenea, politicos, vă puteți adresa tăcutului din când în când: *Nu cred că am auzit părerea lui X pe această temă încă* sau *Ai multă experiență în domeniu! Poți să ne împărtășești din experiența ta?* Puneți timidului întrebări care se raportează la experiența de zi cu zi din mediul său.

O altă tehnică pe care o puteți utiliza este de a adresa aceeași întrebare, în secvență, la mai mulți participanți și de a include timidul în acest grup, având grijă să nu fie primul.

Cel ce monopolizează discuția

Participantul vorbăreț este în stare să monopolizeze tot timpul alocat discuțiilor.

Cum îl putem opri? Într-un mod politicos, dar ferm, îl puteți întreba: *Te superi dacă mai ascultăm și opinia altcuiva pe această temă? Sunt câțiva care nu au avut șansa de a interveni până acum!* sau *Putem vorbi despre asta în pauză?*

În orice caz, educatorul nu-și poate permite să-l pună pe cel ce monopolizează discuția, la pământ într-o mișcare, la fel ca și în cazul altor participanți dificili. De ce? Pentru că grupul ar putea trece de partea lui. Tratându-l așa, sunt șanse mari ca după un timp, să auzi din sală remarci de tipul *Las-o baltă!, Iar tu...* etc.

Vocea experienței

La fel ca și în cazul participantului „care monopolizează”, „vocea experienței” simte nevoia să se audă. Este foarte probabil că acest participant nu are satisfacții în existența sa de zi cu zi și de aici nevoia de a aduce în discuție experiențe din trecut, în care lucrurile mergeau mai bine pentru el.

Nu este foarte ușor de tratat asemenea participanți, pentru că inputul nu trebuie să fie ofensiv. Cea mai bună soluție este de a-l trata politicos, cu abordări de tipul: *Este foarte interesant, dar trebuie să trecem mai departe* sau *Trebuie să ajungem la subiectul nostru principal, care este...*

Certărețul

Certărețul caută în permanență nod în papură, ocazii în care să demonstreze că educatorul sau alt participant au greșit sau greșesc.

O soluție de a te descurca cu acest tip de participant este de a lăsa grupul să acționeze: *Vrea cineva să răspundă?*

Evitați să vă angajați în discuții cu el. Dacă, după un schimb de opinii certărețul persistă, puteți închide: *Îți înțeleg poziția. Crezi că... Putem fi de acord că nu suntem de acord asupra acestui punct? sau I-am acordat suficientă atenție acestui subiect. Acum chiar trebuie să ne concentrăm asupra altor chestiuni. Putem să mai continuăm în pauză subiectul.*

O altă tehnică este de a difuza dezaprobarrea certărețului, răspunzând prompt ori de câte ori este posibil *Sunt de acord cu tine și cred că grupul, de asemenea. Vrea cineva să adauge ceva?*

Regula de aur: Un educator nu se angajează niciodată în dispute cu un participant! Există pericolul ca ceilalți participanți să se identifice cu participantul-problemă, pentru că este membru al grupului lor.

Cel care nu ascultă

El tinde să-i întrerupă pe ceilalți, să vorbească înainte ca ceilalți să fi terminat ce aveau de spus. Nerăbdarea de a interveni poate fi cauzată de dorința de a fi auzit, de a „ieși în evidență” sau poate fi cauzată de interesul deosebit pentru subiect. Indiferent de motivație, acest tip de comportament este neproductiv pentru grup.

Iată câteva tactici de contracarare ale acestui tip de participant:

Insistă în a împărți timpul între participanți: *Știu că ai o observație importantă, dar nu l-am auzit pe Vasile încă, nu-i așa? Cere o comparație: Cum se potrivește punctul tău de vedere cu punctul de vedere al colegului tău?*

Asemenea tactici îi arată celui care nu ascultă, că trebuie să încerce să includă punctele de vedere ale altora, care cer ascultare, înainte de a-și expune propriile opinii.

Distrugătorul de idei

El este un maestru în a demonta părerile altora: *Nu o să meargă, Am mai încercat și nu a mers, Șefii nu o să fie niciodată de acord, Prea devreme, Prea târziu, Bună teoria, dar nu este aplicabilă.* Aceștia încep de obicei cu: *Da, dar...*

În cele mai multe cazuri, motivația este “invidia” pentru inventivitatea celorlalți. Acest tip de participant este foarte periculos pentru evoluția grupului, pentru că poate inhiba creativitatea celorlalți.

Sugestii pentru a trata acest tip de participant:

Salvați prompt ideea de la lada de gunoi unde a trimis-o distrugătorul de idei, întrebând grupul: *Ceilalți, cum vedeți acest aspect? Există și un alt fel de a o trata?*

Întrebați participantul-problemă, dacă poate veni cu o altă idee, mai bună decât cea pe care a demolat-o. Dacă nu, puteți adăuga: *Ei, atunci, dacă nu ai o altă idee mai bună decât a colegului tău, poate trebuie să mai acordăm atenție acesteia.*

Dacă se întâmplă să vă placă ideea care a fost demontată, nu ezitați să arătați acest lucru și să spuneți grupului: *Cred că sunt câteva posibilități aici. Poate cineva să argumenteze?*

Cel care se plânge

Acest tip este un specialist în a da vina pe alții și a găsi greșelile altora. El, nu numai că găsește viața nedreaptă, dar insistă în a împărtăși viziunea sa tuturor: *Nu este îngrozitor că...? sau Dacă nu ar fi fost pentru...*

El nu rezolvă problemele, le amplifică. Este nemulțumit de șefi, subalterni, alte departamente, echipa locală de fotbal etc.

Iată câteva sugestii pentru a te putea descurca cu nemulțumitul:

Întrebați-l: *Ai vreo idee de cooperare cu departamentul X? sau Vrei ca grupul să-ți sugereze câteva moduri de a te descurca cu...?*

Tehnica este de a-l determina să intre într-un model de rezolvare a problemei de care fuge în mod normal.

Încurajați o cercetare de partea cealaltă a lucrurilor: *Bine. Ne-ai spus cât de îngrozitori sunt cei de la... Tu ești o persoană dreaptă. Poți să te gândești la ceva bun legat de ei? Un singur lucru?* Dacă admite că există un lucru, puteți continua *Mai este și altceva?* Dacă poți scoate câteva lucruri bune de la el despre un alt punct de vedere și alte câteva de la restul grupului, nemulțumitul se poate transforma în relativ mulțumit pentru o vreme.

Tranșați problema de la început: *Da, s-ar putea să fie o problemă cu X. Motivul pentru care suntem aici este de a găsi răspunsuri. Așa că, dacă și tu și eu și toți ceilalți ne gândim cum putem să ne descurcăm în această situație, vom avea într-adevăr o experiență profitabilă în această săptămână. Cum putem realiza acest lucru?*

Rigidul

Este cel care, atunci când ia o poziție, într-o anumită problemă, se întâmplă rar să și-o schimbe. El deține "adevărul" și împiedică grupul să facă progrese.

Un mod de a trata un astfel de participant este de a-l determina să admită că mai este și o altă latură a problemei: *Viorel, ne este clară poziția ta pe care ai expus-o. Dar mai sunt și alte păreri? Ca o persoană obiectivă, poți să ne spui un aspect care arată că problema are și alte fațete?* Dacă Viorel spune 1-2 lucruri contra poziției sale inițiale, acestea pot fi puse pe flip-chart, iar ceilalți vor fi rugați să adauge dovezi contra punctului de vedere al lui Viorel. Nu există nicio garanție că această tehnică va reduce rigiditatea lui Viorel, dar cel puțin va fi forțat să recunoască faptul că există și punctele celorlalți de vedere.

Ostilul

Ostilul este poate chiar mai enervant decât certărețul. El are nevoie să reducă la zero totul din jur, iar educatorul este o victimă la fel de bună ca oricare alta.

Cel mai bun răspuns dat ostilului este de a rămâne calm și de a reformula, în termeni mult mai blânzi, mai obiectivi.

O altă variantă este de a răspunde în maniera următoare: *Văd că ai niște sentimente puternice legate de această problemă. Vrei să auzi și părerea mea sau a grupului?*

Poate ajuta, de asemenea, dacă răspunsul este dat grupului mare și nu ostilului direct. Aceste procedee ar trebui să-l facă pe ostil să bată puțin în retragere, cel puțin pentru un timp.

Negativistul

Acest tip nu vede decât partea negativă a lucrurilor: nimic nu va merge, oamenii sunt imposibili etc.

Cea mai bună abordare este de a întreba dacă negativistul poate găsi ceva pozitiv în situație și de a sugera că poate avea un punct de vedere, dar toți cei prezenți caută răspunsuri constructive la dificultăți.

Clownul

Caracteristica acestuia este un umor iritant. Sarcina educatorului constă în a avea grijă ca lucrurile să progreseze într-o manieră productivă, iar dacă clownul începe să enerveze grupul, atunci lucrurile trebuie să fie exprimate în mod tranșant.

Adresați-i întrebări serioase, arătați-i că poate fi auzit, dar la un nivel mai sofisticat, de adult.

Remarcați când are o contribuție serioasă și nu-l premiați când face glume. În unele

cazuri, puteți să-l rugați să mai spună gluma încă o dată: *Cred că nu am înțeles ideea. Poți s-o enunți încă o dată, mai direct?*

Cel care vrea să iasă în față

Acest tip vrea să-și arate cunoștințele în fața tuturor: cuvinte mari, figuri de stil, multe statistici, nume mari aruncate în discuție etc.

Dacă manifestă frecvența cu care o face cel ce monopolizează discuția, atunci poate fi tratat la fel. Dacă intervențiile sunt sporadice, problema este una cu care grupul poate trăi. Probabil că unii dintre membrii grupului vor începe să glumească pe seama sa, după un timp. În consecință, puteți lăsa grupul să se descurce cu participantul-problemă.

Cel care deturneză discuția

Este cel care are de obicei contribuții interesante, dar care nu sunt tocmai la subiect.

Sugestii: *Este o experiență interesantă, dar poți să încerci să o aduci mai aproape de subiectul nostru? sau Vrea cineva să comenteze experiența colegului, legând-o de subiectul nostru? sau Mai vede cineva lucrurile în felul acesta? Dacă da, ridică o mână!*

Uneori însă, s-ar putea ca devierea să fie interesantă. Cum alegi dacă devierea de la subiect trebuie admisă sau nu? Criterii:

- Observă grupul: dacă numai 1-2 participanți sunt interesați, nu este o deviere interesantă;
- Feedback negativ, mai ales de la cei care fac aceeași muncă și sunt interesați de experiență. S-ar putea ca programul să merite modificat;
- Monitorizează-ți reacțiile. Dacă te descoperi întrebând *Spre ce ne îndreptăm?*

Dezinteresatul

Acest tip nu este nici interesat, nici doritor să participe și probabil se află acolo nu pentru că și-a dorit realmente acest lucru.

Anunță de la început că știi că o parte dintre cei prezenți participă la insistența altor persoane și că empatizezi cu ei. Dar, din moment ce se află acolo, au de ales: fie să refuze să se implice, fie să încerce să ia ceea ce este mai bun din acel curs. Alegerea le aparține!

Dacă situația este serioasă și sunt un număr semnificativ de dezinteresați în cadrul grupului, încearcă o tehnică terapeutică și petrece un timp vorbind despre emoții. Lasă participanții să vorbească despre resentimentele lor, despre supărarea lor:

1. Discută problemele și sentimentele grupului. Întreabă ce se întâmplă în viața lor care are legătură cu subiectul programului. Colectează comentarii pe un flip-chart, fără a le judeca. Întreabă dacă participanții sunt de acord cu ele, după care întreabă-i dacă sunt de acord să meargă mai departe cu activitățile. (Dacă cineva întreabă ce vrei să faci cu ele) declarațiile de pe flip-chart, întreabă-i ce vor ei să faci cu ele)

2. Dă-le o pauză!

3. Împarte participanții în grupuri, pentru a dezvolta soluții pentru cele scrise în prima etapă. Spuneți-le că ideile lor vor fi transmise și se va urmări ce se întâmplă cu ele.

Participanții-problemă sunt parte din munca de instruire. Artă unui educator este de a fi întotdeauna conducătorul jocului și de a privi un participant dificil mai degrabă ca pe o încercare, decât ca pe o pacoste.

Aplicații practice:

1. Elaborați proiectul unei activități destinate tinerilor privați de libertate, cu tema: *Reguli de conduită în comunitate*.
2. Imaginați un caz de perturbare a desfășurării normale a activității, datorită unuia dintre tipurile de participanți dificili enumerați anterior și prezentați soluția pentru rezolvarea cazului.
3. Precizați și ierarhizați, în ordinea frecvenței de manifestare, principalele trei tipuri de interlocutori dificili, caracteristici activităților educaționale desfășurate cu persoanele private de libertate.

CAPITOLUL III

Strategii pedagogice. Metode de lucru pentru educatorii care își desfășoară activitatea în sistemul penitenciar

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

În procesul educativ, specialiștii care își desfășoară activitatea în sistemul penitenciar acționează prin intermediul unor metode de predare-învățare. Calitatea demersului educativ, eficiența și eficacitatea acestuia, depind de alegerea metodelor de instruire adecvate.

Ce sunt metodele de instruire?

Metodele de instruire pot fi definite drept căi de urmat, în vederea atingerii unor obiective instructiv-educative dinainte stabilite, care pot viza:

- Transmiterea și însușirea unor cunoștințe;
- Formarea unor priceperi și deprinderi;
- Dezvoltarea unor atitudini/valori.

Clasificarea metodelor de instruire:

Metode de comunicare orală, bazate pe limbajul oral, pe cuvântul rostit:

- a. Metode expositive (afirmative), din care fac parte: narațiunea, descrierea, explicația, demonstrația teoretică, prelegerea, conferința, expunerea cu oponent, prelegerea-discuție, conferința-dezbateri, informarea etc.
- b. Metode interactive (interogative, conversative, dialogate): conversația euristică, discuțiile și dezbaterile, discuția-dialog, seminarul, dezbateri de tip *Mesei-rotunde*, dezbateri de tip *Philips 6/6*, *Asaltul de idei*, metoda *Acvariului*, metoda *Mozaicului* etc.
- c. Metode de instruire prin problematizare (învățarea prin rezolvarea de situații-problemă).

Metode de comunicare scrisă, bazate pe limbajul scris sau cuvântul tipărit: instruirea prin lectură sau învățarea după text (lucrul cu manualul), analiza de text, informarea, documentarea.

Metode de comunicare oral-vizuală, bazate pe limbajul audio-vizual: instruirea prin filme, instruirea prin televiziune etc.

Metode de comunicare interioară, bazate pe limbajul intern: reflecția personală, experimentul mintal.

Care sunt factorii care influențează decizia privind utilizarea unei metode?

Obiectivele educaționale. Acestea orientează întregul demers educativ:

- ♦ În cazul în care urmărim, în special, transmiterea de informații, între primele opțiuni în ceea ce privește alegerea metodei adecvate sunt: prelegerea, dezbateră sau conversația;
- ♦ În cazul în care obiectivul activității constă în dezvoltarea unor capacități, vom folosi ca metode de instruire: exercițiul, problematizarea, investigația etc.;
- ♦ În cazul în care ne-am propus dezvoltarea unor atitudini sau valori, putem folosi ca metode: dezbateră, studiul de caz sau jocul de rol.

Specificul grupului căruia ne adresăm: numărul participanților, familiarizarea acestora cu anumite metode, experiența anterioară, așteptările și interesele lor etc. În general, participanții apreciază varietatea metodelor, întrucât astfel răspundem stilurilor diferite de învățare și captăm într-o mai mare măsură atenția în procesul didactic.

Timpul disponibil. Consumul mare de timp poate fi apreciat, uneori, ca un dezavantaj al metodelor interactive; este de dorit însă ca timpul să nu fie un factor “blocant”, ci doar un reper în alegerea metodelor de instruire. Trebuie puse în balanță beneficiile pe care le aduce utilizarea unei metode și costurile sau limitările sale.

Resursele materiale necesare și/sau disponibile: spații, materiale, echipamente etc. Ca și în cazul factorului timp, recurgem la o analiză de tipul “cost-beneficiu”: justifică beneficiile obținute prin utilizarea unei anumite metode costurile estimate sau putem utiliza în cadrul activității o altă metodă prin care obținem aceleași rezultate?

Stilul/capacitățile educatorului de a utiliza anumite metode: măsura în care cunoaștem și putem utiliza metodele respective, măsura în care ne simțim confortabil utilizând o metodă într-un anumit context. Este de dorit ca fiecare specialist să exploreze și să își perfecționeze utilizarea unui număr cât mai mare de metode în cadrul activităților pe care le desfășoară.

METODE DE INSTRUIRE

1. METODELE EXPOZITIVE (AFIRMATIVE)

Povestirea constă în nararea unor fapte, evenimente, într-o formă expresivă, menită să declanșeze stări afective la participanți.

Descrierea urmărește evidențierea părților componente sau caracteristicilor unui obiect sau fenomen, de cele mai multe ori în prezența obiectului descris.

Explicația constă în clarificarea unui adevăr științific, pe baza unui șir de argumentații. Obiectul explicației (un concept, un fenomen, un principiu, o lege, o regulă) este prezentat, astfel încât să devină inteligibil pentru participanți. La baza prezentării poate sta, fie un demers inductiv (un fapt particular este explicat prin trimitere la general, la lege), fie un demers deductiv (se pleacă de la un principiu, o lege și se analizează cauzele, premisele, consecințele, aplicațiile).

Prelegerea/conferința/expunerea constă în transmiterea unui volum mare de informații, selectate și organizate pe baza unui plan de idei. Educatorul recurge la argumentări, definiții, comparații, exemple, concluzii, în vederea prezentării accesibile și convingătoare a temei propuse.

Prelegerea/expunerea cu oponent: „oponentul” – un al doilea educator sau un participant special pregătit – intervine pe parcursul expunerii cu întrebări, aprecieri critice, sugerând auditoriului noi perspective în abordarea temei. În acest sens, este necesară o regizare prealabilă a desfășurării prelegerii.

Avantaje:

- multora dintre participanți le sunt familiare și accesibile;
- unele forme ale expunerii (explicația, prelegerea, conferința) pot oferi participanților interesați un punct de plecare spre o cunoaștere mai cuprinzătoare, prin studiu individual;
- oferă posibilitatea ca mai mulți participanți să adere simultan la aceleași idei, opinii și atitudini;
- se adresează unui auditoriu colectiv, astfel încât se pot crea condiții pentru ca, prin contagiune, participanții mai puțin interesați să fie stimulați de atenția și aprobarea cu care ceilalți urmăresc expunerea;
- oferă educatorului posibilitatea de adaptare la specificul temei și al majorității auditoriului, precum și la disponibilitățile de timp;
- permit transmiterea unei cantități mari de informații, într-un timp relativ scurt, unui număr mare de persoane;
- nu necesită neapărat dotare tehnico-materială.

Dezavantaje/limite:

- există posibilitatea ca participanții să memoreze informațiile prezentate, dar fără a fi

capabili să le explice și să le pună în practică, ceea ce constituie un exemplu de instruire fără eficiență;

- transmiterea cunoștințelor se face într-un mod autoritar, într-o formă „de-a gata elaborată”, obligându-i pe ascultători să accepte informațiile așa cum sunt prezentate, să le înregistreze în memorie și să le reproducă ulterior;
- participanții sunt simpli spectatori, nu au posibilitatea de inițiativă și de opțiune, nu își exersează gândirea și simțul critic;
- pot conduce la plictiseală, oboseală și lipsă de atenție din partea participanților;
- relația educator-educat este unilaterală, oferă slabe posibilități de interacțiune;
- comunicarea este lipsită de feed-back;
- educatorul are posibilități limitate de a evalua și de a adapta expunerea la situații concrete individuale, cum sunt, de exemplu, persoanele cu carențe educative majore, care vor avea dificultăți de înțelegere a conținuturilor expunerii;
- având în vedere „prăpastia” creată între educator și participanți, presiunea educativă exercitată este scăzută.

În general, o activitate în cadrul căreia este folosită expunerea sau forme ale sale (mai ales prelegerea), va avea următoarea **desfășurare**:

- anunțarea subiectului ce urmează să fie abordat;
- anunțarea obiectivelor;
- reactualizarea cunoștințelor care vor constitui baza avansării în cunoaștere;
- transmiterea noilor conținuturi;
- prezentarea concluziilor ce decurg din cele expuse;
- eventual, elemente de feed-back, prin întrebări de verificare;
- anunțarea subiectului ce urmează să fie abordat în cadrul activității următoare sau, dacă este cazul, a temei pe care participanții trebuie să o pregătească.

Sugestii metodologice!

✓ O prelegere sau o expunere va fi realizată în prealabil cu toată rigurozitatea, acordându-se atenție selectării conținuturilor ce urmează a fi prezentate. Informațiile vor fi ordonate după valoarea lor cognitivă și didactică-educativă, realizându-se o diviziune logică și o ierarhizare riguroasă a ideilor, precum și coerența materialului, în ansamblul său;

✓ Este necesar să cunoașteți foarte bine tema abordată, conținuturile materialului care va fi prezentat, astfel încât să aveți capacitatea de a-l expune liber și degajat. Aceasta nu exclude posibilitatea să vă orientați după un plan de idei sau să vă ajutați în prezentare de unele note, citate, cifre etc. Comparativ cu expunerea statică (adică citirea unui text sau reproducerea unui text proiectat pe un ecran), expunerea dinamică, bazată pe contact vizual permanent cu auditoriul, face ca participanții să memoreze mai multe informații. De asemenea, atenția participanților va fi menținută pentru o perioadă mai îndelungată, iar educatorul va avea posibilitatea să cunoască în permanență starea de spirit a colectivului în fața căruia vorbește, să sesizeze reacțiile spontane și să adapteze conținutul sau forma expunerii, în funcție de reacțiile și atmosfera observate;

✓ Anunțarea temei va fi însoțită de un scurt moment introductiv (o scurtă poveste prin care să se facă referire la tema respectivă, readucerea în memoria participanților a unor evenimente sau situații legate de subiectul expunerii etc.). O bună introducere crește motivația de participare la activitatea respectivă și stimulează interesul pentru tema ce

urmează să fie abordată;

✓ Folosiți termeni corespunzători nivelului de cunoaștere și înțelegere al participanților, astfel încât să se elimine asociații greșite, pe care cuvintele noastre le-ar putea declanșa în mintea participanților, precum și posibilitatea ca ei să rețină cuvinte lipsite de conținut sau cuvinte cărora le atribuie un înțeles eronat. Cu cât folosim cuvinte sau expresii cu un grad mai înalt de abstracție, cu atât comunicarea este mai ambiguă. Aceasta obligă la explicarea prealabilă a sensului cuvintelor de acest gen. Totodată, trebuie să acordăm atenție și cuvintelor uzuale, de largă circulație, care însă au sensuri diferite pentru persoane diferite, conducând astfel la dificultăți de decodare a mesajului;

✓ Folosiți un limbaj bogat, expresiv, simplu și concis, expresii clare, fraze echilibrate. Ritmul vorbirii nu trebuie să fie nici prea rapid, nici prea lent (dictat); se va evita tonul ridicat, dar și vorbirea prea înceată și monotona. Este recomandat ca la începutul expunerii să vorbim mai rar, apoi ritmul să fie mai alert, pentru ca în final să se ajungă din nou la un ritm încetinit;

✓ Evitați încălcarea regulilor gramaticale, expresiile stereotipe, golurile de explicație, precum și devierile de la subiect din dorința de a furniza informații lămuritoare – acestea distrag atenția, îngreunează înțelegerea materialului și consumă timp;

✓ Este discutabilă introducerea în discurs a unor termeni ai limbajului argotic. Uneori utilizarea argoului este deosebit de benefică: contribuie la destinderea atmosferei, stimulează interesul participanților, facilitează comunicarea și apropierea de grup. Alteori însă, folosirea termenilor argotici conduce la scăderea autorității profesionale și a prestigiului educatorului, la conturarea unei imagini negative a acestuia, care nu va mai putea constitui un model pozitiv pentru persoanele private de libertate. Considerăm că, utilizarea de către educator a termenilor argotici trebuie să fie făcută cu moderație, avându-se în vedere alegerea unor momente propice și ținându-se cont de relația anterioară a educatorului cu participanții la această activitate (este important ca educatorul să fie cunoscut deja și să aibă o imagine bună în rândul persoanelor private de libertate);

✓ Marcați trecerea de la o idee la alta prin ton și intonație, precum și prin folosirea unor cuvinte de legătură adecvate („în primul rând”, „în al doilea caz”, „în altă ordine de idei”, „pe urmă”, „apoi”, „mai departe”, „în sfârșit” etc.);

✓ Transformați receptarea expunerii într-un act de gândire autentică. Folosiți, alternativ, cele două strategii de prezentare a materiei: cea *deductivă*, care constă în enunțarea unei definiții sau generalizări, urmată de exemplele care o susțin și particularizează și cea *inductivă*, care constă în descoperirea, din exemplu în exemplu, a unor definiții sau generalizări;

✓ Stabiliți legătura între explicații/expuneri și realitate, viața de zi cu zi. Încercați să abordați problemele din perspectivă actuală, inserând date și informații relevante, preluate din surse actuale. Dacă este posibil, putem face apel la date și concluzii rezultate din propria noastră experiență, a unor cercetări sau studii personale;

✓ Imprimați o formă problematizată comunicării: formulați întrebări problematice, introduceți în discurs analiza unor situații-problemă, emiteți ipoteze. Desigur, urmează să furnizați și răspunsul, pregătit sub forma încheată a unor idei și demonstrații;

✓ Folosiți interogația și interogația retorică. În loc să oferiți simple afirmații, formulați întrebări și, făcând uz de *argumente pro și contra*, simulați o controversă cu voi înșivă, urmând să prezentați apoi răspunsurile corecte;

✓ Acordați atenție prezentării elementelor explicative, relațiilor dintre fapte/ evenimente, interacțiuni și interdependențe;

✓ Dacă aveți la dispoziție o tablă sau flip-chart, schițarea planului expunerii, pe măsura desfășurării ei, orientează atenția și gândirea participanților spre ideile esențiale și le fixează mai bine în memorie;

✓ Formulați concluzii parțiale după fiecare secvență principală a expunerii;

✓ În măsura în care este posibil, introduceți în cursul expunerii mijloace adecvate de expresie științifică (diagrame, organigrame, scheme, desene etc.), precum și alte procedee demonstrative sugestive (proiecții fixe, secvențe video), care dinamizează gândirea și imaginația și ajută la concentrarea atenției participanților. De asemenea, se dovedește eficiență practică multiplicării și distribuirii unor materiale privitoare la tema abordată: texte, rezumate, chestionare cu întrebări-cheie etc., pe care participanții le vor urmări sau le vor completa ulterior cu informații prezentate în cadrul expunerii;

✓ Folosiți surse suplimentare de informații (citate, mărturii, fragmente din lucrări ale unor autori care reprezintă o autoritate în domeniu), cărora asociați-le propriile gânduri, judecăți și atitudini. Putem manifesta entuziasm, convingere, aprobare sau, dimpotrivă, îndoială, incertitudine, dezaprobare – astfel va crește interesul participanților pentru aspectele abordate, vor fi consolidate valorile, sentimentele și atitudinile morale, civice etc.;

✓ Adresați întrebări gen sondaj de opinie în legătură cu cele expuse. În funcție de răspunsurile participanților, puteți realiza o evaluare a activității și, eventual, regula „din mers” metodologia utilizată. Tot astfel puteți face trecerea de la expunere/prelegere către dezbateri, se poate declanșa un schimb de păreri, se pot comenta tezele expuse anterior, iar participanții au posibilitatea să emită judecăți de valoare, care vor întări anumite atitudini, convingeri sau sentimente, în sensul atingerii obiectivelor stabilite ale activității;

✓ Introduceți în discurs scurte relatări ale unor fapte, glume sau anecdote legate de temă; acestea vor provoca reacții emoționale și vor înlătura oboseala sau lipsa de atenție a participanților. Aveți grijă să nu prelungiți foarte mult astfel de momente, pentru că va fi greu să captați interesul participanților față de tema abordată;

✓ Încheierea expunerii va conține un rezumat al informațiilor prezentate și câteva concluzii generale. De asemenea, puteți formula întrebări, care să îndemne auditoriul la o reflecție ulterioară.

Utilizarea metodelor expozitive în cadrul activităților desfășurate cu persoanele private de libertate:

Recomandăm ca, în cadrul activităților desfășurate cu minorii și tineri, în special cu acei adolescenți care prezintă carențe majore la nivelul educației, să se utilizeze povestiri, descrieri sau explicații, acestea fiind metode eficiente, facile și rapide de transmitere a unor cunoștințe. În măsura posibilităților, ele trebuie să fie însoțite de suporturi ilustrativ - sugestive sau imagini filmate, deoarece se captează mai ușor atenția și este facilitată implicarea afectiv-motivațională a adolescenților în secvențele activității.

În ceea ce privește educația adulților, metodele expozitive pot fi utilizate în cadrul programelor de dezvoltare a cunoștințelor, precum și în cadrul unor activități de difuzare a culturii:

- pentru a prezenta participanților un subiect nou, necunoscut lor;
- pentru a prezenta o perspectivă de ansamblu asupra unei teme sau o sinteză;
- pentru a prezenta fapte, statistici referitoare la subiectul abordat.

Pentru o mai bună eficiență a instruirii se recomandă **îmbinarea metodelor expozitive** cu **metodele interactive** (Ex.: combinarea cu discuția/dezbateri, comentariul de text sau cu problematizarea), astfel înlăturându-se monotonia și stimulându-se gândirea și concentrarea atenției.

2. METODE INTERACTIVE (INTEROGATIVE, CONVERSATIVE, DIALOGATE)

Metoda conversației

Ce este conversația didactică?

Este o metoda de instruire, care constă în valorificarea didactică a suitelor de întrebări și a răspunsurilor acestora. Este o metodă verbală, ca și expunerea, dar impune implicarea activă a tuturor participanților.

a. Conversația euristică (socratică) – este metoda didactică, care se prezintă sub forma unor serii legate de întrebări și răspunsuri, la finele cărora trebuie să rezulte, ca o concluzie, adevărul sau noutatea pentru persoana antrenată în procesul învățării; ea conduce la "descoperirea" a ceva nou.

Educatorul orientează în permanență gândirea participanților, prin felul și ordinea în care formulează întrebările, astfel ca, "din aproape în aproape", să ajungă la noutatea propusă. Întrebările și răspunsurile se încheagă în serii compacte, fiecare nouă întrebare avându-și punctul de plecare în răspunsul anterior.

Aplicabilitate:

Utilizarea metodei este condiționată de experiența sau cunoștințele pe care participanții le au cu privire la subiectul abordat, care să le permită oferirea unui răspuns la întrebările care le sunt adresate.

Metoda poate fi folosită:

- când activitatea se face pe baza unui material intuitiv, familiar participanților;
- când anterior participanții au efectuat studiul individual al temei abordate;
- când activitatea urmează unei vizite, excursii, în cadrul cărora participanților le-au fost prezentate datele necesare discuției;
- în cadrul activităților de recapitulare sau sistematizare, atunci când participanții au asimilat conținuturile care vor fi generalizate și corelate după anumite criterii;
- în cadrul evaluărilor, dacă este necesară adresarea unor întrebări de sprijin, atunci când participanții nu pot reda informațiile sau nu pot face legăturile necesare între cunoștințele pe care le dețin.

b. Conversația examinatoare (catehetică) – are ca funcție principală constatarea nivelului la care se află cunoștințele participanților la un moment dat.

Aplicabilitate:

- în cadrul conversației care poate preceda predarea unei teme noi, pentru ca educatorul să-și dea seama la ce nivel trebuie concepută predarea ca atare;
- pe tot parcursul predării subiectului nou, sub forma întrebărilor de sondaj, cu rol de feed-back, adică pentru a vedea dacă și cât au înțeles participanții din ceea ce se predă;
- la încheierea predării unei lecții, prin întrebări recapitulative, care să reia în mare

aspectele reprezentative din noul material predat.

Cerințe privind calitățile întrebărilor:

- Să fie formulate corect, atât sub aspect gramatical, cât și logic; rabaturile de ordin fie gramatical, fie logic, servesc ca exemplu negativ pentru participanți;
- Să fie precise; dacă se întreabă, de pildă: *Cum sunt munții?* se comite aceeași eroare a impreciziei; soluția: să fie precizat "criteriul" întrebării sau să se nominalizeze categoria însușirii pe care se axează întrebarea (în loc de *Cum sunt munții?* vom întreba *Ce înălțime au munții?*, *Ce vechime au munții?* etc.);
- Să fie formulate concis și să se refere la un conținut limitat. Nu sunt considerate normale întrebările lungi, de tipul: *În ce document sunt prevăzute drepturile omului, care sunt ele, care sunt cele mai importante?*
- Să fie suficient de variate:
 - întrebări care pretind date, nume, definiții (*Care...?*, *Ce...?*, *Când...?*);
 - întrebări care pretind explicații (*Cum...?*, *De ce...?*);
 - întrebări care exprimă situații problematice (*Dacă...atunci...?*, *Ce crezi că s-ar întâmpla dacă...?*).
- Să fie asociate de fiecare dată cu un timp de gândire adecvat nivelului de dificultate, prin raportare la nivelul de dezvoltare al participanților. La acest titlu se citează eroarea educatorului "grăbit", solicitând în mod permanent răspunsul, chiar imediat după formularea întrebării;
- Pe timpul formulării răspunsului, nu se intervine decât în cazul când se comit "din start" confuzii grosolane;
- Să se evite întrebările care cer răspunsuri monosilabice ("da", "nu") și cele care cuprind sugerarea răspunsului, cu excepția cazurilor când se continuă solicitarea prin justificările de rigoare;
- Să se formuleze întrebarea și să se adreseze întregului grup, iar numai după expirarea timpului aproximativ de gândire să fie numit cel care trebuie să răspundă;
- Nu sunt indicate întrebările voit eronate, de tipul: *Pentru ce infracțiuni se aplică pedeapsa cu moartea în țara noastră?*

Cerințe privind calitățile răspunsului:

- Să aibă întotdeauna corectitudinea gramaticală și logică necesară;
- Să acopere întreaga sferă a întrebării;
- Să vizeze cu precizie conținutul esențial al întrebării, fiind, în același timp, concis. Introducerile lungi, precum și tendințele spre relatări colaterale, trebuie combătute în mod sistematic.
- Să se evite formulările fragmentare, sacadate, eventual însoțite de elemente care "parazitează" și urătesc vorbirea. (Ex.: precedarea răspunsului de "ăă!; îî!")

Exemple de întrebări stimulative pentru participanți!

- Întrebări de genul *De ce credeți asta?*, *De ce credeți că...?* (pentru a aprofunda problema pusă în discuție);
- *Ce s-a întâmplat?* (o astfel de întrebare îi ajută pe participanți să-și clarifice perspectiva asupra problemei în discuție);
- *De ce s-a întâmplat aceasta?* (se încurajează înțelegerea cauzelor și a efectelor, se deplasează accentul spre căutarea motivelor);
- *Se putea întâmpla și altfel? Cum?* (se subliniază ideea că acțiunile sunt, de fapt, rezultatul unei alegeri sau sunt influențate de faptul că nu s-a ales cea mai bună alternativă);
- *Ce ai fi făcut tu într-o astfel de situație? Ce crezi că a simțit persoana respectivă? Ce ai fi simțit tu într-o astfel de situație?* (participanții sunt antrenați să manifeste empatie);
- *A fost corect? De ce?* (sunt întrebări esențiale pentru stimularea dezvoltării morale).

Discuțiile și dezbaterile

Discuția are semnificația unui schimb reciproc și organizat de informații și de idei, de impresii și de păreri, de critici și propuneri în jurul unei teme sau chestiuni determinate.

Dezbaterea are înțelesul unei discuții pe larg și amănunțite a unei probleme, adeseori controversate și rămasă deschisă (dezbateri cu caracter polemic).

Discuțiile și dezbaterile sunt metode în care rolul educatorului este foarte important ca organizator, observator, mediator și evaluator.

Scopul utilizării discuțiilor și dezbaterilor:

- stimularea capacității participanților de a-și delimita o anumită poziție față de un subiect;
- dezvoltarea capacității de exprimare a propriilor opinii și argumentarea, în baza cunoștințelor și experienței personale;
- formarea capacității de ascultare, de reacție și respectare a opiniilor altora, care pot diferi de părerile personale.

Avantaje:

- dezvoltă capacitatea participanților de a formula un punct de vedere argumentat, pe baza documentării și prelucrării informației și a experienței acumulate;
- contribuie la procesul de conturare a unor opinii și convingeri;
- dezvoltă capacitatea de analiză și evaluare a unei opinii;
- dezvoltă capacitatea de reflecție personală și gândire divergentă;
- dau o formă socializată activității de învățare, creează o atmosferă de deschidere, de

receptivitate și apropiere reciprocă, îmbunătățesc comunicarea și relaționarea participanților, favorizează formarea deprinderilor de cooperare, contribuie la crearea unui climat democratic, de participare activă la viața grupului.

Limite:

- necesită o bună organizare și coordonare din partea educatorului, pentru a evita divagațiile, consumul ineficient de timp și conflictele;
- există riscul ca nu toți participanții să fie implicați în egală măsură; pentru unii participanți poate avea caracter inhibitor, amplasându-i pe o poziție defensivă. De asemenea, există riscul ca unii participanți să aibă tendința de a-și impune propria părere;
- nu toate conținuturile sunt adecvate supunerii unor discuții sau dezbateri.

Pregătirea prealabilă a discuției sau dezbaterii:

- Documentarea temeinică a educatorului cu privire la tema abordată;
- Elaborarea *planului de desfășurare* al dezbaterii/discuției (pornind de la obiectivele urmărite). Acesta are un caracter funcțional, orientativ și conține:
 - o schiță a punctelor-cheie ce urmează să fie abordate;
 - eventualele întrebări ce ar putea fi adresate participanților, pentru impulsionearea discuțiilor;
 - câteva concluzii la care este necesar să se ajungă.

În cuprinsul planului se evidențiază, de asemenea, o repartizare aproximativă a timpului consacrat abordării fiecărui punct al discuției, fără însă ca, pe parcursul activității, să se urmărească cu rigiditate respectarea acesteia.

Etape de desfășurare:

- Introducerea, prezentarea problemei și a importanței ei teoretice și practice. În cazul dezbaterilor, introducerea poate consta în prezentarea a două puncte de vedere sau două soluții diferite de rezolvare a problemei abordate;
- Dezbateri sau discuții propriu-zise: luările de cuvânt ale participanților;
- Sintetizarea rezultatelor: sistematizarea concluziilor și argumentelor la care s-a ajuns, însoțite de aprecieri; sublinierea elementelor noi, a contribuțiilor participanților etc.

Factori și condiții ce pot influența reușita discuțiilor/dezbaterilor:

- Selectarea participanților: pot fi antrenate în discuții/dezbateri numai persoane care dispun, pe de o parte, de suficiente informații referitoare la subiectul abordat, iar pe de altă parte, au capacitatea de înțelegere și investigare a informațiilor;
- Mărimea grupului: cercetările au arătat că numărul optim de persoane participante la o discuție sau dezbateri este de 15 - 20 până la 30;
- Omogenitatea sau eterogenitatea grupului;
- Omogenitatea participanților nu este de natură să favorizeze producerea de idei, de soluții noi. Pe de altă parte, uneori, eterogenitatea membrilor grupului conduce la lipsa coeziunii dintre aceștia și, deci, la performanțe scăzute; alteori, în grupurile eterogene, se emit mai multe ipoteze, opinii și sunt găsite mai multe alternative și soluții. Cu cât sarcina este mai dificilă și cere resurse mai numeroase, cu atât este mai utilă eterogenitatea;
- Climatul socio-afectiv care se stabilește în grup (tensiunile și relațiile conflictuale între participanți restrâng exprimarea opiniilor, încetinesc acceptarea deciziilor, concluziilor etc.);
- Condițiile de aranjament fizic: comunicarea este facilitată atunci când participanții sunt

dispuși în cerc sau semicerc, educatorul ocupând poziția de primul dintre egali.

Tehnici de conducere a discuțiilor și dezbaterilor:

Educatorul:

- introduce în discuție și delimitează subiectul abordat; formulează problema, subliniind importanța ei teoretică și practică, dificultățile implicate;
- oferă o bază discuției, prin prezentarea unei situații-problemă, a unor soluții diferite etc.;
- inițiază o scurtă conversație cu participanții, apoi lasă pe seama acestora preluarea discuției;
- intervine în timpul discuției/dezbaterii, în vederea:
 - o impulsionării dezbaterii, sugerării de noi ipoteze;
 - o reducerii manifestărilor care ar putea perturba activitatea (acapararea discuției de către unele persoane, devierile de la subiect, întreruperile, tendințele de dominare etc.);
 - o sugerării unor noi perspective sau a unui contraexemplu – fără a critica, însă, punctele de vedere nerealiste;
 - o medierii divergențelor, prin reformularea punctelor de vedere opuse din perspectiva toleranței;
 - o complimentării unor puncte de vedere interesante;
 - o sprijinirii formulării unor concluzii parțiale sau a concluziilor finale.
- observă cu atenție comportamentul participanților (*Ex.*: conversațiile colaterale sunt semne ale unor stări de plictiseală sau frustrare);
- dacă este posibil, notează ideile principale pe tablă sau flip-chart, pentru fixarea în memoria participanților a firului logic al ideilor dezbătute;
- finalizează discuția, atunci când au fost atinse punctele principale sau când obiectivele au fost îndeplinite;
- sintetizează concluziile, subliniază elementele de noutate, evidențiază contribuțiile participanților, caracterul original al opiniilor exprimate etc.

Evitați!

- Să furnizați informații despre subiectul abordat pe parcursul discuției sau dezbaterii!
- Să vă exprimați sau să vă impuneți propriile păreri în legătură cu problema discutată!

Tipuri de întrebări ce pot fi adresate de către educator participanților la discuții/dezbateri:

- ✓ **întrebări frontale** (generale, de ansamblu): adresate întregului grup: *De ce trebuie să respectăm regulile de igienă? Care sunt regulile de politețe? Ce este respectul?*
- ✓ **întrebări directe**: adresate unui anume participant: *X, pe ce te bazezi atunci când afirmi că tutunul este un drog?*
- ✓ **întrebări inversate sau redirijate**: adresate inițial educatorului de către un participant și, apoi, retransmise acestuia de către educator (răspuns prin întrebare): Participantul: *Dar dacă o persoană nu plătește impozit pentru proprietatea sa, ce se întâmplă?* Educatorul: *Tu ce*

crezi că ar putea să se întâmple?

✓ **întrebări de releu și de comunicare:** un participant adresează o întrebare educatorului, iar acesta redirecționează întrebarea către alt participant sau răspunsul este completat de mai mulți participanți: Participant X: *Ce se întâmplă dacă...?* Educator: *X a ridicat o problemă foarte interesantă. Participant Y, ce părere ai? Participant Z, crezi că ai putea să adaugi ceva la răspunsul lui Y? Dar participant W?*

✓ **întrebări de revenire:** educatorul preia o idee, o observație, o părere emisă anterior de unul dintre participanți, care, la acel moment, a trecut neobservată: *X și-a manifestat mai înainte părerea că o atmosferă tensionată în familie afectează dezvoltarea copiilor. Cum credeți că percep copiii conflictele între părinți?*

✓ **întrebări imperative:** prin care se formulează o solicitare expresă, categorică și necondiționată: *Vă rog să analizați următorul caz! Enumerați căile de transmitere a virusului HIV! etc.*

✓ **întrebări de controversă:** sunt întrebări care presupun răspunsuri contradictorii: *Există sau nu viață pe Marte?*

Utilizarea discuțiilor și dezbaterilor în cadrul activităților educative desfășurate în penitenciar trebuie să se facă ținându-se cont de criteriile de selectare a participanților enunțate anterior (persoanele selecționate trebuie să dispună de suficiente informații privitoare la subiectul abordat, precum și capacitatea de înțelegere, comunicare și investigare a informațiilor).

Metoda Dezbaterii Philips 6/6

Metoda Philips 6/6 a fost elaborată de către J. Donald Philips de la Universitatea din Michigan. În cadrul acestei metode, participanții sunt împărțiți în subgrupuri de șase persoane, iar durata discuțiilor este limitată la șase minute.

Etape de desfășurare:

- Participanții se împart în grupuri formate din 6 membri; fiecare grup își alege un lider și un secretar. Liderul va dirija dezbaterile și va prezenta concluziile, în timp ce secretarul va consemna ideile emise de către membrii grupului;
- Educatorul prezintă tema ce urmează a fi dezbătută în cadrul fiecărui grup, motivând importanța acesteia;
- Timp de 6 minute au loc discuțiile;
- Fiecare conducător de grup prezintă soluțiile sau concluziile la care s-a ajuns;
- Au loc discuții colective și se alege soluția finală, fiind evidențiate motivele pentru care au fost respinse celelalte variante propuse.

Avantaje:

- abordarea mai multor aspecte ale unei probleme, într-un timp relativ scurt;
- posibilitatea de a lucra cu un grup numeros;
- implicarea activă a tuturor participanților la rezolvarea cazului;
- familiarizarea participanților cu tehnica argumentării.

Dezavantaje:

- educatorul nu poate participa la dezbaterile din fiecare grupă;
- timpul suplimentar alocat pentru ca fiecare echipă să-și prezinte concluziile;
- există posibilitatea ca echipele să se perturbe reciproc, atunci când se lucrează în același spațiu.

Metoda Asaltului de idei (Brainstormingul)

Metoda presupune formularea, de către participanți, a unui număr cât mai mare de idei, ca răspuns la o situație prezentată de către educator, pornind de la două principii:

1. **“Cantitatea generează calitatea”** – pentru a se obține soluții viabile, este nevoie de o productivitate creativă cât mai mare;
2. **Amânarea judecății** – evaluarea și selecția ideilor și soluțiilor propuse vor avea loc după un anumit timp și vor fi realizate de către educator împreună cu participanții.

Etape de desfășurare:

- Alegerea temei și a sarcinii de lucru;
- Solicitarea exprimării într-un mod cât mai rapid, în fraze scurte și concrete, fără cenzură, a tuturor ideilor – chiar neobișnuite, absurde, fanteziste, așa cum vin ele în minte, legate de rezolvarea unei situații-problemă conturate. Sarcina participanților este aceea de a enunța cât mai multe și mai diverse idei sau soluții posibile. Nu se vor admite referiri critice sau observații negative;
- Notarea tuturor ideilor (pe tablă sau flip-chart);
- Reanalizarea tuturor ideilor sau soluțiilor emise, care se va face în cadrul aceleiași ședințe, după o pauză de 10-15 minute sau în cadrul întâlnirii următoare;
- Analiza critică, evaluarea, argumentarea, contraargumentarea ideilor emise anterior, la nivelul grupului sau în cadrul unor echipe mai mici;
- Selectarea ideilor originale sau a celor mai potrivite soluții pentru problema pusă în discuție, prin analizarea avantajelor și dezavantajelor.

Avantaje:

- implicarea activă a tuturor participanților;
- dezvoltarea capacității de a trăi anumite situații, de a le analiza, de a lua decizii privind alegerea soluției optime;
- exprimarea personalității fiecărui participant;
- eliberarea de prejudecăți;
- exersarea creativității și a unor atitudini deschise la nivelul grupului;
- dezvoltarea relațiilor interpersonale, prin valorizarea ideilor fiecăruia;
- realizarea unei climat pozitiv în grup.

Sfaturi practice!

- Încurajați exprimarea ideilor și nu permiteți intervenții inhibante. Explicați participanților că ideile lor nu vor fi judecate; astfel, vor fi eliminați factorii de inhibiție, precum timiditatea și frica de a nu greși sau de a nu fi criticat;
- Ascultați cu atenție toate ideile sau soluțiile propuse!
- Încurajați participanții să găsească noi soluții pornind de la cele enunțate de antevorbitori, să asocieze și să combine idei, astfel încât să genereze soluții superioare celor inițiale;
- Nu înlăturați nicio idee și nicio soluție, oricât de absurdă sau de fantezistă ar părea ea!

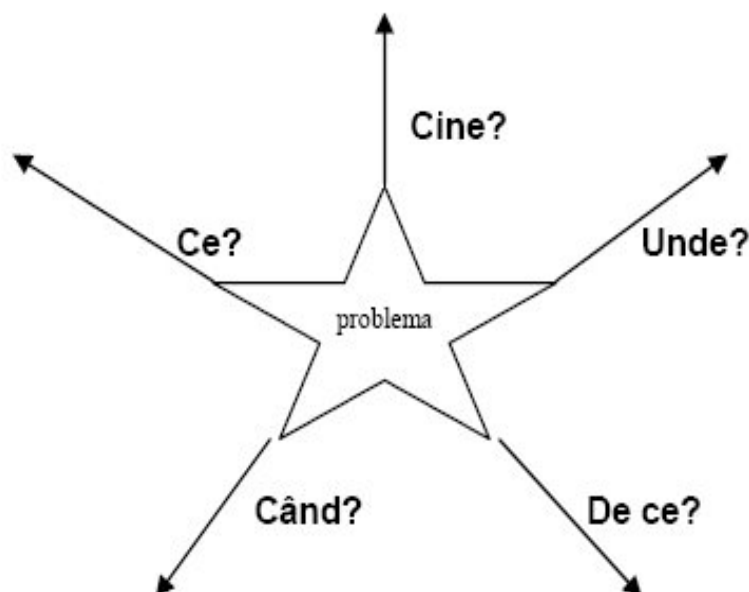
Aplicație practică:

Utilizați metoda asaltului de idei la începutul unei activități educative în scopul creșterii interesului participanților față de tema abordată.

Metoda Exploziei solare (Starbusting)

Este o metodă care facilitează descoperirea, prin formularea de întrebări și realizarea de conexiuni între concepte.

Constă în formularea a cât mai multe întrebări în legătură cu o problemă, pornind de la întrebări de tipul *Ce? Cine? Unde? De ce? Când?* După formularea întrebărilor, se va proceda la elaborarea răspunsurilor la acestea. Răspunsurile pot fi furnizate de către persoana care a formulat întrebarea, de către alți participanți sau de către educator, cu ajutorul materialelor suport.

Avantaje:

- este stimulată creativitatea individuală și de grup;
- facilitează participarea unui număr mare de persoane;
- este ușor de aplicat, indiferent de vârsta participanților;
- pot fi abordate probleme din domenii variate;
- este o metodă relaxantă, prin care participanții pot descoperi lucruri noi.

Aplicații practice:

1. Utilizați metoda exploziei stelare în cadrul unei activități al cărei obiectiv să fie familiarizarea participanților cu conținutul unei opere literare. (*Unde se petrece acțiunea? Când se petrec faptele? Cine participă la acțiune? Ce se întâmplă?* etc.)

2. Organizați un concurs pe echipe referitor la viața și activitatea literară a unui scriitor. Participanții vor trebui să utilizeze metoda exploziei stelare; va fi declarată câștigătoare echipa care va formula cât mai multe întrebări și va furniza cât mai multe răspunsuri corecte, în legătură cu tema propusă.

Studiul de caz

Ce este studiul de caz?

Este o metodă care constă în confruntarea cu o situație reală de viață a cărei observare, interpretare, înțelegere, va conduce la un progres în cunoaștere. Metoda are aplicabilitate largă, în toate ariile educaționale: intelectuală, morală, estetică etc.

Etape de desfășurare:

- Alegerea cazului și conturarea principalelor elemente semnificative. De cele mai multe ori, este vorba despre o situație problematică sau un conflict.
- Prezentarea cazului: verbal sau prin împărțirea textelor tipărite tuturor participanților. De asemenea, poate fi vizionat cazul sau ascultată relatarea, atunci când se recurge la filmarea sau la înregistrarea unui eveniment.
- Explicarea de către educator a sarcinii de lucru; se poate oferi participanților o listă de probleme pe care să le discute după prezentarea cazului sau pot fi mai multe liste cu probleme diferite, pe care să le discute participanții în cadrul unor grupuri.
- Analiza informației poate avea loc sub forma: dezbateri tip *masă rotundă*, *brainstorming*, *Philips 6/6* etc.
- Stabilirea alternativelor de rezolvare.
- Alegerea soluției finale pentru rezolvarea cazului.

Educatorul are misiunea de a organiza și conduce procesul de analiză, de a gestiona situațiile ce pot să apară pe parcursul discuțiilor. De asemenea, va încuraja implicarea activă a tuturor participanților în elaborarea diferitelor ipoteze, opinii sau soluții.

Primul pas, pe care îl realizăm după prezentarea de către educator a cazului sau după lectura individuală, de către fiecare participant, a textului recomandat, este *rezumatul* cazului în discuție (*Ce? Unde? Când?*)

După rezumarea cazului, le vom adresa participanților următoarele întrebări: *Ce se poate întreprinde acum? Care ar fi soluțiile de rezolvare a problemei?*

Pentru a obține cât mai multe sugestii de soluționare a problemei, este oportun să folosim *brainstorming-ul* iar, ulterior, să examinăm fiecare idee în parte, pentru o eventuală sistematizare.

La finalul studierii cazului, participanții vor fi capabili să formuleze și să analizeze problema/problemele, din perspectivă personală. Soluțiile propuse vor fi analizate și comparate prin prisma avantajelor și a dezavantajelor pe care le implică. În final, fiecare participant are dreptul să elaboreze propria variantă, fundamentată pe suficiente argumente în favoarea alegerii.

Avantaje:

- situarea în mijlocul realității concrete, care facilitează înțelegerea și reținerea informațiilor, precum și aplicarea lor în contexte reale;
- dezvoltarea capacității de analiză, de interpretare, de evaluare a unor situații;
- implicarea activă a participanților în rezolvarea cazului;
- cultivarea spiritului de responsabilitate în grup și capacitatea de inițiativă;
- favorizarea socializării și comunicării interpersonale.

Limite/precauții:

- succesul metodei depinde de o corectă alegere a cazului care va fi studiat;
- cazul trebuie să fie relevant pentru atingerea obiectivelor educaționale stabilite;
- trebuie prezentate suficiente detalii; atenție, însă, la capcana „pierderii în detalii”;
- discuțiile trebuie ghidate către aspectele relevante;
- atenție la implicațiile afective, emoționale ale unor situații, la asemănarea cazurilor cu

situațiile unor participanți etc.

Sugestii!

- Cazurile alese trebuie să fie adecvate nivelului de pregătire teoretică și practică a participanților și capacităților intelectuale ale acestora;
- Cazurile de studiat pot avea la bază întâmplări reale sau imaginare. Atunci când optăm pentru prezentarea unor cazuri reale, trebuie să avem grijă să nu dezvăluim sau să nu lăsăm să transpară identitatea persoanelor la care se face referire. Chiar și în cazurile imaginare, este de dorit ca acestea să fie cât mai neutre posibil, adică să nu aibă implicații afective pentru participanți.
- Cazul poate fi discutat în grupuri mici sau cu tot grupul. Aceste două tehnici pot fi combinate: întâi se discută un caz în grupuri mici, apoi se prezintă concluziile/punctele de vedere/interpretările, grupurilor și se discută la nivelul întregului grup.
- Scopul studiilor de caz nu este de a „găsi vinovații pentru unele situații”, ci de a analiza, interpreta și oferi soluții sau alternative.

Aplicație practică:

Elaborați cazuri cu ajutorul cărora să evidențiați situații de încălcare a unor drepturi ale omului; utilizați studiul acestor cazuri în cadrul unor activități al căror obiectiv este cunoașterea de către participanți a drepturilor și obligațiilor ce le revin ca membri ai societății.

Metoda Știu/Vreau să știu/Am învățat

Metoda are la bază concluziile unor cercetări, care au evidențiat faptul că învățarea este optimizată atunci când se bazează pe cunoștințele și experiențele anterioare ale persoanelor. Astfel, realizăm conexiuni între ceea ce știm deja și noile informații pe care trebuie să le învățăm.

Etape de desfășurare:

- Educatorul anunță tema ce urmează să fie abordată. Participanții se împart în perechi. Fiecare echipă trebuie să întocmească o listă care să cuprindă informațiile cunoscute despre tema abordată.
- Pe tablă sau flip-chart, educatorul desenează un tabel cu următoarele coloane: știu/vreau să știu/am învățat:

Știu <i>Ce credem că știm?</i>	Vreau să știu <i>Ce vrem să știm?</i>	Am învățat <i>Ce am învățat?</i>

- Fiecare pereche prezintă lista întocmită; informațiile cu care toată lumea este de acord sunt notate în prima coloană;
- Ajutați de educator, participanții formulează întrebări despre lucrurile de care nu sunt

siguri. Acestea pot apărea și în urma unor dezacorduri la momentul prezentării listelor realizate anterior;

- Educatorul distribuie un text în legătura cu tema respectivă; materialul poate fi expus grupului de către educator;
- Se revine asupra întrebărilor notate în a doua coloană; se observă la care întrebări s-au găsit răspunsuri în cadrul textului prezentat și se notează aceste răspunsuri în coloana a treia. În continuare, participanții sunt întrebați ce alte informații au aflat cu ajutorul materialului prezentat; aceste informații sunt și ele notate în a treia coloană;
- Dacă au rămas întrebări la care nu s-a răspuns, participanții sunt îndrumați spre sursele care le-ar putea oferi răspunsurile respective;
- Se analizează întregul tabel și se formulează concluzii cu privire la informațiile asimilate în cadrul activității.

Aplicație practică:

Utilizați metoda “Știu/vreau să știu/am învățat” în cadrul unor activități care să vizeze dezvoltarea universului cunoașterii.

Jocul de rol

Este o metodă centrată pe acțiune.

Se folosește pentru un grup de 7-10 persoane.

Se folosește numai după ce participanții au ajuns să se cunoască între ei.

Este o activitate de instruire, care are la bază un scenariu în care participanților le sunt atribuite diferite roluri inspirate din viața reală, care contribuie la o mai bună înțelegere a unor probleme. Se bazează pe activități de simulare a unor situații, relații umane și analizare și interpretare a comportamentelor observate.

Avantaje:

- conduce în mod rapid la formarea unor convingeri și atitudini;
- asigură un feed-back rapid din partea participanților;
- generează interacțiuni între participanți.

Etape de desfășurare:

- Pregătirea:
 - identificarea situației ce urmează a fi simulată;
 - descrierea scenariului;
 - atribuirea de roluri participanților;
 - învățarea rolurilor.

Pentru pregătirea participanților este necesară derularea unor exerciții pregătitoare. Conducătorul jocului trebuie ca, înainte de începerea lui, să creeze o atmosferă plăcută și stimulatoare.

- Desfășurarea jocului. Este etapa în care participanții își joacă rolurile, iar piesa este interpretată.
- Follow-up/Analiza jocului de rol. În această etapă, participanții la formare discută despre ceea ce s-a întâmplat. Ei pot să interpeleze actorii individuali, pentru a-i întreba de ce au avut o anumită poziție, de ce au spus ceva anume sau de ce au întreprins o anumită acțiune. Explicațiile și discuțiile sunt importante pentru ca participanții să înțeleagă mai bine dinamica socială asociată cu o anumită situație de pe teren.

Rolurile sunt, de fapt, sarcini și situații de învățare pentru că oferă posibilitatea exersării capacităților necesare rezolvării situației.

Metoda Cubului

Metoda permite explorarea unui subiect, a unei situații, din mai multe perspective, conducând la abordarea complexă și integratoare a unei teme.

Etape de desfășurare:

- Realizarea unui cub pe ale cărui fețe sunt scrise cuvintele: *descrie, compară, analizează, asociază, aplică, argumentează*.
- Anunțarea temei, a subiectului pus în discuție.
- Împărțirea participanților în 6 grupe; fiecare grup va avea ca sarcină examinarea temei din perspectiva cerinței de pe una dintre fețele cubului: *Describe culorile, formele, mărimile etc.*
- Compararea (*Ce este asemănător? Ce este diferit?*)
- Analizarea (*Spune din ce este făcut?, Din ce se compune?*)
- Asocierea (*La ce te îndeamnă să te gândești?*)
- Aplicarea (*Ce poți face cu aceasta? La ce poate fi folosită?*)
- Argumentarea *pro* sau *contra* și enumerarea unei serii de motive care vin în sprijinul afirmației. Atribuirea perspectivelor de analiză, pentru fiecare grup, poate fi făcută aleator, prin rostogolirea cubului, după preferințele participanților sau direct de către educator.
- Prezentarea în plen a concluziilor la care s-a ajuns în cadrul fiecărui grup.
- Notarea și discutarea concluziilor celor șase grupuri.

Metoda Bulgărelui de zăpadă

Metoda presupune reducerea numărului de elemente, aspecte, fațete ale unei probleme/situații, în scopul focalizării asupra celor esențiale.

Etape de desfășurare:

- Împărțirea grupului în echipe de 7-8 persoane.
- Enunțarea temei.
- Notarea ideilor: fiecare membru notează pe o foaie ideea sa cu privire la tema propusă și o pune pe centrul mesei.
- Ierarhizarea ideilor: fiecare membru citește toate ideile și le ierarhizează (de la 1 la 8). Se vor reține primele două sau trei. Se reunește apoi tot grupul, se prezintă ideile reținute în cadrul fiecărui subgrup și se repetă algoritmul.

Cele două metode – **Cubul** și **Bulgărele de zăpadă** – sunt complementare prin ceea ce propun spre realizare. **Cubul** îi va ajuta pe participanți să privească tema din mai multe perspective, iar **Bulgărele de zăpadă** îi va ajuta să reducă numărul acestor perspective și să identifice cele mai bune soluții/modalități de abordare.

Metoda Mozaicului**Etape de desfășurare:**

- Participanții se împart în grupe de câte 4. Fiecare persoană dintr-o grupă primește câte un număr de la 1 la 4 și câte o fișă de învățare; fișele cuprind părți ale temei abordate.
- Se explică sarcina, care constă în înțelegerea întregii teme, de către toți participanții.
- Toți participanții care au același număr se vor aduna laolaltă și vor începe rezolvarea sarcinilor. Li se dă voie să colaboreze, să discute unii cu ceilalți, să hotărască împreună felul în care pot preda conținutul fișei lor colegilor din grupul inițial. Este foarte important ca ei să înțeleagă că vor trebui să prezinte secțiunea conținută de fișa respectivă membrilor grupului inițial.
- Se revine la grupurile inițiale, alcătuite din participanți cu numerele 1, 2, 3, 4. “Experții” vor prezenta celorlalți din grupă conținutul fișelor primite. Acolo unde sunt nelămuriri pot interveni alți experți, de la alte grupe. În acest mod, fiecare participant va ajunge să participe activ la activitate.
- Educatorul rezumă conținutul temei cu toți participanții.

Avantaje:

- presupune interdependența dintre participanți și individualizarea contribuției fiecăruia la rezolvarea sarcinii; astfel, se anihilează *Efectul Ringelmann* sau “lenea socială”, care apare atunci când individul are senzația că propria sa contribuție la rezolvarea unei sarcini de grup nu poate fi stabilită cu precizie;
- contribuie la dezvoltarea capacităților de ascultare, vorbire, reflectare, gândire creativă, rezolvare de probleme și cooperare;
- contribuie la creșterea încrederii în sine, la dezvoltarea abilităților de comunicare și relaționare în cadrul grupului, întărește coeziunea grupului;
- se diminuează tendințele de ierarhizare și dominare ale unora dintre participanți.

Cafeneaua

Este o metodă asemănătoare cu **Metoda Mozaicului**, dar diferă din punct de vedere al scopului pentru care este concepută. Dacă Mozaicul urmărește divizarea sarcinilor și predarea reciprocă, **Cafeneaua** păstrează divizarea sarcinilor, urmărind obținerea rezultatelor prin schimbul reciproc de idei sau de informații.

Metoda este eficientă atunci când dorim ca fiecare grupă să realizeze un **produs care să integreze ideile sau sugestiile colegilor**.

Etape de desfășurare:

- Participanții se împart în 3-4 grupe, având un număr egal de membri (minimum 4 în fiecare grupă). Fiecare grupă primește anumite sarcini de realizat. Sarcinile pot fi toate aceleași sau pot fi diferite. Grupele pot primi și fișe de lucru care să conțină sarcinile de lucru.
- Fiecare grupă își realizează sarcinile primite de la educator sau din fișele de lucru.
- După finalizarea sarcinilor (care se pot concretiza într-un afiș conținând ideile principale), grupele își delegă fiecare câte un reprezentant (denumit „vizitator” pentru că se deplasează în vizită la o altă grupă), care se va așeza la mesele celorlalte grupe:

Grupa I trimite câte un reprezentant la Grupa II, III și IV;

Grupa II trimite câte un reprezentant la Grupa I, III și IV;

Grupa III trimite câte un reprezentant la Grupa I, II și IV;

Grupa IV trimite câte un reprezentant la Grupa I, II și III.

- Membrii rămași, adică cei care nu se deplasează nicăieri („gazdele”), prezintă produsele pe care le-au realizat până în momentul respectiv. Vizitatorii rețin aspectele cele mai importante și adresează întrebări clarificatoare (nu prezintă ce au realizat în grupele lor).
- Vizitatorii revin în grupele lor și, în funcție de informațiile primite de la colegii din celelalte grupe, își perfecționează și dezvoltă materialul.
- La final, fiecare grupă își prezintă produsul.

Turul galeriei

Este o metodă de învățare prin colaborare, care poate fi utilizată **la finalul unei activități care se bazează pe crearea unui produs**.

Etape de desfășurare:

- Participanții lucrează în grupuri și reprezintă munca lor pe o foaie de format mare, sub forma unui afiș. Produsul poate fi o diagramă, o schemă, o reprezentare simbolică (printr-un desen sau o caricatură).

- Participanții fac o scurtă prezentare a proiectului lor în fața grupului, explicând semnificația afișului și răspunzând la eventuale întrebări.
- Participanții expun afișele pe pereți, alegând locurile favorabile. Lângă fiecare afiș se lipește o foaie goală, pe care se poate scrie cu marchere sau creioane colorate.
- Educatorul cere grupurilor să se oprească în fața fiecărui afiș, să-l discute și să noteze pe foaia albă anexată comentariile, sugestiile și întrebările lor. Această activitate poate fi comparată cu un tur al galeriei de afișe.
- La final, participanții revin la produsele lor, le compară cu celelalte și citesc comentariile făcute de colegii lor în foile anexate. Se poate continua cu un răspuns al grupului la comentariile și întrebările din anexe.

Linia valorii

Linia valorii este o metodă de reprezentare în spațiu, de-a lungul unei linii, a pozițiilor sau atitudinilor diferite ale participanților față de o anumită problemă (preferabil o anumită problemă morală, care permite atitudini graduale).

Etape de desfășurare:

- Educatorul prezintă problema, sub forma unei întrebări care implică luarea unei decizii, atitudini personale. Întrebarea poate fi formulată în finalul unei activități de evocare (sau a unei lecții), care ridică acea problemă.
- Fiecare participant răspunde individual la întrebarea enunțată de educator notându-și, după caz, răspunsul pe o foaie de hârtie.
- Educatorul trasează în sală o linie imaginară și cere participanților să se poziționeze pe acea linie, în funcție de atitudinea pe care o adoptă în răspuns. Extremitățile linii reprezintă răspunsurile tranșante – cele absolut pozitive și cele de negare totală.
- Discutând cu colegii și comparând răspunsurile, participanții își clarifică poziția pe care o ocupă pe linia imaginară.
- Opțional, se organizează o discuție între participanții cu opinii extreme, în vederea argumentării poziției pe care au adoptat-o.

3. METODE DE INSTRUIRE PRIN PROBLEMATIZARE

Problematizarea

Metoda constă în crearea unor dificultăți teoretice sau practice, a căror rezolvare să fie rezultatul activității proprii de cercetare, efectuate de către participanți; este o predare și o însușire pe baza unor structuri cu date insuficiente.

Ce este o situație-problemă?

Desemnează o situație contradictorie, conflictuală, ce rezultă din trăirea simultană a două realități: experiența exterioară (cognitiv-emoțională) și elementul de noutate și de surpriză, necunoscutul cu care se confruntă subiectul. Acest conflict incită la căutare și descoperire, la intuirea unor soluții noi, a unor relații aparent inexistente între antecedent și consecvent.

Etape de desfășurare:

- Etapa declanșatoare;
- Etapa tensională;
- Etapa rezolutivă.

Recurgerea la această metodă necesită **respectarea unor condiții:**

- Existența la participanți a unui fond apercceptiv suficient;
- Dozarea și gradarea dificultăților;
- Alegerea celui mai potrivit moment pentru introducerea problemei în activitate;
- Manifestarea unui interes real pentru rezolvarea problemei.

Metoda problematizării este apreciată pozitiv deoarece implică antrenarea plenară a personalității participanților, consolidează structuri cognitive, stimulează spiritul de explorare, contribuie la formarea unui stil activ de muncă, cultivă autonomia și curajul în susținerea propriilor idei.

CAPITOLUL IV Comunicarea în cadrul grupului

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

1. COMUNICAREA ÎN CADRUL GRUPULUI

Ce este comunicarea?

Este un proces de emiteră a unui mesaj și de transmitere a acestuia într-o manieră codificată cu ajutorul unui canal, către un destinatar, în vederea receptării. Reprezintă transmiterea de fapte, idei, impresii.

Dicționarul explicativ al limbii române:

„Comunicare, acțiunea de a comunica și rezultatul ei. 1. Înștiințare, știre, veste, raport, relație, legătură. 2. Prezentare într-un cerc de specialiști, a unei contribuții personale într-o problemă științifică.” (DEX, 1996, 204).

Enciclopedia de Filosofie și Științe Umane:

„Transmitere de informații, prin intermediul instrumentelor verbale și nonverbale (mimică etc.)...” (Marco Drago, Andrea Boroli, ș.a., 2004, 171). Etimologia latină a termenului comunicare este: „a face comun, a pune împreună, a amesteca, a uni, a împărtăși”.

Comunicarea pedagogică presupune o interacțiune de tip feed-back, privind atât informațiile explicite, cât și cele adiacente. (Cucoș, C., 1996)

Cum comunicăm în grup/în fața grupului?

Indiferent ce informație prezintă, educatorul trebuie să fie sigur că se întâmplă două lucruri:

1. Mesajele sunt înțelese;
2. Audiența devine entuziasmată.

Pentru a se face înțeles, educatorul trebuie să fie conștient de modul în care mesajele sunt percepute:

- 7% - se transmite prin cuvinte (mesaj verbal);
- 38% - se transmite prin tonul vocii, intensitate (mesaj paraverbal);
- 55% - se transmite prin limbajul trupului (mesaj nonverbal).

Care sunt scopurile comunicării?

- ◆ Informarea;
- ◆ Instruirea;
- ◆ Motivarea/convingerea/încurajarea;
- ◆ Obținerea de informații.

Care sunt obiectivele comunicării?

- ◆ Să fim receptați (auziți, citiți);
- ◆ Să fim înțeleși;
- ◆ Să fim acceptați;
- ◆ Să provocăm o reacție.

Barierile comunicării:

- Nesiguranță asupra conținutului mesajului;
- Prezentarea incorectă sau alegerea greșită a tipului mesajului;
- Capacitatea limitată a țintei;
- Presupuneri ne-explicite;
- Incompatibilitatea punctelor de vedere;
- Camuflarea;
- Interferențele;
- Blocajul = întreruperea totală a comunicării datorită unor factori strict obiectivi sau subiectivi;
- Bruiajul = perturbarea parțială și tranzitorie, care poate fi voluntară sau involuntară;
- Filtrarea = transmiterea și receptarea doar a unei anumite cantități de informații; este întotdeauna voluntară;
- Distorsionarea informației = degradarea involuntară a mesajului în cursul transmiterii lui; se poate produce când informația trece prin mai multe verigi;
- Bariere externe – fizice și semantice;
- Bariere interne – implicarea pozitivă, negativă, tracul, agenda ascunsă;
- Bariere de limbaj;
- Bariere de mediu;
- Bariere datorate poziției emițătorului sau receptorului;
- Bariere de concepție.

Comunicați cu participanții așa cum ați vrea dvs. să fiți tratat dacă ați fi în locul lor!

Care sunt tipurile de comunicare?

În funcție de numărul de participanți și tipul relației dintre ei:

- comunicarea interpersonală;
- comunicarea de grup;
- comunicarea publică;
- comunicarea de masă.

Din punct de vedere didactic:

- **comunicarea verbală** (tactilă, sonoră, gestuală, vizuală);
- **comunicarea non-verbală** (tactilă, sonoră, gestuală, vizuală).

Majoritatea oamenilor își amintesc ce făceau, nu ce spuneai!

Specialiștii au estimat că 10-30% din mesajul interpersonal este transmis numai cu ajutorul cuvintelor, restul fiind o chestiune de comunicare non-verbală. Dificultatea comunicării non-verbale este legată de capacitatea limitată pe care o avem pentru a disimula: dacă în cazul mesajelor verbale ne putem ușor „ascunde după cuvinte”, gesturile ne vor trăda cu siguranță. Antrenamentul ne poate ajuta să controlăm mesajele non-verbale într-o oarecare măsură. Decodificarea corectă a limbajului non-verbal presupune bune abilități de observare și flexibilitate în interpretarea mesajului.

Elementele comunicării non-verbale:

- orientarea corpului;
- postura;
- gesturile;
- fața și privirea;
- zâmbetul;
- mimica;
- postura corpului;
- distanța;
- atingerea nasului;
- mâna ca suport pentru cap;
- bătaia în masă cu degetul și tropăitul;
- mângâiatul bărbiei;
- încrucișarea brațelor;
- încălecarea scaunului.

1. Postura corpului

Fiecare dintre noi are un repertoriu pe care îl folosește, deși acest repertoriu este destul de limitat. E posibil să recunoaștem pe cineva de la distanță numai după ținuta pe care o are în general. Ținuta poate da informații despre personalitatea cuiva: cineva care merge drept are un temperament diferit față de cineva care merge cu umerii lăsați.

Câțiva factori pe care îi putem lua în considerare sunt:

Mergând drept îi vei face pe ceilalți să interacționeze mai mult cu tine și să răspundă cu mai multă căldură și prietenie. Deoarece această ținută este folosită în mod natural de cei care domină, s-ar putea să descoperi că punctul tău de vedere va fi acceptat cu mai multă ușurință.

O atitudine relaxată într-o întâlnire este semnalată printr-o poziție asimetrică a brațelor și picioarelor, o înclinare a corpului într-o parte sau lăsarea sa spre spate, mâinile abia se ating. Această ținută este folosită mai frecvent atunci când se discută cu cineva considerat a fi egal sau inferior ca statut. O ținută mai puțin relaxată este folosită când cei prezenți nu ne plac. Când oamenii se plac, tind să se aplece unul către celălalt.

2. Distanța

Modul în care folosim spațiul atunci când comunicăm are un impact direct asupra interacțiunilor noastre. Cât de aproape stăm de ceilalți și dacă stăm cu fața îndreptată către ei, poate avea o influență directă asupra modului în care este recepționat mesajul nostru.

Uneori, spațiul personal ne este invadat cu bună știință. Uneori, apropierea mai mare este văzută ca fiind chiar amenințătoare. Când femeile vorbesc între ele, tind să stea mai apropiate decât stau bărbații când discută între ei. Cu cât suntem mai orientați spre o persoană, cu atât gradul de atenție pe care îl vom primi va fi mai ridicat. Dacă nu suntem orientați direct spre cei cu care comunicăm, va rezulta o implicare mai redusă în comunicare a partenerului.

3. Expresiile feței

Expresivitatea feței o urmează imediat ca importanță pe cea a ochilor; ca urmare, stările emoționale ale oamenilor, precum și atitudinea pe care o au față de cei din jur pot fi clar observate pe fețele acestora. Cel mai adesea, fața este prima parte a unei persoane pe care o observăm atunci când ne uităm la ea, acest lucru explicând de ce expresivitatea feței este, adeseori, folosită când salutăm. Atât expresiile feței, cât și mișcările capului sunt instrumente puternice folosite în controlul tipului și a cantității de comunicare care are loc.

Datorită numărului mare de mușchi ce se găsesc la nivelul feței, gama de expresii faciale este foarte întinsă. Există multe subtilități în schimbările feței, dar cercetările efectuate au demonstrat că există șase expresii principale ale feței, pe care oamenii din jur le interpretează corect cel mai frecvent. Acestea sunt: **fericirea**, **tristețea**, **dezgustul**, **furia**, **teama** și **interesul**.

- **Zâmbetele** – acestea sunt foarte variate, putând fi clasificate ca fiind: zâmbete ușoare, zâmbete medii sau zâmbete largi (inclusiv grimasele). Deși în mod normal sunt folosite pentru a saluta sau pentru a indica grade diferite de plăcere, amuzament sau fericire, zâmbetele pot indica și agresivitate, sarcasm și alte sentimente negative.
- **Tristețea** – nu există o expresie unitară a feței care să indice tristețea, dar indicatorii uzuali sunt: lipsa de expresivitate, curbarea în jos a colțurilor gurii, privirea în pământ și „prăbușirea” celorlalte componente ale feței.
- **Dezgustul** – este, de obicei, exprimat prin îngustarea ochilor și printr-o grimasă a gurii. De asemenea, nasul poate fi încrețit și capul întors într-o parte.
- **Furia** – este caracterizată de o privire fixă, pătrunzătoare și de scrâșnirea dinților. Unii oameni pălesc atunci când sunt furioși, alții se înroșesc. Toată postura corpului este în tensiune.
- **Teama** – nu există o expresie singulară a feței care să tipizeze acest gen de emoție, dar teama poate fi exprimată prin: ochii larg deschiși, gura deschisă sau un tremor general care afectează fața și corpul. Poate fi prezentă paloarea feței și transpirația.
- **Interesul** – este indicat de „capul de cocoș” (cap menținut sub un unghi față de orizontală), ochii mai deschiși decât în mod normal, gura întredeschisă. Când o persoană este așezată, poate să își țină bărbia cu degetele, în cazul în care ascultă cu atenție.

4. Mișcările capului

Mișcările potrivite ale capului întăresc expresiile feței și contactul vizual și pot accentua un mesaj.

- **Clătinarea capului** – Clătinarea din cap este cea mai evidentă și cea mai frecventă mișcare a capului. Clătinările puternice (mișcări puternice ale capului în sus sau în jos) semnifică de obicei aprobare, dar uneori poate sugera și dezaprobarea.
- **Vocea** – modul în care ne folosim vocea și calitățile vocale are importanță în procesul de comunicare. Înălțimea și intensitatea vocii exprimă atitudinea dorită. O voce stridentă, țipătoare, ascuțită, indică mânie, amenințare, în timp ce una joasă arată emoție, frică, disperare, tensiune. Dicția și accentul vocii exprimă gradul de educație și statutul social. Accentele regionale ne oferă indicații despre zona geografică de proveniență (moldovean, oltean, ardelean etc.). Gradul de încredere, autoaprecierea, siguranța de sine, se pot transmite prin intermediul vocii; toate aceste informații despre noi înșine le putem oferi prin comportamentul nostru de comunicare.

2. COMPORTAMENTUL ÎN CADRUL GRUPULUI

Pregătirea generală

Să vă cunoașteți subiectul și să vă actualizați continuu cunoștințele legate de acesta.

Avantajele unei bune informări sunt mai multe:

- Nu vă va fi teamă de întrebări;
- Câștigați încrederea publicului, care simte că are de-a face cu un expert;
- Vă veți putea plia pe nevoile specifice ale audienței.

Pregătirea dinaintea susținerii activității

Țineți minte: „*Dacă eșuezi să te pregătești, pregătește-te să eșuezi*”.

Cunoașteți-vă participanții:

- Funcții, profesii, ce cunoștințe au despre subiect, astfel încât să stabiliți nivelul prezentării, atitudinea față de subiect.
- Cei de care lumea își aduce aminte sunt cei care vorbesc audienței despre nevoile ei și își adaptează mesajul.
- „Time is money”, cum spune englezul și, de aceea, cel care vine să mă asculte, vine să câștige valoare, iar eu trebuie să i-o ofer.

Folosiți valori – exemple particularizate!

Mesajul transmis participanților este valoros pentru aceștia dacă el este legat de ceva cunoscut și cu care poate fi identificat.

Rolul și atitudinea educatorului

Recomandări:

- Asumați-vă responsabilitatea pentru ce se întâmplă în sală. Bun sau rău. Puteți face asta fără a fi dominant în vreun fel. Doar demonstrați că acolo dumneavoastră sunteți în control!
- Câștigați-le încrederea că sunteți persoana potrivită pe care să o asculte legat de subiectul potrivit. Așa că spuneți cine sunteți, experiența pe care o aveți în domeniul respectiv. Nu este nici cerșit, nici lăudat, cel puțin dacă este făcut așa cum trebuie, adică doar spunând faptele!

Calitatea actului de comunicare depinde în mare măsură de atitudinile pe care le adoptă educatorul față de educat și de atitudinile sale în procesul relaționării, față de schimbul informațional. Participanții se diferențiază în funcție de disponibilitățile comunicative, unii intră mai ușor în relație cu educatorii și colegii, alții mai greu.

L. Ezechil enumeră câteva dintre calitățile unui bun manager educațional (Ezechil, L., 1996):

- Să nu facă reproșuri inutile;
- Să nu favorizeze un cursant în defavoarea altuia;
- Să nu judece, ci să trateze orice situație cu detașare;
- Să ofere ajutorul;
- Să nu oblige pe nimeni să-l asculte, ci să știe să se facă ascultat;
- Să fie discret și să inspire încredere.

În scopul eficientizării interacțiunilor, se sugerează educatorului câteva **acțiuni**:

- Să știe să se raporteze la un interlocutor sau să știe să producă un interlocutor;
- Să se asigure de utilizarea de către parteneri a aceluiași cod în procesul de comunicare;
- Să lase interlocutorului posibilitatea de a răspunde în ritmul său;
- Să atenueze efectul surselor de zgomot intern sau extern, ori de câte ori are ocazia.

Adoptând asemenea comportamente, educatorul contribuie la instaurarea unui climat de încredere, care generează un mai mare impact al mesajelor asupra cursanților, din perspectiva sa, comportamentul comunicativ fiind unul gândit, nu numai intuit, pentru a veni în întâmpinarea interlocutorului.

Atragerea atenției

Nu începeți o activitate dacă grupul nu este focusat pe interlocutor.

Aspecte de reținut!

Primele patru minute sunt decisive – „Niciodată nu ai o a doua șansă de a face o primă impresie bună!”

Asta se aplică și înainte de a începe prezentarea. Asigurați-vă că ați terminat toate aranjamentele înainte să vină cei din audiență.

Să aveți un stil variat

- Alternați între serios – glumă, flip-chart, videoproiector;
- Folosiți elemente de evidențiere (acele exemple, povestiri sau concepte care entuziasmează auditoriul).

Păstrarea controlului asupra situației

Pentru a controla, trebuie să poți să anticipezi!

Controlul „castorilor flămânzi” (*eager beaver*)

Sunt acele persoane care fie:

- sunt absorbiți de subiect și vor să se exprime;
- vor doar să se facă remarcați.

Ei pot fi controlați prin:

- apropierea fizică de ei;
- mimarea unui *eager beaver*;
- întrebări de genul *Tu ești în această situație?*;
- vorbit cu ei în pauză.

Atmosfera pozitivă

O activitate se desfășoară în condiții optime atunci când atmosfera este una relaxată, dar creativă.

Creează un raport potrivit

Să fiți pe aceeași lungime de undă cu audiența voastră, altfel nu vă vor asculta!

Iată câteva **sfaturi utile**:

1. Arătați-le că îi respectați;
2. Vorbiți pe limba lor și evitați expresiile tehnice;
3. Păstrați contactul vizual;
4. Aveți grijă ca în sală să existe o atmosferă plăcută;
5. Fiți cooperant;
6. Nu descurajați oamenii;
7. Atenție la îmbrăcăminte!
8. Creați un ritm activ;
9. Începeți la timp, iar înainte de pauze, recapitulați;
10. Dați explicații clare;
11. Echilibrați faptele/lucrurile cu sentimentele.

Comunicare clară

Comunicați clar și la obiect, fără a vă pierde în informații redundante!

1. Explicați abordarea folosită; în introducere ar trebui să explicați cum ați planificat prezentarea și ce metode sau procedee veți folosi;
2. Concluzionați, faceți rezumate și nu transmiteți mesajul numai prin cuvinte și explicații;
3. Clarificați mesajele principale și rezumatele;
4. Nu divagați. E bine să folosim inspirația de moment dar, dacă se întâmplă prea des, există posibilitatea să pierdeți firul roșu și, totodată, să nu vă încadrați în timp;
5. Folosiți „*Tehnica Soarelui*”.

Sfârșitul activității

Orice activitate trebuie să aibă foarte bine marcate, atât începutul, cât și sfârșitul ei.

- Anticipați-i pe cei care pleacă mai devreme;
- Nu menționați ce nu ați spus;
- Finalul să fie scurt și de efect.

ORGANIZAREA ACTIVITĂȚII ÎN CADRUL GRUPULUI

Cum începem o activitate?

Sugestii:

- ◆ O întrebare;
- ◆ O poveste cu morală;
- ◆ Un citat;
- ◆ O afirmație care stârnește curiozitatea;
- ◆ O remarcă despre un eveniment local;
- ◆ O remarcă despre ceva ce audiența prețuiește;
- ◆ O glumă pe seama propriei persoane;
- ◆ O afirmație șocantă;
- ◆ Pur și simplu începe.

Stârniți curiozitatea cu o întrebare de reflecție, o afirmație personală, un fapt șocant, o remarcă care implică un participant, o afirmație care întărește interesul comun dintre dumneavoastră și participanții dumneavoastră (cum ar fi ocupația, timpul, locul, probleme, scopul, frica, dorința).

Și nu uitați! Orice prezentare se construiește cu structura:

„*Spune-le ce ai de spus*
Spune-le
Spune-le ce le-ai spus”.

Cum încheiem activitatea?

Terminați cu un „bang” puternic. Finalizați cu o afirmație memorabilă. Acesta este lucrul pentru care majoritatea participanților vă vor ține minte. Puteți fi sobru sau glumeț, serios sau pasional – **dar fiți ferm!**

Cum putem comunica eficient în grup?

Pentru a comunica eficient, pentru a fi corect înțeleși, iar mesajul nostru să fie receptat și acceptat, se cer respectate anumite reguli:

- ◆ Să ne precizăm mai întâi nouă înșine ce vrem să transmitem. Ne vom asigura că exprimăm corespunzător, clar, ceea ce avem de spus. Nu este suficient să gândim corect, să nutrim sentimente pozitive, ci trebuie, în egală măsură, să le exprimăm corect.
- ◆ Cunoașterea cât mai amănunțită a celor cărora ne adresăm, pregătirea lor, gradul de cultură, interesele, motivațiile și atitudinile lor, capacitatea de înțelegere și scopurile pe care le urmăresc.
- ◆ Utilizarea unor cuvinte și expresii simple. Eficiența comunicării este cu atât mai mare, cu cât vorbim mai direct, limpede și sigur, pe înțelesul celor cu care dialogăm. Limbajul simplu, dar nu simplist, are rolul de a optimiza comunicarea, de a favoriza asimilarea celor transmise.
- ◆ Evitarea tendinței de a comunica mai multe informații deodată. Se recomandă ca informațiile, faptele, evenimentele, să fie prezentate într-o ordine logică, etapă cu etapă, începând cu cele simple și încheind cu cele mai complexe.
- ◆ Crearea unei atmosfere favorabile comunicării și colaborării. Oricât de importantă ar fi o informație, ea devine inoperantă dacă nu este luată în seamă, reținută și utilizată de cei cărora ne adresăm.
- ◆ Atenție la tonalitate, accent afectivitate și, mai ales, la context. Toate aceste elemente pot conferi anumite semnificații, altele decât le au de obicei.

Metode interactive de comunicare în grup

Metode centrate pe producerea ideilor: *Brainstormingul, Ciorchinele, Cubul.*

Metode centrate pe analiza fenomenului: *Analiza SWOT, Recensământul problemelor.*

Metode centrate pe rezolvarea problemelor: *Oferta de 100 de lire, Problematizarea.*

Metode centrate pe reflexie: *Harta obstacolelor.*

Metode centrate pe observație: *Studiul de caz.*

Metode centrate pe acțiune: *Jocul de rol, mini-cazurile.*

Metode bazate pe cooperare: *Învățarea cu ajutorul celui alt, Mozaicul.*

Metode pentru dezvoltarea relaționării în cadrul grupului: *Cercul complimentelor.*

Tehnici de evitare/rezolvare a conflictului în cadrul grupului

a. Educatorul trebuie să păstreze contactul vizual cu grupul (să-l „scruteze” frecvent), să se miște prin club în timpul lucrului independent, apreciind efortul susținut al participanților sau comportamentul deosebit al acestora.

Apreciați comportamentul adecvat prin zâmbet, înclinarea aprobativă a capului, laude, remarci compatibile cu vârsta persoanelor private de libertate, în mod frecvent.

De asemenea, educatorul poate să arate aprecierea dând participantului sarcini suplimentare și laudându-l pentru eforturile lui zilnice.

Ex.: (...) ai simț de răspundere. Văd că ești atent și interesat!, intervenția ta ne-a ajutat să înțelegem mai bine problema!

b. Corectarea comportamentului iresponsabil sau neadecvat.

Educatorul aduce la cunoștința participanților un număr de acte comportamentale neadecvate (observabile de către aceștia), care pot interveni pe parcursul unei zile. Educatorul trebuie să determine dacă aceste comportamente pot fi controlate prin ignorare, măsuri ulterioare de corecție etc. Membrii grupului sunt înștiințați, de la început, care sunt măsurile întreprinse de către educator, în cazul comportamentului neadecvat (ignorarea, controlul proxemic, admonestarea verbală blândă, aluzii și avertismente, exemplele pozitive, tehnica *Timpului datorat*, eliminarea).

c. Ignorarea.

Educatorul trebuie să ignore un participant care poate reacționa negativ la admonestarea verbală blândă sau al cărui comportament neadecvat nu lezează desfășurarea activității. Educatorul trebuie să găsească ocazii pentru a da exemple de comportamente responsabile și iresponsabile, să interacționeze pozitiv cu participantul și să ignore constant limbajul verbal sau corporal neadecvat.

d. Controlul proxemic.

Educatorul se deplasează în spațiul participantului, pentru a-i supraveghea comportamentul.

e. Admonestarea verbală blândă.

Această metodă se aplică atunci când participantul nu realizează că are un comportament neadecvat. Educatorul se va adresa individual participantului în cauză, însoțind admonestarea blândă cu exemple de comportament pozitiv alternativ.

(Ex.: *Andrei, trebuie să vizionezi acest film. Amintește-ți care e regula noastră – „Fii gata să înveți!”*)

f. Amânarea.

Intervine când un membru al grupului încearcă în mod insistent să atragă atenția asupra propriei persoane.

(Ex.: *...dacă ai o plângere, o discutăm la momentul potrivit!*).

g. Așezarea diferențiată a participanților în club.

Educatorul trebuie să așeze mai aproape de tablă pe cei care au probleme de acuitate vizuală/auditivă sau pe cei care necesită mai multă asistență.

h. Tehnica *Timpului datorat*.

Se aplică în cazul în care, timpul irosit în timpul desfășurării activității din cauza comportamentului neadecvat al unui participant, trebuie recuperat de acesta din timpul lui liber. Se fixează intervale mici de timp pentru fiecare abatere. Educatorul trebuie să decidă care va fi activitatea celui participant în intervalul de „timp datorat”.

(Ex.: *...trebuie să ascuți când altcineva vorbește!* Dacă acesta continuă să vorbească, educatorul îi comunică: *...datorezi două minute!*)

i. Angajamentul scris.

Reprezintă o soluție cooperantă pentru rezolvarea problemelor disciplinare în cazul în care măsurile de mai sus nu sunt eficiente; angajamentul include așteptările educatorului (clar formulate), consecințele negative ce decurg din comportamentul participanților, precum și intervalul de timp în care se așteaptă remedierea. Cei care încalcă regulile trebuie să suporte consecințele.

j. Măsurile coercitive.

Acestea trebuie utilizate cu grijă, deoarece sunt considerate intervenții radicale. Trebuie aplicate pe termen scurt, destinate tipului de comportament rezistent la alte soluții mai simple.

Aplicații practice:

1. Enumerați cel puțin trei bariere care pot să apară în timpul comunicării.
2. Formulați o temă de prezentat în cadrul unei activități de grup și compuneți o poveste cu morală pentru începerea lecției.
3. Identificați, pentru tema selectată la punctul 2., două tipuri de metode utilizate pentru transmiterea conținutului informațional.
4. Imaginați o situație de conflict cu care v-ați putea confrunta în cursul unei activități și descrieți tehnici posibile de rezolvare a acestuia.

CAPITOLUL V Evaluarea activității

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

Prin procesul de evaluare ne pronunțăm asupra stării unui fapt, proces, la un anumit moment, din perspectiva informațiilor pe care le culegem cu ajutorul unui instrument care ne permite să măsurăm, în raport cu o anumită normă la care ne raportăm.

Schimbările complexe în ceea ce privește utilizarea unor strategii moderne ale învățării presupun și metode de evaluare adecvate.

Ce este evaluarea activității?

Reprezintă activitatea complexă prin care se urmărește măsurarea cantității cunoștințelor dobândite, precum și valoarea, nivelul, performanțele și eficiența acestora la un moment dat, oferind soluții de perfecționare a procesului de instruire.

A evalua rezultatele obținute înseamnă a determina măsura în care obiectivele programului au fost atinse, precum și eficiența metodelor de predare – învățare. Acesta este punctul de final dintr-o succesiune de acțiuni, cum sunt: stabilirea scopurilor, proiectarea și executarea programului de realizare a scopurilor și măsurarea rezultatelor aplicării programului.

Esența evaluării constă în cunoașterea efectelor acțiunii desfășurate, pentru ca, pe baza informațiilor obținute, această activitate să poată fi ameliorată în timp.

Evaluarea înseamnă: măsurarea, interpretarea, aprecierea rezultatelor și adoptarea deciziei.

Care sunt funcțiile evaluării?

Funcțiile evaluării activității de educație în sistemul penitenciar vizează **sarcinile, obiectivele, rolul și destinația** evaluării.

- **Funcția de constatare** – stabilește dacă o activitate instructivă s-a derulat în condiții optime, o cunoștință a fost asimilată, o deprindere a fost achiziționată.
- **Funcția diagnostică** – vizează depistarea lacunelor și greșelilor persoanelor private de libertate și înlăturarea acestora; arată valoarea, nivelul și performanțele persoanelor private de libertate, la un moment dat.
- **Funcția prognostică** – evidențiază performanțele viitoare ale persoanelor private de libertate și sprijină decizia de orientare profesională; prevede, probabilistic, valoarea, nivelul și performanțele ce ar putea fi obținute în etapa viitoare de pregătire a acestora.

- **Funcția de selecție** – permite clasificarea și/sau ierarhizarea persoanelor private de libertate; este funcția de comparație în raport cu care se asigură ierarhizarea persoanelor private de libertate după valoarea și performanțele obținute.
- **Funcția de certificare** – relevă competențele și cunoștințele persoanelor private de libertate la finalul unui program/activitate educațională.
- **Funcția motivațională** – stimulează activitatea de învățare a persoanelor private de libertate și se manifestă prin valorificarea pozitivă a feed-back-ului oferit de evaluare, în sensul aprecierii propriei activități.
- **Funcția pedagogică** – pentru persoana privată de libertate are caracter stimulativ, de întărire a rezultatelor, de formare a unor abilități, de orientare educațională și profesională, iar pentru specialist evidențiază ceea ce a realizat și ce are de realizat pe viitor.

Ce evaluăm?

- Cunoștințe, atitudini, aptitudini, deprinderi;
- Dacă știu, dacă știu să facă, dacă știu cum să facă sau dacă știu cum vor aplica în viața reală ceea ce știu;
- Atingerea obiectivelor legate de un anumit conținut;
- Performanțele celui evaluat;
- Obiectivele propuse de către specialist;
- Obiectivele pe care și le-au propus cei evaluați;
- Programul;
- Metodele folosite;
- Organizarea desfășurării activității/programului specific;
- Serviciile pe care le oferă instituția în care se desfășoară procesul;
- Rezultatele (produsul) sau procesul în sine etc.

De ce evaluăm?

- Pentru îmbunătățirea performanțelor celor evaluați;
- Pentru îmbunătățirea performanțelor instrumentelor de evaluare;
- Pentru îmbunătățirea metodelor, mijloacelor și strategiilor de evaluare;
- Pentru realizarea de selecții;
- Pentru corectarea performanțelor;
- Pentru autocontrolul propriilor capacități de predare;
- Pentru identificarea deficiențelor sau disfuncționalităților, la nivelul populației carcerale din unitatea penitenciară;
- Pentru optimizarea conținuturilor etc.

Cui folosește evaluarea?

- Celor evaluați;
- Specialistului care coordonează activitatea/programul specific;
- Factorilor de decizie.

Pe cine evaluăm?

- Persoanele private de libertate, luate individual;
- Persoanele private de libertate, luate în raport cu grupul din care fac parte;
- Un grup, o clasă sau un lot de indivizi, grupați după un criteriu anume (Ex.: o grupă de vârstă);
- Un eșantion etc.

Când evaluăm?

- La începutul unui proces (evaluarea inițială);
- În timpul procesului (evaluare continuă sau formativă);
- La sfârșitul unui proces sau al unei etape (evaluare sumativă sau finală) etc.

Strategii de evaluare

După cantitatea de informații încorporate de către persoanele private de libertate:

a. evaluarea parțială – când se verifică elementele cognitive sau comportamente secvențiale (se folosesc: ascultarea curentă, extemporalele, probele practice).

b. evaluarea globală – atunci când cantitatea de cunoștințe este mare, datorită acumulării acestora (sunt folosite pentru evaluare examenele și concursurile).

Din perspectivă temporală:

a. evaluarea inițială – se face la începutul unei etape de instruire și stabilește nivelul de pregătire anterior al persoanelor private de libertate.

b. evaluarea continuă – se realizează în timpul instruirii și cercetează măsura în care elevii încorporează informațiile transmise.

c. evaluarea finală – se realizează la sfârșitul perioadei de formare și analizează cunoștințele pe care elevii și le-au însușit în acea perioadă.

Regulile unei evaluări eficiente!

- Construiți o imagine pozitivă despre evaluare!
- Evaluarea nu trebuie asociată cu eșecul, sancțiunea sau controlul, ci cu posibilitatea de reflectare asupra rezultatelor, cu formarea unei imagini cât mai corecte despre sine, nu numai cu lipsurile dar, mai ales, cu calitățile ce pot fi valorificate și dezvoltate în viitor. Orice specialist ar trebui să-și proiecteze evaluarea o dată cu proiectarea conținutului și să prezinte ce se așteaptă de la persoanele private de libertate cuprinse în activitate/program, ce progrese vor trebui să facă; o probă care este precedată de prezentarea obiectivelor de evaluare se va dovedi mult mai eficientă decât una la care persoana privată de libertate nu știe la ce să se aștepte. Pentru specialist, evaluarea este un prim instrument ce îi conferă o imagine asupra acțiunilor sale.
- Nu utilizați evaluarea pentru alte scopuri, decât cele pentru care este ea proiectată!

- Evaluarea de orice fel nu trebuie să pedepsească, ci să stimuleze pentru etapa următoare a activității/programului! Cel care participă trebuie să înțeleagă că evaluarea are scopul de a-l informa obiectiv asupra a ceea ce mai are de învățat/însușit.
- Evaluarea trebuie proiectată cu scopul judecării stadiului de dezvoltare a achizițiilor individului, fiind o parte componentă a activității/programului, chiar dacă este realizată de altcineva decât cel care este implicat în desfășurarea propriu-zisă.
- Nu generalizați datele obținute în urma aplicării unei probe nestandardizate, pentru că această generalizare poate produce multe erori de interpretare.
- Aplicarea unei probe de evaluare trebuie să respecte regulile sale proprii și reguli generale de aplicare, care presupun obiectivitate prin uniformitatea aplicării probei.
- Interpretarea rezultatelor trebuie înțeleasă ca o parte componentă obligatorie a evaluării și ea se face, în funcție de tipul de evaluare, în fața celor evaluați, rezultatele trebuind să fie cât de repede posibil făcute publice în cazul unei evaluări cerute de o instituție.
- Exista o curbă a randamentului fiecărei persoane private de libertate care, în general, se poate stabili pentru anumite perioade. Nu este indicat să facem evaluări care se încheie cu notarea persoanelor private de libertate la începutul sau la sfârșitul unei săptămâni!
- Nu este obligatoriu să facem notări pentru orice tip de evaluare și putem folosi mai multe posibilități de apreciere a rezultatelor.

METODE DE EVALUARE

Metode tradiționale de evaluare

Probe orale

Sunt cele mai utilizate metode și prezintă avantajul că favorizează dialogul, persoanele private de libertate având posibilitatea de a-și argumenta răspunsul. Specialistul poate interveni și el, corectând sau completând răspunsul celor chestionați. În folosirea acestei metode trebuie să se țină seama de o serie de limite, precum: gradul diferit de dificultate al întrebărilor, emotivitatea persoanelor private de libertate, indulgența sau exigența exagerată.

Probe scrise

Se concretizează prin chestionare și sunt preferate celor orale, pentru că prezintă unele avantaje: posibilitatea verificării unui număr mare de persoane private de libertate în același timp, raportarea rezultatelor la un criteriu unic de validare (înlăturând subiectivismul) și avantajarea unor persoane private de libertate cu o exprimare orală deficitară.

Probe practice

Se folosesc la unele activități specifice și evaluează capacitatea persoanelor private de libertate de a aplica în practică unele cunoștințe și gradul de stăpânire a priceperilor formate. Ca forme de realizare amintim: practica efectuată în cadrul cursurilor de formare profesională, desene, schițe, grafice.

Metode alternative de evaluare

Investigația – este o posibilitate pentru persoanele private de libertate de a aplica în mod creator cunoștințele; este limitată la durata de desfășurare a activității/ședinței din cadrul programului; solicită persoanele private de libertate la îndeplinirea unei sarcini de lucru precise, în care își pot demonstra un întreg complex de cunoștințe și capacități; urmărește formarea unor tehnici de lucru în grup și individual.

Proiectul – activitate mai amplă, ce permite o apreciere complexă a învățării, ajutând la identificarea unor calități individuale ale persoanei private de libertate. Deși implică și o parte de activitate individuală în afara ședinței din cadrul programului, această activitate este foarte motivantă pentru persoana privată de libertate.

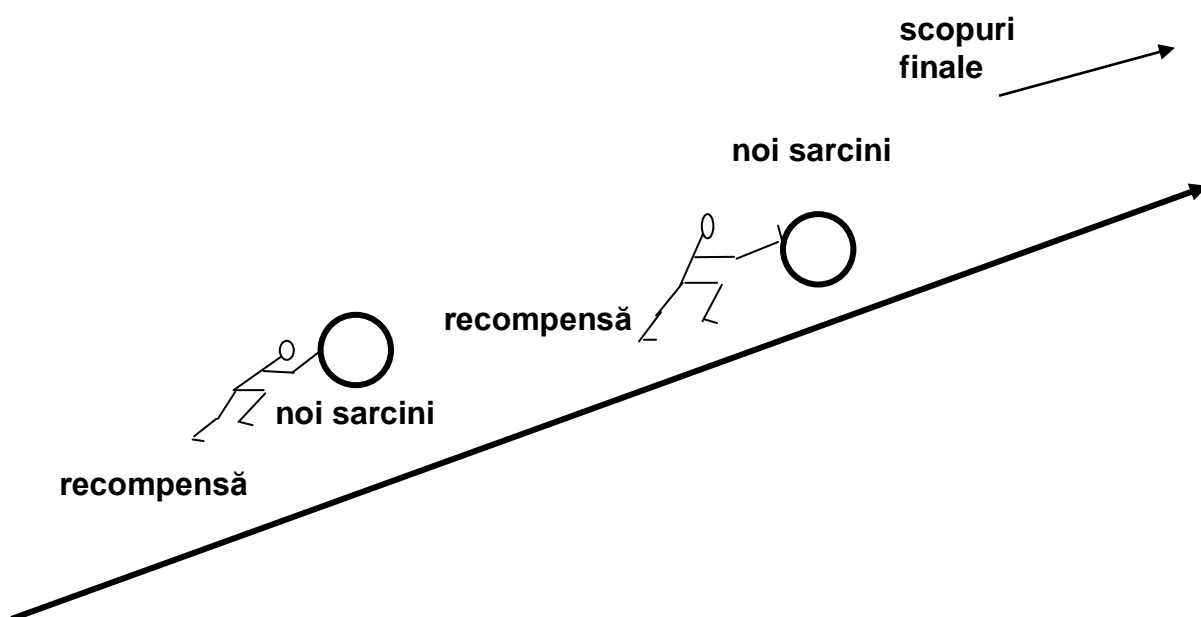
Portofoliul – instrument de evaluare complex, ce include experiența și rezultatele obținute prin celelalte metode de evaluare, urmărind progresul global efectuat de persoana privată de libertate. Reprezintă un mijloc de a valoriza munca individuală a persoanei private de libertate și acționează ca un factor de dezvoltare a personalității.

Autoevaluarea – ajută persoanele private de libertate să-și dezvolte capacitățile de autocunoaștere, să-și valorizeze atât cunoștințe, cât și atitudini și comportamente.

Chestionarele – sunt modalități de evaluare externă, care certifică la sfârșitul activității/programului, cunoștințele și competențele persoanelor private de libertate.

O **metodă neconvențională** care poate înlocui notarea permanentă sunt **comentariile concentrate pe învățare: “recompense și noi sarcini”**. Recompense pentru ceea ce persoanele private de libertate au făcut sau fac bine. Printre criterii sunt incluse: efortul stăruitor și deprinderile bune de învățare.

Noile sarcini reprezintă ceea ce au nevoie să facă persoanele private de libertate pentru a se perfecționa. Acestea pot fi: o perfecționare a unei atitudini/deprinderi existente sau o temă nouă (obiectiv de viitor) pentru următoarea activitate.

Alte **metode neconvenționale** ar putea fi:

- **“lauda de tip sandviș”**: laudă, indicații constructive, apoi iar laudă.
- **tehnicile de învățare**: acestea constau într-o serie de *teste ușoare* bazate pe probleme cheie și fixate la fiecare patru sau șase săptămâni, incluzând *teste de recuperare* pentru acei elevi care nu au trecut testele. Este un proces de durată, dar cu rezultate foarte bune.
- Metode formative de predare: **“depistează greșelile, corectează și urmărește rezultatul final”**.

Toate aceste metode complementare de evaluare asigură o alternativă la formulele tradiționale, a căror prezență este preponderentă în activitatea curentă a specialiștilor din cadrul sistemului penitenciar, oferind alte opțiuni metodologice și instrumentale, care îmbogățesc practica evaluativă.

TIPURI DE EVALUARE

1. După proveniența evaluatorului

Evaluarea internă este efectuată de către cei care au organizat activitatea/programul;

Autoevaluarea este efectuată de către cel care s-a angajat în activitate/program și vizează rezultatul participării proprii.

2. După ritmul evaluării

Evaluarea punctuală se efectuează într-un anumit moment, înainte sau după începutul activității/programului (înainte de începerea propriu-zisă – nivelul cunoștințelor, după începerea activității/programului – se pot folosi materiale auxiliare, fișele de lucru etc.)

Evaluarea continuă se efectuează pe tot parcursul activității/programului.

3. După obiectivul evaluării

Evaluarea predictivă (inițială) se efectuează la începutul unui program de învățare, pentru identificarea calității și cantității cunoștințelor persoanelor private de libertate, a lacunelor și erorilor, în vederea organizării optime a activității.

Caracteristicile evaluării predictive:

Momentul aplicării – înaintea învățării;

Evaluator – educatorul;

Evaluare internă;

Ritmicitatea – punctuală;

Congruența la obiective – operaționale;

Funcții – diagnostic (lacune, erori);

Notare – prin calificative sau aprecieri de tipul “DA/NU”;

Efect – nivelator (rezultate);

Relația cu învățarea – inclusă în procesul de învățare;

Instrumente de evaluare – chestionarul.

Evaluarea formativă (diagnosticul) se poate efectua după fiecare activitate/ședință din cadrul programului și pentru toate persoanele private de libertate, cu scopul asigurării unui feed-back despre gradul de stăpânire a cunoștințelor vizate, dobândite prin desfășurarea activității/programului. Vizează identificarea lacunelor și erorilor, formarea și corectarea, nu selecționarea, clasarea sau notarea. Se fundamentează pe faptul că este mai ușor să corectezi mici erori, decât suma de erori acumulate la finalul unei lungi perioade. În cazul eșecurilor temporale, secvența respectivă este reînvățată și erorile sunt corectate înaintea instalării lor definitive.

Caracteristicile evaluării formative:

Momentul aplicării – după o secvență scurtă de desfășurare a activității/programului;

Evaluator – specialistul;

Evaluare internă;

Ritmicitate – continuă;

Congruența la obiective – operaționale;

Funcții – diagnostic (erori, lacune) și corectivă (erori); notare – prin calificative sau prin aprecieri “DA/NU”;

Efect – nivelator (rezultate);

Relația cu învățarea – inclusă în procesul de învățare;

Tip – criterială;

Instrumente de evaluare – test de progres/nivel.

Evaluarea formativă este:

- **continuă și integrată în procesul de învățare**, după fiecare unitate de conținut, urmărind în mod regulat drumul fiecărei persoane private de libertate, ca o retroacțiune permanentă a desfășurării activității/programului;
- **criterială**, pentru că se compară continuu rezultatele și performanțele individuale, cu criteriile stabilite sau performanța standard. Se iau în considerare numai prezența sau absența performanței standard prestabilă a fiecărei persoane private de libertate, ignorând media grupului (dacă activitatea a cuprins și secvențe lucrate în grup). Rezultatele evaluării nu sunt comunicate sub formă de poziție în interiorul unei scări ierarhice, ci printr-un sistem binar simplu de tip pass-fail (satisfăcător-nesatisfăcător; suficient-insuficient etc.).

INSTRUMENTE DE EVALUARE

Cum se elaborează instrumentul de evaluare?

- se identifică scopul evaluării;
- se identifică obiectivele evaluării;
- se identifică etapa și tipul de evaluare adecvat acesteia, în funcție de obiectivele propuse;
- se identifică conținutul adecvat obiectivelor de evaluare și pe cine evaluăm;
- se selectează metoda, procedeul, tehnica și instrumentul de evaluare;
- se identifică normele sau criteriile de evaluare și „pragul de reușită”; pragul de reușită reprezintă ceea ce se consideră a fi nivelul minimal de reușită a unei sarcini date, fiind definit prin raport la un nivel de performanță determinat ca acceptabil, la care se consideră că persoana privată de libertate (cel evaluat) a atins un anumit obiectiv de conținut;
- se construiesc itemii sau probele;
- se reanalizează obiectivele evaluării și se stabilește corelația dintre item, obiective și indicatori de performanță;
- se aplică probele (după ce ele au fost standardizate, în cazul acestei categorii de probe);
- se analizează rezultatele și se comunică celor în drept.

Proiectarea instrumentelor de evaluare

Criteriile și instrumentele de evaluare sunt specifice obiectivului vizat, iar **sarcina** interpretării rezultatelor revine evaluatorului intern.

Pentru ca această interpretare să permită stabilirea de decizii menite să asigure progresul pe durata desfășurării activității/programului sau să elimine disfuncțiile constatate, o atenție deosebită trebuie acordată, atât calității instrumentelor utilizate, cât și modului de administrare a acestora.

Proiectarea instrumentelor de evaluare trebuie să reflecte:

- **eficacitatea sistemului** (gradul de realizare a obiectivelor educaționale), pusă în evidență prin măsurarea performanțelor/rezultatelor obținute;
- **eficiența sistemului** (modul de utilizare a resurselor în vederea obținerii rezultatelor educaționale), exprimată prin corelarea performanțelor cu resursele/condițiile în care acestea au fost dobândite.

În funcție de scopul evaluării, respectiv **diagnoză** (comparare/ameliorare) sau **selecție**, tabloul elementelor necesare a fi luate în calcul la elaborarea instrumentelor va fi completat, după cum urmează:

În cazul diagnozei, utilizate nu numai în măsurarea performanțelor persoanei private de libertate, ci și în generarea unui feed-back în vederea eventualelor ameliorări ale desfășurării activității/programului, se apreciază importanța luării în considerare a resurselor – persoană privată de libertate (nivel inițial de cunoștințe) sau specialist, ca factori de influență obiectivi și/sau a condițiilor de desfășurare a procesului, ca elemente adesea perfectibile. Se impune **măsurarea progresului educațional** sau compararea rezultatelor curente cu cele anterior obținute.

În cazul selecției, este importantă conferirea de **standarde** corespunzătoare obiectivului selecției.

Pentru asigurarea unei evaluări corecte, apreciem ca necesară finalizarea concluziilor evaluatorului în urma repetării acțiunii de evaluare (dacă resursele materiale permit).

Calitatea evaluării depinde în mare măsură de instrumentele utilizate și de condițiile de administrare a testului. Calitatea instrumentelor de evaluare reprezintă, la rândul ei, un element abordabil sub diferite aspecte, între care: eficacitatea educațională a testului, în ansamblu sau raportat la componente, claritatea și lizibilitatea redactării/formulării și prezentării conținutului, a organizării componentelor, modul de administrare a testului etc.

În conceperea instrumentelor de evaluare, evaluatorul trebuie să pornească de la selectarea obiectivelor semnificative pentru evidențierea progresului realizat de persoanele private de libertate care trebuie evaluate, precum și de la indicii de calitate pe care trebuie să-i îndeplinească un test de evaluare, astfel încât să ofere date și informații precise asupra nivelului de pregătire al persoanelor private de libertate și asupra procesului de predare - învățare.

Calitățile instrumentelor de evaluare

Eficacitatea testului se poate evalua pe baza următoarelor **criterii calitative**:

1. Validitatea testului – criteriu ce măsoară gradul de incidență între obiectivele educaționale propuse a fi evaluate și modul în care acestea sunt operaționalizate cu ajutorul testului. În raport cu obiectivele vizate, ce se pot referi la măsurarea unor performanțe formative sau sumative, trebuie confirmate sub aspectul validității, atât conținutul, cât și modul de prezentare a testului. Dacă se dorește o reflectare explicită a cunoștințelor, itemii trebuie formulați cât mai clar și mai concis, de preferat în forma apropiată modului lor de prezentare în cadrul activității/programului specific. Dacă se dorește evaluarea unor însușiri “funcționale”, deci, a modului și a posibilităților de utilizare a cunoștințelor dobândite, testul trebuie formulat implicit, prin itemi care să utilizeze noțiunile ce se doresc evaluate. În general, validitatea testului este confirmată pe baza judecății experte unui grup de specialiști în domeniu.

2. Fidelitatea testului – reprezintă calitatea acestuia de a oferi rezultate constante (similare), în condițiile administrării identice, la populații similare sub aspect statistic. Această calitate ne conduce la ideea posibilității de generalizare a instrumentului respectiv, în vederea aplicării lui la populații cu aceleași caracteristici. Dacă populația supusă analizei este o populație standard, iar condițiile de administrare sunt și ele tipice, fidelitatea apropie testarea de condițiile de standardizare a instrumentelor.

3. Aplicabilitatea testului – este calitatea testului de a fi administrat și interpretat cu ușurință. Pentru aceasta, trebuie să se respecte metodologiile de administrare referitoare la: formularea clară a conținutului; formularea clară a răspunsurilor corecte; estimarea corectă a timpului de lucru; stabilirea unei metodologii de evaluare/corectare clare, respectiv a unor bareme cât mai ușor de respectat; formularea cât mai clară a unor instrucțiuni de aplicare. Calitatea testului este evidențiată și de asigurarea independenței persoanei private de libertate testate, în perceperea și interpretarea mesajului, fără ajutorul evaluatorului.

4. Obiectivitatea testului – reprezintă gradul de concordanță între aprecierile făcute de evaluatori. Testele cu o foarte bună obiectivitate sunt testele standard.

5. Redactarea și organizarea instrumentelor de evaluare – acestea se supun scopului evaluării și naturii populației testate. Formulările trebuie să fie cât mai accesibile segmentului de populație penitenciară evaluat. Elementele componente, itemi sau subteste, pot măsura individual (sau pe grupe) realizarea fiecărui obiectiv educațional dorit a fi evaluat. După natura lor (itemi cu răspuns închis sau deschis, cu răspuns unic sau la alegere, ori bazați pe tehnica identificării perechilor), fiecare tip de item abordat are condiții și criterii specifice de formulare/redactare, nerespectarea lor putând afecta calitatea de ansamblu a testului.

Organizarea testului pe componente sau modul de îmbinare a itemilor este și ea importantă pentru rezultatul calitativ al evaluării. Opinia experților în domeniu apreciază că este necesar ca itemii să fie asamblați în funcție de gradul lor de dificultate, de la cei mai ușori către cei cu dificultate sporită. În sfârșit, trebuie amintită importanța, în evaluarea calității instrumentelor, a estimării corecte a lungimii testului și a itemilor formulați.

Toate elementele calitative prezentate sunt de natură subiectivă, fiind necesar a fi măsurate și confirmate prin pretestare și/sau pe baza judecății experte.

Tipuri de itemi

În sens restrâns, itemii reprezintă elemente componente ale unui instrument de evaluare și pot fi: simple întrebări, un enunț (cu sau fără element grafic) urmat de întrebare, exerciții, probleme, întrebări structurate, eseuri.

În sens larg, itemii conțin, pe lângă elementele de mai sus, și tipul de răspuns așteptat.

Item = întrebare + răspuns așteptat.

Etape de construire a itemilor:

- precizarea disciplinei de studiu, a clasei și a capitolului;
- definirea obiectivului pe care itemul îl măsoară;
- formularea enunțului itemului;
- schema de notare (pentru itemii semiobiectivi și cu răspuns deschis);

- observații (acolo unde este cazul).

Din punct de vedere al tipului de răspuns așteptat și al gradului de obiectivitate a notării, itemii se împart în itemi obiectivi, semiobiectivi și subiectivi.

Itemi obiectivi	Itemi semiobiectivi	Itemi subiectivi
Itemi tip pereche; Itemi cu alegere duală; Itemi cu alegere multiplă.	Itemi cu răspuns scurt; Întrebări structurate.	Itemi tip rezolvare de probleme; Eseu structurat; Eseu nestructurat.

Itemii obiectivi sunt utilizați preponderent în evaluarea nivelurilor inferioare ale domeniului cognitiv, spre deosebire de **itemii semiobiectivi** și de cei **cu răspuns deschis**, care testează niveluri superioare ale domeniului cognitiv. Această regulă nu este însă rigidă.

Avantajele acestor itemi sunt:

- testează un număr mare de elemente de conținut, într-un timp scurt;
- asigură informații vizând însușirea noțiunilor de bază, care permit înțelegerea și aplicarea fiecărui nou conținut de învățare;
- se caracterizează printr-o fidelitate ridicată și asigură obiectivitatea în notare.

Itemii obiectivi pot fi cuprinși în testele destinate activităților/programelor specifice, în special în cele standardizate și realizează o structurare a sarcinilor propuse persoanelor private de libertate, în perfectă concordanță cu obiectivele pe care le verifică.

Acest tip de itemi se caracterizează prin:

- obiectivitate;
- se situează, de obicei, în zona inferioară a domeniului cognitiv;
- nu este necesară o schemă detaliată de notare;
- se pot aplica tuturor activităților/programelor specifice.

1. Itemi de tip pereche

Itemii de tip pereche le solicită persoanelor private de libertate stabilirea unor corespondențe între informațiile distribuite pe două coloane. Informațiile din prima coloană se numesc **premise**, iar cele din a doua coloană, **răspunsuri**.

Acest tip de itemi se folosește, mai ales, pentru testarea unor informații factuale, urmărind dezvoltarea puterii de asociere în gândire a persoanelor private de libertate. Se pot asocia:

- oameni-realizări;
- date-evenimente;
- termeni-definiții;
- reguli-exemple;
- autori-opere;
- plante sau animale-clasificări;
- calcule matematice-rezultate etc.

Recomandări privind construirea itemilor tip pereche:

Numărul premiselor și cel al răspunsurilor trebuie să fie inegal, pentru a micșora posibilitatea de “ghicire” a răspunsului corect. De obicei, numărul de răspunsuri este mai mare decât cel al premiselor. *Observație:* În enunț se va preciza dacă elementele din coloana răspunsurilor vor fi folosite o singură dată sau de mai multe ori.

În ambele coloane, elementele sunt plasate după un anumit criteriu (numeric, ordine alfabetică, cronologic etc.).

Listele de elemente tehnice trebuie să fie omogene.

Îndrumări practice pentru redactarea itemilor tip pereche!

Se vor prezenta elementele în două liste:

- o listă care conține N elemente (nu va trebui să depășească 10 – 20 elemente);
- o listă cu aproximativ $2 \times N$ elemente (sau cel puțin $N + 1/2$ elemente).

Se va indica, printr-o cerință clară, principiul pe care se bazează împerecherea.

Nu trebuie ca una dintre liste să fie formată din elementele prea complexe.

Când elementele se prezintă sub formă de desene, se va verifica nivelul de schematizare al acestora și calitatea.

Cel puțin una din liste se va prezenta după o anumită ordine (alfabetică, cronologică etc.)

Baremul de corectare în cadrul testului: 1 punct pentru fiecare pereche de elemente împerecheate corect.

2. Itemi cu alegere duală

Îi solicită persoanei private de libertate să selecteze unul, din două răspunsuri posibile: adevărat/fals; corect/greșit; da/nu; acord/dezacord; general/particular; varianta 1/varianta 2; mai mare/mai mic; enunț de opinie/enunț factual etc.

Itemii cu alegere duală pot fi utilizați pentru: recunoașterea unor termeni, date factuale, principii; diferențiere între enunțuri factuale sau de opinie; identificarea de relații tip cauză-efect.

3. Itemi cu alegere multiplă

Presupun existența unei premise (enunț) și a unei liste de alternative. Subiectul trebuie să aleagă un singur răspuns corect sau alternativa optimă; celelalte răspunsuri (incorecte, dar plauzibile și paralele) se numesc **distractori**.

Itemii cu alegere multiplă se folosesc pentru:

- măsurarea rezultatelor învățării de nivel taxonomic inferior – cunoștințele acumulate de persoanele private de libertate (cunoașterea terminologiei, cunoașterea cunoștințelor prezentate, cunoașterea principiilor, cunoașterea metodelor și procedurilor).
- măsurarea rezultatelor de nivel superior – înțelegere, aplicare (abilitatea de a identifica aplicații ale faptelor și principiilor, abilitatea de a interpreta relația cauză-efect, abilitatea de a argumenta metode și proceduri).

Itemii semiobiectivi se concretizează în:

1. Itemi cu răspuns scurt și itemi de completare

Cele două categorii de itemi diferă prin forma de prezentare a cerinței/întrebării/problemei și, uneori, prin dimensiunea răspunsului cerut. Pentru itemii cu răspuns scurt, persoanele private de libertate trebuie să formuleze răspunsul sub forma unei propoziții, fraze, a unui cuvânt, număr, simbol, în timp ce itemii de completare solicită, de obicei, drept răspuns unul sau două cuvinte, care să se încadreze în contextul-suport dorit. În primul caz, cerința este de tip **întrebare directă**, în al doilea caz este o **informație incompletă**.

Nu există limite majore în utilizarea itemilor cu răspuns scurt și a itemilor de completare, cu excepția unor operații cu caracter complex.

2. Întrebări structurate

O întrebare structurată este formată din mai multe sub-întrebări de tip obiectiv, semiobiectiv sau minieseu, legate între ele printr-un element comun. Ele umplu practic golul dintre tehnicile de evaluare cu răspuns liber (deschis) și cele cu răspuns limitat (închis) impuse de itemii de tip obiectiv.

Modul de prezentare a unei întrebări structurate include: un material/stimul (texte, date, diagrame, grafice etc.), sub-întrebări, date suplimentare, alte sub-întrebări.

Sub-întrebările din componența lor pot viza toate categoriile taxonomice, pornind de la simpla reproducere (definiții, enumerări etc.), până la aplicarea cunoștințelor, analiză, sinteză și formularea de ipoteze, judecăți de valoare etc.

Principalele **caracteristici ale itemilor semiobiectivi** sunt:

- răspunsul cerut persoanei private de libertate poate fi limitat, ca spațiu, formă, conținut, prin structura enunțului/întrebării;
- sarcina este foarte puternic structurată;
- libertatea persoanei private de libertate de a reorganiza informația primită și de a formula răspunsul în forma dorită este redusă;
- pentru a oferi răspunsul corect, persoana privată de libertate trebuie să demonstreze nu numai cunoașterea, dar și abilitatea de a structura/elabora cel mai corect și mai scurt răspuns.

Itemii subiectivi reprezintă forma tradițională de evaluare în țara noastră. Sunt relativ ușor de construit și testează obiectivele care vizează originalitatea, creativitatea și caracterul personal al răspunsului.

1. Rezolvarea de probleme

Rezolvarea de probleme sau a unei situații-problemă reprezintă antrenarea într-o activitate nouă, diferită de activitățile curente ale activității/programului pe care specialistul o propune în cadrul grupului țintă (fiecărei persoane private de libertate sau grup), cu scopul dezvoltării creativității, gândirii divergente, imaginației, capacității de a generaliza, a reformula o problemă etc.

În funcție de domeniul solicitat, în principal cel al gândirii convergente sau divergente, comportamentele care pot fi evaluate sunt cele din categoriile aplicării sau explorării. Este evident faptul că acestea nu pot fi manifestate, decât în condițiile în care comportamentele de nivelul analizei, sintezei, evaluării, transpunerii, sunt corespunzător însușite.

2. Itemi de tip eseu

Eseul permite evaluarea globală a unei sarcini de lucru, din perspectiva unui obiectiv care nu poate fi evaluat eficient, valid și fidel, cu ajutorul unor itemi obiectivi sau semiobiectivi. Acest tip de item pune în valoare abilitatea de a evoca, organiza și integra ideile; abilitatea de exprimare personală în scris, precum și abilitatea de a realiza interpretarea și aplicarea datelor. Itemul de tip eseu cere persoanei private de libertate să construiască, să producă un răspuns liber, în conformitate cu un set de cerințe date.

După **tipul răspunsului așteptat**, itemii de tip eseu pot fi:

Eseu structurat sau semistructurat, în care, cu ajutorul unor indicii, sugestii, cerințe, răspunsul așteptat este ordonat și orientat;

Eseu liber (nestructurat), care valorifică gândirea/scrierea creativă, imaginativă, originalitatea, creativitatea, inventivitatea etc.

Cum se organizează itemii, în cuprinsul unei probe de evaluare?

Itemii, deși au o relativă independență, trebuie să-și subordoneze funcționalitatea scopului și obiectivelor probei.

Tipurile de itemi sunt într-o **relație de complementaritate** și, ca atare, într-o probă de evaluare, ei vor intra într-un relativ echilibru, în funcție de obiectivele vizate; aceasta înseamnă că un anumit tip de itemi nu se pot substitui celorlalți, ci se adaugă lor, constituind alternative.

În proba de evaluare, itemii trebuie să se distribuie rațional sub raportul gradului de dificultate.

Organizarea internă a itemilor va trebui să țină cont și de curba efortului, de vârsta educaților, de specificul disciplinei etc.

Cum se alcătuiește grila de corectare?

Grila de corectare este instrumentul care mijlocește, ușurează și scurtează corectarea. De fapt, ea este modelul răspunsurilor corecte și complete.

Ea constă în **precizarea datelor**, ideilor principalelor sau a performanțelor **ce trebuie să se regăsească în răspunsurile complete** sau, mai adecvat spus, în răspunsurile corecte. Grila de corectare servește specialistului când acesta face evaluarea și persoanei private de libertate când este autoevaluare. Grilele de corectare pot îmbrăca diferite forme (grilă-șablon pentru probele cu răspunsuri închise, grile-liste de răspunsuri etc.), în funcție de natura probei/răspunsurilor așteptate.

Elaborarea baremului de notare sau a schemei de punctaj

În această etapă se trece la cotarea itemilor, stabilirea punctajului pentru fiecare item, iar în cazul răspunsurilor deschise cu grad de originalitate, chiar pentru diferite componente ale fiecărui item. Deci, un etalon de apreciere a unei probe evidențiază condițiile principale ale răspunsului așteptat la un item și punctajul atribuit.

Referitor la punctajul atribuit, există mai multe variante:

Se atribuie **o notă pentru fiecare item**, urmând să se facă media aritmetică a acestora, care va exprima valoarea lucrării ($7 + 9 + 6 + 10 + 8 = 42$; $40 : 5 = 8$). Acest procedeu este mai rar și se utilizează doar în cazurile în care “greutatea” itemilor este aproximativ egală.

Se stabilește unui **punctaj diferit, de la un item la altul**, în funcție de importanța fiecăruia în ansamblul probei. În această variantă se ajunge la “punctajul cumulativ”, valoarea rezultatului obținut depinzând de totalul punctelor acumulate.

În această variantă se pot regăsi două cazuri:

a. când totalul punctajului stabilit este în corespondență cu scala sistemului de notare din țara respectivă, în cazul nostru, maximum 10 puncte;

b. când totalul punctelor este mai mare decât lungimea scalei și, în acest caz, se recurge la convertirea în note a punctajului obținut de fiecare persoană privată de libertate, care poate fi o formulă simbolică matematică.

CAPITOLUL VI
Consilierea educațională individuală.
Evaluarea persoanei private de libertate

CONSILIEREA EDUCAȚIONALĂ INDIVIDUALĂ

Ce este consilierea?

Termenul de **consiliere** descrie relația interumană de ajutor dintre o persoană specializată – consilierul și persoana sau grupul care solicită asistență de specialitate – clientul.

Diferența dintre consiliere și psihoterapie!

Consilierea este o acțiune proactivă, în timp ce psihoterapia este intervenția postfactum (de remediere, de terapie).

Care este scopul consilierii?

Sprajinirea persoanelor să devină capabile să se ajute singure, să se înțeleagă, atât pe sine, cât și realitatea înconjurătoare.

Elementele specifice consilierii:

- **Probleme vizate:** dificultăți situaționale, probleme cotidiene, auto-cunoaștere, auto-înțelegere, clarificare, auto-acceptare, maturizare, dezvoltarea personalității, optimizarea relațiilor individului cu mediul său etc.
- **Relația de consiliere** este o relație de ajutor, de susținere, de orientare, de mobilizare a resurselor proprii subiectului.
- **Caracterul** procesului de consiliere este **predominant acțional**: creșterea eficienței, rezolvarea problemelor, oferirea de soluții la probleme, punerea la dispoziție a instrumentelor/materialelor necesare, inițierea unui program de dezvoltare personală, profesională, socială a persoanei private de libertate.

Ce este consilierea educațională?

Este definită ca fiind “un proces de orientare și învățare”, care vizează creșterea potențialului de sănătate și responsabilitate al persoanei, previne formarea unor repere greșite, inoculând valori și principii la care individul se poate raporta ulterior cu ușurință.

Atribuțiile și responsabilitățile consilierului educațional în sistemul penitenciar

- Responsabilitatea fundamentală a consilierului educațional este consilierea individuală și de grup. El ajută persoanele private de libertate să-și dezvolte conștiința de sine, capacitatea de exprimare și comunicare, capacitatea de a lua decizii și de a gândi independent, formarea unor principii și valori proprii etc.
- Educatorul, în colaborare cu ceilalți specialiști din domeniul educației și asistenței psihosociale, ajută la definirea obiectivelor și la identificarea nevoilor persoanelor private de libertate. El participă decisiv la formularea planurilor de acțiune, la monitorizarea intervenției recuperative, precum și la evaluarea rezultatelor acesteia;
- Consilierul educațional asistă persoanele private de libertate în înțelegerea oportunităților școlare și profesionale. El raportează interesele, aptitudinile și abilitățile clientului, la oferta educațională a unității penitenciare;
- Consilierul educațional își asumă responsabilitatea de a orienta persoana privată de libertate, atunci când este cazul, către alți specialiști din unitate sau din cadrul comunității, care au competențe în rezolvarea problemelor sale;
- Consilierul educațional oferă conducerii unității ori altor factori în drept, informații relevante cu privire la persoana privată de libertate ajutând, astfel, la identificarea problemelor, preîntâmpinarea acestora sau la luarea unor decizii.

Intervenția consilierului educațional se poate face atunci când:

- se inițiază un demers de evaluare (inițială, periodică, finală) a persoanei private de libertate;
- se identifică o problemă în comportamentul, atitudinea persoanei private de libertate;
- persoana privată de libertate solicită sprijinul educadorului în rezolvarea unei probleme.

Tipuri de consiliere

Informațională – se referă la pregătirea și transmiterea în forme variate și eficiente a unor informații utile pentru sănătatea mentală, emoțională, fizică, socială a persoanelor private de libertate, legate de: educație în general, oferta educațională, regulamentele instituției, orientare școlară și profesională, piața muncii, persoane sau instituții competente în rezolvarea unor probleme, modalități/proceduri ce pot fi utilizate în rezolvarea unor solicitări, tehnici de autocunoaștere etc.

De dezvoltare personală – se referă la formarea de abilități și atitudini care să permită o funcționare personală și socială flexibilă și eficientă, în scopul atingerii stării de bine. Contribuie la: comunicare eficientă, negocierea soluțiilor, luarea deciziilor, rezolvarea conflictelor, dezvoltarea atitudinilor și responsabilității parentale, schimbarea percepțiilor, adaptarea la mediu etc.

Suportivă și de orientare – se referă la oferirea unui suport emoțional, apreciativ și orientarea spre alte servicii (psihologice, sociale, medicale, juridice), dirijarea spre decizii și acțiuni în momente-cheie etc.

De criză – se referă la oferirea de sprijin persoanelor aflate în dificultate (specific asistenței psihologice). Poate interveni în situațiile în care nu este disponibil psihologul, ori persoana are o relație de încredere, dezvoltată anterior, cu educatorul.

Care sunt etapele procesului de consiliere?

Deoarece consilierea educațională este un proces complex, acesta se va derula urmând anumite etape și tehnici specifice, în funcție de problema și personalitatea celui consiliat.

1. Etapa inițială în consiliere presupune stabilirea unei relații efective între educator și persoana privată de libertate. Stabilirea acestei relații este absolut necesară pentru a se produce schimbări pozitive. Formularea scopurilor împreună, privind schimbări comportamentale, dezvoltarea abilităților de luare a deciziilor și eliminarea gândurilor negative este, de asemenea, un pas care trebuie realizat.

În această etapă este foarte important ca persoana privată de libertate să primească semnale că este acceptată așa cum este, cu problemele pe care le are. Acest lucru este indispensabil pentru continuarea procesului de consiliere. Tot în această etapă, sumarizarea are un rol deosebit: împreună se evidențiază elementele esențiale, rămân în centrul atenției aspectele principale, putându-se întrezări încă de acum anumite opțiuni.

2. Etapa secundară în consiliere constă în asistarea persoanei private de libertate pentru a-și dezvolta interesele sociale, de cooperare și comunicare cu ceilalți.

Se va pune accent pe ajutorul oferit în sensul cunoașterii de sine și autoevaluării. Se va asigura atmosfera caldă și empatia, fără să fie excluse interpretările și confruntarea constructivă. În această etapă se va putea utiliza ca tehnică de lucru informarea, acest lucru însemnând că foarte multe informații vor fi dirijate de la educator spre persoana privată de libertate. Totodată, utilizarea sugestiei poate fi de un real folos pentru persoana privată de libertate. Se pot sugera eventuale opțiuni care se vor adăuga la cele deja identificate de acesta și chiar modalități care pot fi luate în discuție. Tehnica adresării întrebărilor este utilă, deoarece poate ajuta mult modul de a vedea lucrurile și de a scoate în evidență anumite aspecte care, altfel, ar putea rămâne în umbră.

3. Etapa finală a consilierii pune accentul pe dirijarea atenției persoanei private de libertate spre acte și comportamente constructive. Vor fi învățate proceduri specifice, dezvoltate planuri de acțiune, începând cu cele mai simple și până la cele mai complexe, în vederea adoptării unui nou comportament. În această etapă se va acorda sprijin pentru asumarea propriei responsabilități.

Încurajarea este unul din cele mai bune mijloace de a ajuta persoana privată de libertate să-și realizeze nevoile și să asimileze noi comportamente.

Metode, tehnici și procedee utilizate în consilierea educațională

Deși consilierea educațională este de natură predominant pedagogică, tehnologia consilierii nu se identifică cu cea didactică. Tehnologia procesului de consiliere este alcătuită din tehnici, metode, procedee, modalități de lucru, atât psihologice (*Ex.*: conversația), pedagogice (*Ex.*: problematizarea), sociologice (*Ex.*: cooperarea) și psihoterapeutice (*Ex.*: jocul de rol, psihodrama), centrate pe probleme și soluții, de durată relativ scurtă. Specificul acestei tehnologii constă în caracterul ei creativ și activ-participativ.

Metode:

observația, conversația euristică, problematizarea, brainstorming-ul, cooperarea, psihodrama, dezbateră în grupuri și perechi, studiul de caz, exerciții de învățare, elaborarea de proiecte, elaborarea de portofolii.

Tehnici:

activități ludice, completarea de fișe de lucru și scări de autoevaluare, vizionarea de filme și comentarea lor, completarea unor teste și imagini, jocuri experimentale; realizarea de colaje și postere.

Procedee:

reflexia, argumentarea, desenul, lista de probleme, lista cu soluții, ascultarea activă, empatia, acceptarea necondiționată, congruența, parafrazarea, sumarizarea, feed-back-ul.

Convorbirea

Prin convorbirea cu persoana privată de libertate putem identifica motive, aspirații, trăiri afective, interese ale acesteia. Convorbirea va fi permanent însoțită de observație, pentru a corela relațiile personale cu gesturile, privirea, mimica, limbajul persoanei consiliate. Dintre toate tipurile de convorbire, discuția liberă, interviul semistructurat, ca și reflexia vorbită, sunt cele mai adecvate consilierii.

Condiții generale de eficiență a convorbirii:

- evitarea tendințelor de „fațadă”, de a răspunde conform așteptărilor consilierului;
- sinceritatea întrebărilor, dar și a răspunsurilor;
- asigurarea unui climat de deschidere, încredere și empatie;
- notarea răspunsurilor semnificative, imediat după încheierea ședinței de consiliere.

Condițiile specifice de eficiență a convorbirii:

- tipul de întrebări folosite: închise, deschise, justificative, ipotetice.

Întrebările deschise sunt acele întrebări care permit subiectului să-și exprime în mod liber și personal ideile, sentimentele, atitudinile, valorile, gândurile, cu privire la problema abordată. În ceea ce privește modul de formulare al acestor întrebări, în cadrul consilierii educaționale, întrebările justificative (*De ce?*) sunt întrebări riscante, deoarece au o conotație de culpabilizare, care este negativă și contraproductivă, generând, de cele mai multe ori, atitudini defensive din partea interlocutorului. În loc de a folosi interogația: *De ce?* se recomandă folosirea întrebărilor deschise de tipul: *Ai putea să-mi descrii situația X?*, *Ce s-a întâmplat?*, *Povestește!*, *Spune!*

Cauzele, motivele și justificările unei anumite situații existențiale pot fi identificate și prin întrebările ipotetice ce proiectează subiectul în viitor, ajutându-l, astfel, să conștientizeze consecințele pozitive sau negative ale unor acțiuni. De exemplu: *Cum ai vrea să fii peste 4 ani?*, *Dacă s-ar întâmpla faptul X, cum ai reacționa?* Aceste întrebări asigură subiectului educațional o stare de confort psihic, prin abordarea indirectă a unor probleme dificile, focalizând consilierea pe soluționarea acestora.

Întrebările deschise facilitează comunicarea și pot fi formulate astfel: *Ai putea să-mi spui mai multe despre...?*, *Poți să descrii situația X?*

Ce fel de întrebări sunt de evitat?

- întrebările lungi, complicate, multiple;
- întrebările ce sugerează răspunsul;
- întrebările de tip „papagal”, de repetiție a întrebărilor anterioare;
- întrebări-interogatoriu.

Completarea unor teste, fișe de lucru și scări de autoevaluare

Spre deosebire de psiholog, consilierul educațional nu stabilește un diagnostic, rolul său fiind acela de **orientare – învățare**. Totuși, pentru a putea orienta și sprijini persoanele private de libertate pe care le consiliază, educatorul poate aplica teste, poate utiliza fișe de lucru, chestionare, pe baza cărora sunt obținute informații importante despre personalitatea persoanelor private de libertate, ajutându-i totodată pe aceștia să se cunoască mai bine pe sine. De asemenea, consilierul educațional poate să elaboreze fișe de lucru, liste cu probleme, liste cu soluții, care reflectă problematica educațională din unitatea în care lucrează. Aceasta nu înseamnă că, în procesul consilierii, educatorul va prelua mecanic problema X și soluția Y din listele elaborate anterior. Procesul consilierii rămâne unul euristic, de descoperire a „problemei educaționale” și de elaborare a strategiei specifice de rezolvare a acesteia împreună cu clientul. Utilizarea unor astfel de instrumente poate ridica probleme în cazul persoanelor private de libertate cu nivel educațional scăzut, aceștia având nevoie de îndrumare pentru înțelegerea cerințelor și rezolvarea itemilor.

Exemple de astfel de instrumente, ce pot fi utilizate de către educatori în activitatea de consiliere a persoanelor private de libertate:

Exemplu (1)

Fișă de lucru*Completați tabelul de mai jos.*

		Acțiuni pentru dezvoltarea lor	Acțiuni pentru depășirea lor
1.	Calități		
2.	Defecte		
3.	Puncte tari		
4.	Puncte slabe		

Observați faptul că defectele și calitățile nu se confundă cu punctele dumneavoastră slabe și tari.

Identificați cele mai eficiente acțiuni pentru dezvoltarea calităților și depășirea defectelor proprii.

Fișă de lucru

Acordați un punctaj de la 1 – cea mai importantă valoare, până la 10 – cea mai puțin importantă valoare, pentru a vă da seama care este ierarhia acestora în viziunea dumneavoastră.

Valoarea care va obține suma cea mai mică va fi situată pe locul I.

Valorile mele sunt:

1. Familia;
2. Prietenia;
3. Societatea;
4. Profesia;
5. Distracția;
6. Cultura;
7. Banii;
8. Religia;
9. Justiția;
10. Înțelegerea.

Exemplu (3)

Fișă de lucru
Chestionar de evaluare a personalității

Cum mă simt:

Ipoteze	Nu mă simt prea bine	Mă simt bine	Mă simt foarte bine
Când discut cu colegii			
Când discut cu educatorul			
Când îmi termin sarcinile la timp			
Când lucrez într-un domeniu preferat			
Când îmi amintesc ce am învățat când eram mic			
Când mă controlez			
Când ajut pe alții			
Când sunt sigur pe mine			
Când sunt curat și îngrijit			
Când respect instrucțiunile lucrătorilor de penitenciar			
Când sunt lider			
Când mă distrez cu prietenii			
Când renunț la punctul meu de vedere			
Când am idei noi, originale			
Când îmi folosesc timpul în mod constructiv			
Când fac o muncă independentă			
Când fac o activitate în echipă			
Când am performanțe sportive			
Când învăț ceva nou			

Exemplu (4)

Fișă de lucru
Cei 4 H-W (Who, Where, What, How)

Cine?	Cum?
Ce?	Unde?
Când?	Cum a reacționat victima?

Fapta

Exemplu (5)

Fișă de lucru
Tehnica ABC (Antecedents, Behavior, Consequences)

Ce s-a întâmplat înainte de comiterea faptei ?	Care a fost comportamentul tău? Cum a reacționat victima?	Care au fost consecințele: - asupra ta? - asupra familiei? - asupra prietenilor? - asupra victimei? - asupra altora?
Ce te-a condus la comiterea faptei ?		
Ce altceva ai fi putut spune sau face pentru a evita comiterea faptei? 1..... 2..... 3..... 4..... 5..... 6.....		

Fișă de lucru CONSECINȚE

Notați posibile consecințe ale următoarelor situații:

Problema	Consecințe
- dacă lovești un coleg	
- dacă nu muncești	
- dacă fumezi	
- dacă consumi droguri	
- dacă devii alcoolic	
- dacă te cerți cu părinții	
- dacă nu te cunoști pe tine însuți	
- dacă ești nerescpectuos față de vecini	
- dacă îi minți pe ceilalți	
- dacă furi	
- dacă nu dormi suficient	
- dacă mănânci prea mult/puțin	
- dacă ai încredere în oricine	
- dacă nu îți planifici timpul	

Exemplu (7)

Fișă de lucru
COMPETENȚE PRACTICE

Competențe practice	Pot face asta!	Pot face asta parțial!	Nu pot face asta!
Să spăl, să cos, să calc			
Să planific bugetul			
Să cumpăr haine, hrană			
Să gătesc			
Să fac curățenie			
Să comunic cu persoane necunoscute			
Să plătesc impozite, taxe			
Să completez formulare			
Să am grijă de sănătatea mea			
Să cer ajutor			
Să repar lucruri			
Să zugrăvesc			
Să supraveghez un copil			
<p>Având în vedere răspunsurile mele, am nevoie să învăț să:</p> <hr/>			

Exemplu (8)

**Fișă de lucru
PROGRAM SĂPTĂMÂNAL**

Activitatea	Timpul estimat
Somn	
Hrană	
Timp petrecut cu familia	
Cumpărături și alte activități personale	
Prieteni și alte relații importante	
Timp liber/Hobby	
Muncă	
Activități de educație și asistență psihosocială	
Studiu/informare	
Viață spirituală	
Altele ...	

Exemplu (9)

**Fișă de lucru
A FI ȘOMER**

*Vă rugăm să notați cu X propozițiile de mai jos, în funcție de cum le considerați – **false** sau **adevărate**.*

	Adevărat	Fals
Am renunțat să mai caut de lucru		
Caut ocazional de lucru		
Nu este nevoie să muncesc pentru a câștiga bani		
Nu am suficiente deprinderi		
Cazierul m-a împiedicat să îmi găsesc de lucru		
Câștig mai bine ca șomer		
Nu prea sunt locuri de muncă în zonă		
Nu am fost niciodată bun la interviuri		
Nu știu să îmi fac un CV		
Nu sunt bun de nimic		
Nu mă pot adapta unui loc de muncă		
Aș vrea să urmez niște cursuri de calificare		
Prietena/soția îmi cere să găsesc de lucru		
Toți prietenii mei au de lucru		
Mi-am pierdut încrederea că voi mai găsi un loc de muncă		
Îmi place să fiu liber		
Caut întotdeauna de lucru		
Aș accepta doar un loc de muncă foarte bine plătit		

Exemplu (10)

Fișă de lucru

*Elaborează o listă cu motivele pentru care ai alege o anumită meserie/profesie și o listă cu motivele pentru care nu ai alege meseria/profesia respectivă.
Compară cele două liste!*

Meseria/profesia: _____

Motive pentru:	Motive împotriva:

Fișă de lucru
Inventarul personal

- a. Alegeți 10 adjective din lista de mai jos care vă caracterizează.
b. Alegeți 3 cuvinte care vă descriu cel mai bine.

răbdător	energic	iresponsabil	mânios
agresiv	egoist	extravertit	irascibil
ambitios	prietenos	matur	corect
curajos	gentil	modest	sociabil
calm	darnic	nervos	puternic
atent	săritor	perfecționist	încăpățânat
iubitor	ostil	convingător	înțelegător
generos	creativ	jucăuș	de încredere
deștept	imatur	plăcut	înțelept
încrezător	nerespectuos	tăcut	tânăr
ascultător	independent	rebel	responsabil
disciplinat	inteligent	relaxat	timid
dependent	introvertit	sigur	leneș

Abilități de bază ale consilierului educațional

În literatura de specialitate, sunt specificate caracteristici personale și abilități ale consilierului, considerate indispensabile în derularea activității acestuia:

- capacitate de a stabili relații interpersonale și de a comunica cu orice tip de client,
- calm,
- răbdare,
- deschidere în relațiile cu semenii,
- optimism.

- sensibilitate,
- flexibilitate,
- simțul umorului,
- toleranță,
- empatie,
- onestitate
- sinceritate.

Abilitățile consilierului pot fi grupate în două mari categorii:

1. Deprinderi fundamentale de ascultare sau asistare:

- **Deprinderea de a-l asculta pe client:** să utilizeze un contact vizual variat, pentru a comunica cu clientul, care să denote implicarea în discuție; să mențină o postură atențională, să găsească postura sa naturală, prin care să arate că ascultă cu atenție ceea ce i se spune; să păstreze subiectul abordat și să nu întrerupă clientul; să fie atent la ce a spus clientul și să extragă de acolo răspunsurile pe care trebuie să le dea.
- **Deprinderea de a utiliza întrebările sau invitația deschisă de a vorbi:** utilizarea adecvată a întrebărilor, închise și deschise, pentru a putea constata modul în care clientul vede situația, precum și modul în care el definește problemele.
- **Încurajarea minimală** a clientului, verbal sau nonverbal, pentru ca acesta să își continue relatarea problemelor cu care se confruntă.
- **Parafrizarea:** abilitatea de reformulare a ceea ce pare/este important în mesajul recepționat de la persoana privată de libertate, fără a da o interpretare acestui mesaj. În acest fel, se clarifică anumite aspecte ale problemei aflate în discuție și se elimină riscul neînțelegerilor.
- **Sumarizarea:** modalitate de a sintetiza, de a recapitula aspectele cele mai importante rezultate în cadrul convorbirii individuale. Cu această abilitate educatorul atrage atenția asupra aspectelor ce trebuie schimbate, a alternativelor posibile de abordare a acestora.
- **Reflectarea:** constituie exprimarea înțelegerii de către educator a conținutului informațional și a stării emoționale transmise de persoana privată de libertate. În acest fel, clientul are sentimentul că este ascultat, că problemele lui sunt importante, că este înțeles, acceptat.

2. Deprinderi fundamentale de influențare:

- **Focalizarea** relatării clientului: reprezintă o deprindere fundamentală, prin care îl ajutăm pe acesta să vadă aceeași situație din perspective diferite, utilizând întrebări de tipul: *Ce ar spune familia ta despre problema aceasta?, Cum vei privi problema peste 10 ani?, Cum crezi că procedează alți oameni care au o problema similară?*

- **Confruntarea:** deprinderea prin care clientul este îndemnat să-și îndrepte atenția spre sine, pentru a se percepe altfel pe sine și problemele pe care le are, fără a se simți moralizat sau judecat.
- **Feed-back-ul:** abilitatea de a susține comunicarea consilier-client, astfel încât acesta din urmă să se concentreze pe aspectele pozitive, să fie specific, să fie descriptiv, să ofere alternative comportamentale, să se refere la acele comportamente și atitudini care pot fi schimbate.
- **Destăinuirea:** acea deprindere ce constă în împărtășirea datelor și experiențelor personale, de către consilier, clientului său. Acestea trebuie să fie relevante în raport cu problema abordată. Deosebit de puternică este destăinuirea făcută la timpul prezent. (*Ex.: Ceea ce spui îmi amintește de..., Cred că ai descris foarte bine situația..., Te văd foarte hotărât în decizia...*)
- **Directivarea** sau impunerea propriilor idei: abilitatea de a da indicații și instrucțiuni, eficientă în cazul unui client deschis și receptiv.

EVALUAREA PERSOANEI PRIVATE DE LIBERTATE

Ce este evaluarea persoanei private de libertate?

Evaluarea reprezintă procesul de colectare, analiză și interpretare a datelor semnificative cu privire la persoana privată de libertate. Este o componentă importantă a demersului recuperativ, precedând orice intervenție, orice acțiune de sprijin.

Evaluarea nu reprezintă o simplă inventariere a problemelor și resurselor clientului, ci un proces complex, bidirecțional, în cadrul căruia atât educatorul, cât și persoana privată de libertate găsesc prilejuri de dezvoltare personală, de învățare, autoverificare, descoperire, investigația fiind deopotrivă importantă pentru client și pentru educator.

Pentru client:

- îl ajută să ofere informații structurate;
- îl ajută să gestioneze rezistențele;
- îl ajută să înțeleagă semnificația evenimentelor din viața lui;
- îl face să se simtă în siguranță;
- îl face să se simtă încrezător, ascultat, înțeles;
- află modalități alternative de acțiune, de gândire, de atitudine;
- învață moduri constructive de petrecere a timpului liber, exersează abilități sociale, de dialog, de autoprezentare, de autocontrol etc.

Pentru educator:

- verificarea cunoștințelor și abilităților proprii, implicate în activitatea de consiliere;
- înregistrarea unor informații relevante despre personalitatea și situația personală a clientului;
- descoperirea cauzelor comportamentului infracțional;
- sesizarea subiectivității istoriei clientului;
- stabilirea nivelului educațional al clientului;
- identificarea nevoilor speciale ale clientului etc.

Când se desfășoară evaluarea?

Acesta se desfășoară pe toată perioada lucrului cu clientul, pentru că este necesară o permanentă reevaluare a acestuia, în funcție de schimbarea circumstanțelor.

Care este scopul evaluării?

Cunoașterea persoanei private de libertate, în vederea sprijinirii acesteia în procesul de reintegrare socială. Vizează identificarea nevoilor educaționale ale persoanei private de libertate.

Ce presupune evaluarea?

1. Adunarea de informații relevante despre client;
2. Înțelegerea în context (social, familial) a situației clientului;
3. Clarificarea și identificarea nevoilor și/sau problemelor clientului;
4. Identificarea motivației pentru schimbare a clientului;
5. Planificarea acțiunilor necesare rezolvării problemelor identificate sau satisfacerii nevoilor clientului și reducerii riscului identificat.

Planificarea evaluării

Principii care stau la baza unei activități eficiente:

- Educatorul va avea în vedere impactul posibil al evaluării asupra persoanei, așadar el va aduna minimum de date relevante și nu maximum posibil, respectând, astfel, intimitatea clientului;
- Educatorul va urmări implicarea cât mai activă a clientului în procesul evaluării, cultivând o relație de lucru pozitivă, de parteneriat și încredere, o atmosferă relaxată;
- Educatorul va respecta integritatea și independența persoanei evaluate, explicându-i acesteia scopul evaluării, importanța colaborării sale, pașii care vor fi urmați pe parcursul procesului de evaluare, concluziile evaluării sale;
- Educatorul va realiza o evaluare echilibrată, care să acopere atât punctele slabe ale clientului, cât și resursele acestuia. Aspectele pozitive nu trebuie neglijate, deoarece ele reprezintă punctul de plecare în demersul de sprijinire a persoanei private de libertate.

Etape de desfășurare:

- **Stabilirea scopului evaluării.** În funcție de momentul la care se realizează evaluarea, se vor contura tipuri de evaluare cu scopuri distincte. În acest context, trebuie amintit faptul că responsabil de ceea ce se întâmplă pe parcursul evaluării, al interviului, de conducerea discuției spre un scop, este educatorul.
- **Alegerea metodelor care se vor folosi pentru culegerea informațiilor.** Aceste metode pot fi: studierea unor documente, interviul, observația, aplicarea unor instrumente de evaluare.
- **Stabilirea surselor de informații.** De obicei, primul demers pe care îl realizează educatorul este studierea documentarului penal, pentru a obține informații concrete care vor deveni repere în procesul de intervievare a persoanei private de libertate. Cu privire la întâietatea acestui demers, există opinii contradictorii, unii specialiști considerând faptul că datele obținute din dosar, cum ar fi cele referitoare la comiterea infracțiunii, pot determina o atitudine discriminatorie sau ostilă a consilierului față de persoana evaluată. Alte surse de informare pentru educatorul care realizează evaluarea pot fi: referatele întocmite de serviciile de probațiune, dosarele sociale, documentele școlare și profesionale, caracterizările întocmite de profesori, angajatori, mărturii ale altor persoane cu care clientul se află în contact. (membrii ai personalului, alte persoane private de libertate, familie etc.) În selectarea surselor de informație, important nu este numărul acestora, ci relevanța lor, în raport cu situația actuală a persoanei. Trebuie avut în vedere gradul de obiectivitate/subiectivitate al sursei. Autenticitatea fiecărei informații se verifică numai corelând-o cu informațiile obținute din celelalte surse.
- **Stabilirea timpului disponibil pentru realizarea evaluării.** În intervalul de timp pe care îl are la dispoziție, educatorul trebuie să-și planifice culegerea informațiilor, analiza lor și completarea documentelor necesare.

Cum organizăm activitatea de evaluare?

Educatorul, în colaborare cu asistentul social, psihologul și preotul, **organizează activități de grup cu persoanele private de libertate, în vederea cunoașterii acestora.**

Educatorul **desfășoară convorbiri individuale** cu fiecare persoană privată de libertate, **în vederea identificării nevoilor educaționale** ale acesteia.

Tipuri de evaluare

În literatura de specialitate întâlnim trei tipuri de evaluare, definite în funcție de momentul în care aceasta are loc: **inițială, continuă și finală.**

Evaluarea inițială (se realizează în perioada de carantină și observare)

Evaluarea inițială a persoanelor private de libertate constituie primul pas în vederea individualizării regimului de executare a pedepselor, prin stabilirea nevoilor de intervenție educațională, pentru fiecare persoană privată de libertate.

Demersul evaluativ întreprins de către educator vizează completarea corespunzătoare a fișelor de specialitate din *Dosarul de educație și asistență psihosocială*, cu date relevante din perspectivă educațională, precum și întocmirea *Planului individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică*.

Evaluarea periodică (se realizează obligatoriu o dată la șase/doisprezece luni și ori de câte ori este nevoie)

Evaluarea periodică a persoanelor private de libertate se realizează în scopul actualizării *Planului individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică* și a asigurării regimului progresiv de executare a pedepsei.

Educatorul urmărește, atât măsurarea progresele obținute în activitatea de reintegrare socială a persoanei private de libertate, cât și identificarea nevoilor educaționale ale acesteia, în scopul revizuirii *Planului individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică*, a adaptării acestuia la dinamica nevoilor educaționale ale clientului.

O altă finalitate a demersului evaluativ o constituie adaptarea ofertei de programe și activități educaționale la interesele și nevoile persoanelor private de libertate custodiate.

Evaluarea finală

Evaluarea finală a persoanelor private de libertate reprezintă ultimul pas înainte de analizarea acestora în comisia de propuneri pentru liberarea condiționată.

Educatorul urmărește stabilirea gradului de îndeplinire a obiectivelor asumate prin *Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică*, precum și eficiența programelor și metodelor utilizate pentru satisfacerea nevoilor educaționale ale persoanei private de libertate. În urma evaluării, educatorul va avea un punct de vedere argumentat asupra posibilității liberării condiționate a persoanei în cauză.

Ce se investighează în procesul evaluării educaționale?

Când ne referim la nevoile educaționale ale persoanei private de libertate avem în vedere **acele nevoi a căror compensare ar conduce la orientarea prosocială a individului.**

Având în vedere că finalitatea procesului de asistență și consiliere este reintegrarea socială a persoanei care a săvârșit infracțiuni, printr-o formulare generică am putea afirma că **se investighează tot ceea ce este relevant pentru procesul de reintegrare socială.**

În procesul de evaluare a nevoilor educaționale ale persoanei private de libertate, investigarea vizează **cinci arii majore**, educatorului revenindu-i rolul de a descoperi împreună cu clientul elementele constitutive ale fiecărei arii și ponderea semnificației fiecărui element în procesul de reintegrare socială.

1. Situația penală

Datele referitoare la situația penală a persoanei private de libertate sunt semnificative pentru educator, atât din perspectiva proiectării secvențiale a demersului recuperativ, în funcție de situația juridică și durata condamnării, cât și a formulării unor predicții comportamentale, pornind de la principiul: **comportamentul din trecut este un bun predictor al comportamentului din viitor.**

Pentru analiza comportamentală poate fi utilizată **Tehnica 4H-W** (*Fișa de lucru 4*).

Un exercițiu foarte uzitat în America de Nord, Marea Britanie și Germania este **ABC - Antecedents, Behavior, Consequences** (*Fișa de lucru 5*). În cadrul acestui exercițiu accentul cade asupra consecințelor pe care faptele antisociale le-au produs asupra persoanei private de libertate, familiei sale, victimei etc.

Aria de investigare: Situația penală, comportamentul infracțional		
Elemente semnificative	Nevoi identificate	Modalități de evaluare
Natura și tipul infracțiunii; Situația juridică – condamnat definitiv, arestat preventiv; Antecedentele penale, condamnările anterioare, modalitatea de executare, data ultimei liberări din penitenciar, comportament în pedepsele anterioare; Apartenența la grupuri infracționale organizate; Specializarea pe un anumit tip de infracțiune; Atitudinea față de faptă, față de victimă, față de pedeapsă (regret, remușcare, repararea daunelor, indiferență); Reacții din partea mediului (acceptare, etichetare, blamare), reacțiile clientului la răspunsul mediului; Disponibilitatea și posibilitățile de schimbare comportamentală.	Absența conștientizării efectelor propriilor acțiuni asupra victimei/familiei; Simț diminuat al responsabilității; Slabă capacitate empatică și rezonanță emoțională scăzută manifestată în interrelaționare; Slabă toleranță la frustrare; Simț critic/autocritic insuficient dezvoltat; Dificultăți în identificarea unor scopuri realiste și pozitive în viață.	Interviu; Studiul documentelor; Chestionarele; Testele și exercițiile, Observația etc.

2. Nivelul de instrucție și educație

De foarte multe ori, persoanele private de libertate prezintă carențe educaționale accentuate, astfel încât reeducarea lor nu poate fi limitată la un program, ci la un complex de activități educative, care vin în întâmpinarea nevoilor de bază. Limbajul suburban, carențele de cunoaștere a limbii, a cititului și a scrisului, a comportării civilizate și respectuoase, instruirea profesională precară sau inexistența acesteia, necunoașterea prevederilor legale în foarte multe domenii, posibilitățile reduse de a se putea adresa unor instituții sau unor organe de stat, lipsurile privitoare la îngrijirea sănătății, organizarea vieții private, a alimentației, a timpului liber, sunt doar câteva dintre problemele cu care se confruntă persoanele private de libertate. Carențele educaționale constituie o piedică importantă în calea manifestării individului ca cetățean activ, a satisfacerii nevoilor sale fundamentale, într-o societate complexă și dinamică, constituindu-se, astfel, într-un factor criminogen important. De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că succesul programelor de educație este direct corelat cu nivelul de instruire al individului, nu rare fiind cazurile în care persoanele private de libertate se găsesc în imposibilitatea de a recepta un discurs, de a completa un formular, chestionar, test, de a se exprima coerent ori de a argumenta o opinie.

Aria de investigare: Nivelul de instrucție și educație		
Elemente semnificative	Nevoi identificate	Modalități de evaluare
<p>Pregătirea actuală (număr de clase absolvite, cursuri, calificări profesionale, performanțe, eșecuri, statutul de elev etc.);</p> <p>Corelația dintre pregătirea formală și cea informală ori nonformală:</p> <p>Evaluarea abilităților de lectură, scriere, exprimare orală, calcul, rezolvare de probleme, corespunzătoare nivelului educației de bază, indiferent de numărul de clase absolvite;</p> <p>Însușirea unor cunoștințe esențiale ce stau la baza formării deprinderilor de viață (cunoaștere de sine, managementul banilor, abilitatea de a comunica și relaționa, capacitatea de a accesa resurse sociale, de a utiliza tehnologia pentru rezolvarea unor probleme cotidiene, cunoașterea cadrului legislativ și a principiilor de funcționare a statului, cunoașterea drepturilor și obligațiilor fundamentale, cunoașterea normelor igienico-sanitare etc.);</p> <p>Evaluarea universului valoric al persoanei private de libertate;</p> <p>Legătura dintre nivelul de instrucție/educație și infracțiune;</p> <p>Disponibilitatea și posibilitățile de optimizare a nivelului de educație și pregătire profesională;</p> <p>Cum resimte persoana tipul și nivelul pregătirii pe care o deține.</p>	<p>Analfabetism, pregătire școlară precară, deprinderi deficitare de scris-citit;</p> <p>Absența unei calificări profesionale;</p> <p>Insuficientă dezvoltare a capacităților cognitive, de înțelegere și anticipare a consecințelor propriilor acțiuni;</p> <p>Carențe în deprinderea normelor elementare de igienă individuală și colectivă;</p> <p>Dezvoltare fizică dizarmonică;</p> <p>Necunoașterea sau slaba reprezentare a normelor de conduită civic;</p> <p>Univers valoric restrâns, orientat spre beneficii de ordin material, imediat.</p>	<p>Analiza documentelor de instruire școlară sau formare profesională;</p> <p>Interviul, probele practice, examenele, testele, observația, concursurile, portofoliul etc.</p>

În evaluarea și analiza acestor factori, **educatorul va avea în vedere prioritățile intervenției, pentru fiecare persoană**, precum și oportunitatea derulării unor activități ce vizează motivarea prealabilă a persoanei private de libertate.

3. Locul în muncă, experiența profesională, atitudinea față de muncă

Prin investigarea acestei arii, educatorul poate dobândi informații valoroase privind persoana privată de libertate. În cazul infracțiunilor contra proprietății, de foarte multe ori, autorii acestora au întâmpinat ori întâmpină dificultăți în ceea ce privește integrarea pe piața muncii și, deci, practicarea unor modalități legale de satisfacere a trebuințelor de bază. Pe de altă parte, o bună ancorare a individului în colectivul de muncă și o atitudine pozitivă a acestuia față de activitatea prestată, constituie o ancoră valorică ce poate deveni un factor inhibitor al comportamentului infracțional. Totodată, atitudinea persoanei față de muncă este un indicator important al gradului său de responsabilitate, de maturitate, de dezvoltare a abilităților sociale, un reper în universul său aspirațional.

În identificarea motivelor care stau la baza situației de șomer/neangajat al persoanei private de libertate este necesară evaluarea atitudinilor și sentimentelor asociate locului de muncă. În cazul în care persoana privată de libertate nu are pregătirea școlară ori profesională necesară pentru a-l plasa pe o poziție avantajoasă pe piața forței de muncă se impune, în prealabil, o explorare a intereselor și aptitudinilor acestuia iar, ulterior, înscrierea la cursuri școlare/profesionale. În situația în care, pe parcursul evaluării, se constată că persoana privată de libertate a schimbat frecvent locurile de muncă, se impune identificarea motivelor care au condus la această situație.

Aria de investigare: Locul de muncă, experiența profesională, atitudinea față de muncă		
Elemente semnificative	Nevoi identificate	Modalități de evaluare
Activități curente, tipul muncii, forma de prestare; Relații la locul de muncă, atitudinea față de autorități și față de colegi, nivelul abilităților sociale; Istoricul locurilor de muncă, motivele fluctuației, experiența locului de muncă actual; Piedici, dorințe, așteptări; Perspective; Oportunități/restricții în obținerea altui loc de muncă; Legătura dintre locul de muncă și infracțiune; Disponibilitatea și posibilitățile de schimbare a comportamentului; Disponibilitatea de a participa la activități productive în penitenciar.	Neinformare/necunoaștere cu privire la dinamica pieței muncii; Absența abilităților de bază, necesare pentru o bună integrare în muncă; Simț scăzut al responsabilității, Insuficientă dezvoltare a spiritului de cooperare, a abilităților de coordonare; Existența unor disponibilități și resurse profesionale/ocupaționale nevalorificate; Evidențierea unor probleme și obstacole în calea integrării pe piața muncii.	Interviu; Studiul documentelor, chestionarele, testele și exercițiile, probele practice, observația etc.

4. Aptitudini și interese

Aptitudinea este un complex de însușiri psihice și fizice strict individuale, relativ stabile ale persoanei, care condiționează realizarea cu randament a unei anumite activități. La baza aptitudinilor stau predispozițiile pentru anumite activități, dar care nu pot deveni capacități personale, decât ca urmare a descoperirii și exersării efortului individual și a influențelor exterioare favorabile. În afară de aptitudini, îndeplinirea cu succes a unei activități este condiționată de cunoștințe și deprinderi, interese și atitudini. Cunoștințele și deprinderile în lipsa aptitudinilor, asigură îndeplinirea anumitor activități numai la un nivel mediu. Dacă, pe lângă cunoștințe și deprinderi, mai există și aptitudini, atunci se obțin rezultate superioare în activitatea respectivă. Prezența unei aptitudini este indicată de ușurința cu care sunt învățate cunoștințele și deprinderile dintr-un anumit domeniu, de oboseala mai redusă, ca efect al muncii depuse, aplicarea reușită a informațiilor dobândite, în domeniul respectiv. Indiciul aptitudinii este ușurința de a învăța, de a profita de exercițiu într-o anumită activitate.

Interesul este definit ca o formă specifică a motivației, o orientare/direcționare activă și durabilă a persoanei spre anumite lucruri, fenomene sau domenii de activitate, care se manifestă prin orientarea și concentrarea atenției, efectiv sau în mod latent, către acea direcție însoțită, eventual, de implicarea în acțiune. La baza constituirii lor stă un complex de factori ce antrenează întreaga personalitate a subiectului.

Din precizările de mai sus reiese importanța pe care evaluarea acestor laturi ale personalității clientului o are în procesul de asistare a acestuia, în vederea reintegrării sociale. Este binecunoscut principiul pedagogic, conform căruia învățarea depinde în mod direct de gradul de motivație al subiectului, de satisfacția pe care aceasta i-o procură prin obținerea unor succese individuale, de concordanța dintre nevoile persoanei și cunoștințele ce trebuie asimilate. Indiferent de scopurile vizate (dezvoltarea cunoașterii de sine, a autocontrolului, a capacității de comunicare și relaționare, dobândirea unor cunoștințe etc.), ele pot fi atinse prin activități și conținuturi educaționale diferite, dacă acestea răspund nevoilor și intereselor persoanelor vizate.

Aria de investigare: Aptitudini și interese		
Elemente semnificative	Nevoi identificate	Modalități de evaluare
Aptitudini ale persoanei private de libertate evaluate; Domenii de interes ale persoanei evaluate; Disponibilitatea de a participa la activități educaționale/lucrative.	Evidențierea unor aptitudini aflate în stare latentă sau insuficient valorificate; Dificultăți de gestiune eficientă a timpului liber; Canalizarea neadecvată a unor resurse personale; Dificultăți de identificare și conștientizare a calităților personale.	Interviul, chestionarul, testele de aptitudini și interese, exercițiile, probele practice, observația etc.

5. Nevoi educaționale speciale

În cadrul procesului de evaluare, educatorul va avea permanent în vedere principiul abordării individualizate, în funcție de particularitățile persoanei private de libertate: vârstă, sex, naționalitate, religie, nivel de educație, trăsături de personalitate, stare de sănătate etc. În vederea stabilirii traseului execuțional penal și a individualizării intervenției recuperative, se impune identificarea persoanelor private de libertate ce prezintă nevoi speciale de asistare educațională și psihosocială iar, ulterior, identificarea resurselor la nivelul penitenciarului, dar și a comunității, pentru a putea veni în întâmpinarea acestora.

Sunt considerați cu nevoi speciale cei care:

- minorii, tinerii, femeile;
- au dificultăți de învățare (numiți incorect și handicapați mental);
- au diverse dizabilități fizice, care le afectează mobilitatea;
- au vedere sau auz parțial;
- au probleme psihice;
- bolnavi cronici;
- persoane private de libertate vârstnice;
- sunt membri ai unei etnii minoritare, cu nevoi particulare;
- persoane care nu cunosc limba română etc.

Evaluarea nevoilor educaționale ale persoanei custodiate nu are nicio rațiune dacă nu conduce la o intervenție individualizată, iar planificarea acesteia este dependentă de calitatea evaluării. În consecință, planificarea constă în deplasarea de la definirea problemei, la identificarea soluțiilor de rezolvare a acesteia.

Planificarea și intervenția, ca procese specifice educaționale, au în vedere două domenii:

1. **Individul** - cu nevoile și aspirația sa de împlinire;
2. **Mediul** - cu exigențele și particularitățile sale.

Educatorul trebuie să combine aceste coordonate, astfel încât să adapteze individul la exigențele mediului și, în același timp și în aceeași măsură, să ajusteze mediul la nevoile și particularitățile individului. Stabilirea echilibrului optim dintre mediu și individ ține de știință, dar și de arta educației.

CAPITOLUL VII

Colaborarea cu reprezentanții comunității

NOȚIUNI INTRODUCTIVE

De ce este necesară colaborarea cu comunitatea?

- Penitenciarul reprezintă o instituție aparținând comunității locale, a societății civile, care trebuie implicată în acest proces recuperativ al persoanelor aflate în executarea unui pedepse cu privire de libertate.
- Unitățile penitenciare trebuie să se implice mai activ în comunitate, să devină o parte activă a comunităților locale din care fac parte, pentru a facilita o mai mare eficiență a demersului de reintegrare socială a persoanelor private de libertate (prin participarea la acțiuni în comunitate sau prin implicarea unor agenți din comunitate în activități în penitenciare).
- Trebuie să fie identificate mai multe oportunități pentru persoanele private de libertate de a participa la activități în comunitate și împreună cu reprezentanți ai comunității din afara penitenciarului.
- Comunitățile, atât din penitenciare, cât și din afara acestora, au responsabilitatea de a asigura un mediu mai puțin ostil pentru membrii grupurilor vulnerabile. Mobilizarea de resurse în acest sens este de natură a crește siguranța comunităților, atât în penitenciar, cât și în afara acestuia.
- Este nevoie de obținerea susținerii din partea opiniei publice. Pentru aceasta trebuie transmise mesaje pozitive (Ex.: foștii deținuți și persoanele condamnate au urmat cursuri de calificare, sunt supravegheați, și-au răscumpărat greșeala comisă față de victimă și societate etc.), trebuie prezentate soluții și experiențe eficiente.

Este important ca opinia publică să înțeleagă faptul că:

Marginalizarea și excluderea nu sunt soluții reale la problemele comunității și există soluții eficiente de includere socială.

Modalitatea în care sunt administrate și organizate resursele comunității determină reducerea sau agravarea problemelor sociale asociate cu grupurile vulnerabile.

Membrilor grupurilor vulnerabile trebuie să le fie respectată demnitatea umană și trebuie să le fie asigurat acces egal la bunuri și servicii publice.

Care este scopul colaborării cu comunitatea?

Demersurile de educație și asistență psihosocială desfășurate în colaborare cu instituțiile statului și organizațiile neguvernamentale se realizează pentru a răspunde unei game cât mai largi de nevoi a persoanelor private de libertate, în condițiile existenței unui nivel limitat de resurse umane și materiale ce pot fi alocate direct și sunt condiționate de stabilirea bunelor practici pentru activitățile derulate în comun.

Premisele colaborării cu comunitatea:

Parteneriatul cu instituțiile statului și organizațiile neguvernamentale, în domeniul educației și asistenței psihosociale se realizează în baza unor protocoale de colaborare/acorduri de parteneriat bilaterală, ce sunt întemeiate de:

- stabilirea prevederilor, obligațiilor părților implicate în cadrul protocolului de colaborare/acordului de parteneriat;
- evaluarea calității educației oferite de organizațiile implicate în derularea activităților/programelor;
- evaluarea capacității organizației furnizoare de educație de a satisface așteptările beneficiarilor și standardele de calitate;
- asigurarea protecției beneficiarilor direcți și indirecti de programe, prin producerea și diseminarea eficientă de informații sistematice, coerente despre calitatea educației în penitenciar.

Care sunt principiile colaborării cu comunitatea?

- Transparență;
- Eficiență;
- Statut egal al partenerilor.

Tipuri de activități derulate în colaborare cu parteneri din comunitate:

Activități cultural artistice;
Activități moral-religioase;
Terapie ocupațională;
Activități sportive.

Această listă se completează odată cu apariția altor tipuri de activități derulate de serviciile de educație și asistență psihosocială, relevante pentru grupul țintă.

Care sunt partenerii posibili din comunitate?

- Alte penitenciare;
- Instituții publice: școli, muzee, biblioteci, agenții pentru ocuparea forței de muncă etc.;
- Mass-media;
- Comunitatea locală;
- Organizații neguvernamentale: asociații, fundații, cluburi;
- Mediul de afaceri (firme, societăți private);
- Culte și organizații religioase;
- Asociații de voluntariat;
- Mediul universitar;
- Instituțiile de apărare civilă.

Forme și metode de colaborare

- Parteneriat;
- Asociere;
- Programe;
- Sponsorizări;
- Protocol de colaborare.

Modalități – surse de informare:

Publicitate, mass-media;
Internet;
Întâlniri de lucru între reprezentanții comunității.

Care sunt modalitățile de atragere a partenerilor în colaborare?

1. Popularizarea acțiunilor realizate în penitenciar prin: afișe, pliante, emisiuni radio-TV, articole în presă;
2. Prezentarea unor proiecte ce necesită colaborări;
3. Spectacole de sensibilizare/atragere a partenerilor;
4. Campanii tematice.

Etape de desfășurare ale colaborării

1. Identificarea partenerilor:

- accesarea bazelor de date din comunitate, cu instituții publice și private de profil, non-profit și for-profit;
- informarea potențialilor parteneri printr-o scrisoare de intenție cu privire la dorința de colaborare și justificarea intenției de colaborare, justificare care va conține lista nevoilor la care se așteaptă să răspundă potențialul partener contactat;
- centralizarea răspunsurilor;
- informarea specialiștilor din penitenciar interesați de colaborare în activitatea lor specifică.

Responsabil: educatorul.

Colaborează: educatorul, preotul, monitorul sportiv, agentul tehnic.

Indicatori: lista de instituții din comunitate contactate, scrisoare de intenție, răspunsurile la scrisoarea de intenție.

2. Încheierea protocolului de colaborare:

- stabilirea unei legături de comunicare între fiecare specialist interesat și fiecare partener relevant;
- informarea partenerilor cu privire la respectarea procedurii impuse de încheierea și derularea protocoalelor;
- elaborarea în comun a unor proiecte de activități de către fiecare specialist și partenerul interesat;
- propunerea activității în colaborare spre aprobare conducerii penitenciarului;
- ulterior aprobării inițiativei de colaborare, redactarea în comun cu partenerii a protocolului de colaborare. Planul de derulare a activității specifice este anexă a protocolului de colaborare;
- aprobarea și semnarea protocolului de colaborare.

Protocolul de colaborare conține:

Secțiunea: **datele generale** ale partenerilor.

Obiectivul protocolului și **temeiul legal**.

Responsabilitățile partenerilor.

Responsabilitățile comune.

Condiții specifice derulării activităților în mediul penitenciar sau deplasării persoanelor private de libertate în comunitate, pentru desfășurarea anumitor activități.

Prevederi cu privire la **valabilitate**, temeiul legal al încheierii activității și **soluționării litigiilor**, forța majoră.

Responsabil: fiecare specialist din penitenciar desemnat de șeful serviciului/directorul adjunct educație și asistență psihosocială pentru colaborarea specifică cu o anumită instituție.

Responsabil pentru obținerea pe protocol a acordurilor necesare din partea altor compartimente cu responsabilități relevante din penitenciar: directorul adjunct educație și asistență psihosocială

Responsabil pentru semnarea protocolului: directorul unității

Indicatori: protocolul de colaborare semnat.

3. Realizarea activităților în parteneriat:

- selectarea grupului de participanți la activitate;
- stabilirea orarului de lucru;
- aprobarea orarului de lucru;
- aprobarea accesului în penitenciar a listei de colaboratori;
- informarea colaboratorilor cu privire la regulamentul de ordine interioară al penitenciarului;
- procedura 007 din *Manualul de proceduri al Administrației Naționale a Penitenciarelor*, pentru organizarea de activități în comunitate, dacă este cazul;
- derularea propriu-zisă a activităților;
- participarea specialiștilor din comunitate, trimestrial sau la nevoie, la ședințele echipei de management de caz.

Responsabil: specialistul desemnat de penitenciar, împreună cu specialistul desemnat de partener pentru efectuarea propriu-zisă a activităților, cu excepția situațiilor când activitățile se derulează doar de către specialistul desemnat de către partener.

Indicatori: programul de lucru aprobat, dosarul/mapa programului aprobat, rapoartele ședințelor de lucru, lista cu semnăturile participanților la program.

4. Realizarea informărilor reciproce periodice:

- stabilirea, de comun acord, a metodologiei de informare și raportare;
- anunțarea, cu cel puțin 24 ore înainte, a oricărei modificări de program de către părți;
- stabilirea, de comun acord, a oricărei modificări de program, în sensul recuperării unor activități care nu s-au putut efectua din motive obiective;
- organizarea unei ședințe de informare săptămânale, pentru discutarea progresului activității;
- completarea, după caz, a *Planului individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică*.

Responsabil: specialistul desemnat de unitatea de detenție și specialistul desemnat de partener.

Indicatori: înregistrarea ședinței de informare periodică.

5. Realizarea rapoartelor de evaluare periodică:

- stabilirea, de către parteneri, la începutul activității, a setului de instrumente de monitorizare și evaluare, utilizat în activitatea desfășurată în comun;
- înregistrarea constantă a activităților stabilite de comun acord;
- discutarea trimestrial, despre evoluția participanților la program și consemnarea concluziilor în cadrul raportului de evaluare;
- realizarea în comun, trimestrial, a raportului de evaluare.

Responsabil: specialistul desemnat de unitate și specialistul desemnat de partener.

Responsabil pentru verificarea și aprobarea rapoartelor: șeful de serviciu sau directorul adjunct educație și asistență psihosocială.

Indicatori: înregistrările activităților, conform instrumentelor de monitorizare, rapoartele de evaluare.

6. Prelungirea protocolului de colaborare:

- analizarea de către părți, cu două luni înainte de termenul de expirare a protocolului, a rezultatelor activității;
- alcătuirea, pe baza analizei, a unei recomandări privind suspendarea sau continuarea programului;
- obținerea aprobării directorului penitenciarului pentru soluția propusă;
- elaborarea unei scrisori de informare a partenerului, cu privire la decizia adoptată;
- în cazul în care partenerul este nemulțumit cu decizia adoptată, realizarea unui schimb de scrisori de justificare sau a unei întâlniri a cărei minută va face parte din dosarul programului derulat;
- în cazul continuării programului, schițarea unei anexe de prelungire a protocolului de colaborare, care va fi supusă ulterior discuției, de către parteneri;
- definitivarea anexei și semnarea acesteia de către părți.

Responsabil: șef serviciu sau director adjunct educație și asistență psihosocială.

Indicatori: corespondența referitoare la prelungirea protocolului, anexa de prelungire a protocolului de colaborare.

Factori favorizanți în colaborare

- Stabilirea unor contacte, calendare de lucru, planuri concrete de activități;
- Respectarea riguroasă și reciprocă a angajamentelor între parteneri;
- Atitudine loială și comunicare permanentă între parteneri;
- Valorizarea și popularizarea rezultatelor comune.

Bariere în colaborarea cu reprezentanții comunității!

Angajarea partenerilor în programe nerealiste, slab structurate, care nu-și pot atinge obiectivele propuse.

Nerespectarea angajamentelor asumate.

Neglijențe în gestionarea programelor și a documentelor de lucru.

Abuzul de bunăvoință partenerului.

Absența feed-back-ului.

Insuficienta mediatizare a rezultatelor obținute.

Rezultate așteptate ale colaborării cu reprezentanții comunității

- Perioada executată în detenție va promova adaptarea la societate și va contracara consecințele dăunătoare aferente lipșirii de libertate.
- Timpul, la nivelul locului de detenție, va fi planificat în cooperare strânsă între departamentele din unitate și, dacă este necesar, împreună cu serviciile din comunitate.
- Persoana privată de libertate va avea acces la muncă, studiu, educație vocațională, programe de prevenire a infracționalității și a abuzului, precum și alte cursuri care promovează adaptarea la societate după liberare.
- Pregătirea pentru liberare se va concentra pe facilitarea transferului la viața în libertate, și mai ales, se vor lua în considerare: condițiile de viață, locul de muncă, necesitățile de tratament și suport, nevoia de educație, suport financiar, social și medical.
- Este important ca planificarea pentru liberare să înceapă în mod real cât mai devreme – se stabilește contactul cu forțele de muncă, centrele de tratament de dependență, asistenții sociali și alții.
- Consilierii de probațiune trebuie implicați în planificarea timpului deținuților în închisoare și în pregătirea liberării lor. Acest lucru înseamnă că sunt responsabili și pentru contactul dintre persoanele private de libertate și instituțiile din comunitate, care pot asigura suport în ceea ce privește locuința, locul de muncă, tratamentul, suportul social, suportul financiar, educația etc.
- Este necesară implicarea instituției probațiunii în supravegherea persoanelor private de libertate libere condiționat și a celor care au nevoie de asistență pentru integrarea socială după liberare.
- Acreditarea tuturor unităților penitenciare și a serviciilor de probațiune ca ofertanți de servicii sociale specializate pentru diferite categorii de grupuri vulnerabile, în vederea facilitării și a mobilizării resurselor financiare ale comunităților locale, în sprijinul persoanelor condamnate penal.
- Existența la nivel național a unui set unitar de servicii disponibile pentru persoanele condamnate penal și care aparțin unor grupuri vulnerabile, va stimula dezvoltarea la nivelul comunităților locale și a serviciilor sociale adresate tuturor membrilor grupurilor vulnerabile și nu doar persoanelor care au fost condamnate penal.
- Cooperarea cu mass-media este importantă în asigurarea informării publicului, dar este necesară identificarea la nivel local și a altor canale de informare a membrilor comunității.
- Programele pentru persoanele private de libertate trebuie să pună accentul pe menținerea și dezvoltarea legăturilor cu comunitatea, pe pregătirea pentru o viață independentă în societate.
- Este necesară dezvoltarea de programe care să permită membrilor grupurilor vulnerabile să își dezvolte abilități pentru a putea duce o viață independentă, fără a fi dependenți de serviciile sociale sau instituțiile statului.
- Este necesar a fi susținute acele structuri ale comunităților locale, inițiative ale societății civile și comportamente și preocupări ale familiilor care propun și oferă modele eficiente de incluziune socială, dezvoltare comunitară durabilă și reducere a infracționalității.

Ce tip de programe se pot derula în parteneriat cu reprezentanții comunității?

Programele și proiectele comune au ca grup de beneficiari persoanele private de libertate și sunt realizate în colaborare cu partenerii din comunitate, răspunzând nevoilor semnalate de specialiștii din penitenciar.

Exemple de colaborări în domeniul educației persoanelor private de libertate:

- materiale și meșteri sau instructori pentru activități de tip artizanat;
- materiale pentru pictură;
- instrumente și profesori pentru grupuri muzicale;
- decor, costume, actori și/sau regizori pentru spectacole de teatru;
- îndrumător pentru cenaclu literar;
- actor coordonator al unui grup de tip revistă satirică;
- tehnoredactare, hârtie și copiator pentru reviste;
- materiale și organizarea propriu-zisă de expoziții;
- materiale și jurnaliști pentru realizarea studiourilor radio-TV;
- donații de cărți, reviste și ziare;
- programe de alfabetizare (în penitenciarele unde nu a existat posibilitatea desfășurării cursurilor de instruire școlară);
- programe de pregătire pentru liberare;
- programe de asistență juridică;
- programe de pregătire profesională (învățarea unei meserii noi pentru reintegrare post-liberare);
- programe de asistență religioasă;
- donații pentru persoanele private de libertate necăutate;
- programe de asistență pentru persoanele condamnate cu familii, în special pentru rezolvarea problemelor copiilor;
- evenimente organizate cu ocazia sărbătorilor;
- organizarea de concursuri pentru: pictură, literatură, artizanat, teatru;
- grupuri de educație prin teatru, în scopul resocializării.

Cele mai frecvente sunt competițiile sportive, care însumează un număr foarte mare de persoane implicate.

La nivel local se desfășoară periodic ieșiri în comunitate la: mănăstiri, muzee, școli (unde persoanele private de libertate stau de vorba, în cadrul unor ședințe organizate cu elevii, pe teme precum: violența, consumul de droguri sau combaterea virusului HIV).

Fiecare unitate are posibilitatea de a participa la evenimente artistice în exteriorul locului de deținere (spectacole de dans, teatru, muzică, lansări de carte etc.), care se bucură de o amplă mediatizare, atât în presa scrisă, cât și la radio sau televiziune.

Modele de bune practici

Acțiuni semnificative pentru sistemul penitenciar românesc, mediatizate de presa națională și internațională:

- festivalul național de teatru al persoanelor private de libertate, edițiile I și II (noiembrie 2009, 2010) desfășurat la Teatrul Nottara din București;
- expoziția de artă fotografică, condusă de maestrul Cosmin Bumbutz;
- premiera filmului *Eu când vreau să fluier, fluier*, din acest an, în care au jucat și un număr de 10 persoane private de libertate;
- campionatul național de fotbal al persoanelor private de libertate, desfășurat pe Stadionul Dinamo din București.

O activitate remarcabilă, în contextul relației cu comunitatea locală, o reprezintă emisiunea de televiziune care, în anul 2007, a rulat pe postul național de televiziune, despre viața de dincolo de gratii, emisiune realizată de către o persoană privată de libertate, astăzi ziarist de meserie.

...sau a unui deținut care a emis, în direct, de la postul de radio Guerilla.

Nu veți întâlni nici un educator de penitenciare care să nu aibă de spus o poveste de succes. Măcar una singură!

CAPITOLUL VIII Modele de bună practică

PLANIFICAREA INTERVENȚIEI EDUCAȚIONALE

Studiu de caz

P. M., născut la 02.04.1983 în comuna Bragadiru. La vârsta de 14 ani rămâne orfan, ambii părinți decedând într-un accident de mașină și este luat în custodia unui unchi.

În prezent este implicat într-o relație de concubinaj cu M.I.

Absolvent a două clase în școala localității de domiciliu, fără loc de muncă stabil, a lucrat ca zilier și forță de muncă necalificată.

Fără istoric de asistență socială, o internare în secția de Psihiatrie a Spitalului Obregia, în consecința unui politraumatism, diagnostic ocazional „episoade petit mal”.

La vârsta de 16 ani a fost sancționat cu măsura internării în Centrul de Reeducare Găești pentru furt, iar la vârsta de 20 de ani a fost condamnat 4 ani pentru tentativă de viol. În prezent execută o pedeapsă de 7 ani pentru furt, iar prima parte a pedepsei a executat-o la Penitenciarul Giurgiu .

În perioada de carantină și observare s-a completat *Fișa educațională* de evaluare inițială din *Dosarul de Educație și Asistență Psihosocială*, iar la finalul acestei perioade, s-a întocmit *Planul individualizat de evaluare și intervenție educativă și terapeutică*. În urma discuțiilor inițiale a rezultat că, în perioadele anterioare, a fost interesat de activitățile sportive și artistice, iar în perioada în care a stat la unchiul său, după moartea părinților, l-a ajutat la unele reparații în atelierul mecanic al acestuia. De asemenea, deși declară că a urmat 2 clase școlare, susține că nu știe să scrie.

FIȘA I			
FIȘA EDUCAȚIONALĂ			
1. Date de identificare:			
Nume: <u>POPESCU</u>	Prenume: <u>MIHA</u>		
Data nașterii: <u>02.04.1983</u>	Tatăl: <u>Constantin</u>	Mama: <u>Valeria</u>	
Naționalitate: <u>română</u>			
Situția penală:			
FAP ☐	AP ☐	R ☒	Număr de pedepse cu închisoarea executate: 1
Data arestării: <u>13.01.2010</u>			
Data ultimei liberări din penitenciar: <u>05.06.2005</u>			
Specializat pe un anumit tip de infracțiune: DA / NU			
Alte tipuri de infracțiuni comise în antecedente: <u>furt și tentativă de viol</u>			
Cunoscut cu apartenență la grupuri infracționale organizate: (rețele, clanuri etc.) DA / NU			
2. Nivel de școlarizare la depunerea în penitenciar:			
Neșcolarizat ☐	Nivel primar X (clase <u>2</u>)		

Nivel gimnazial ☐ (clase _____) Nivel liceal ☐ (clase _____)

Studii superioare ☐ (anul _____)

Ultima școală absolvită: Școala cu clasele I-IV din comuna Bragadiru

Existența documentelor care atestă nivelul de școlarizare: **DA / NU**

3. Situația profesională la depunerea în penitenciar:

Calificare: fără Existența documentelor care atestă calificarea: **DA/NU**

Ocupație: fără ocupație

Locuri de muncă anterioare (dacă este cazul): _____

4. Aptitudini și interese:

Disponibilitate de a participa la activități și programe educaționale: **DA/NU**

Disponibilitate de a participa la activități productive: **DA/NU**

Aptitudini:

Artistice ☒ Tehnice ☒ Sportive ☒ Științifice ☐

Altele: _____

Domenii de interes: _____

5. Nevoi identificate:

- deprinderi de scris-citit deficitare;
- absența unei calificări profesionale;
- dificultăți de relaționare;
- evitarea responsabilității și manifestarea unui comportament orientat spre obținerea de beneficii imediate.

6. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI:

- includerea în programul de alfabetizare;
- participarea la activități de formare profesională;
- dezvoltarea abilităților de comunicare și interrelaționare corectă;
- implicarea în activități sau programe desfășurate în mod sistematic, în vederea stimulării responsabilității și dobândirii unor modele comportamentale adecvate.

Data: 22.01.2010

Unitatea penitenciară: P. Giurgiu

Educator (numele, prenume, semnătură): .i.p. M.N

FIȘA V (INIȚIAL)

PLANUL INDIVIDUALIZAT DE EVALUARE ȘI INTERVENȚIE EDUCATIVĂ ȘI TERAPEUTICĂ

DATE DE IDENTIFICARE:

Nume: PopescuPrenume: MihaiData nașterii: 02.04.1883Tatăl: ConstantinMama: Valeria

Educațional

Activități și programe educaționale	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului
<i>Program de alfabetizare</i>	P. Giurgiu	i.p. M.N.
<i>Programul de dezvoltare a abilităților de comunicare</i>	P. Giurgiu	
<i>Activități ocupaționale</i>	P. Giurgiu	

Asistență socială

Consiliere și programe de asistență socială	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului

Asistență psihologică

Consiliere și programe de asistență psihologică	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului

Data: 10.02.2010

În perioada următoare evaluării inițiale, persoana privată de libertate a fost înscrisă la programul de alfabetizare, dar a refuzat includerea în programul de dezvoltare a abilităților de comunicare. De asemenea, a refuzat să mențină legătura cu mediul de suport, deși anterior a primit vizita concubinei și a început să aibă unele probleme de relaționare cu colegii de cameră. Nu a participat la activități productive, deoarece nu este apt din punct de vedere medical. După 5 luni executate la Penitenciarul Giurgiu a fost transferat la Penitenciarul Colibași, unde a fost realizată evaluarea periodică.

FIȘA I¹
FIȘA EDUCAȚIONALĂ
EVALUARE PERIODICĂ

1. DATE DE IDENTIFICARE:

Nume: Popescu Prenume: Mihai
 Data nașterii: 02.04.1983 Tatăl: Constantin Mama: Valeria

2. Modificări la nivelul situației școlare / profesionale, înregistrate pe parcursul executării pedepsei:

Participare la activități de școlarizare:

Nr. crt.	Clasa / an universitar	Anul școlar/ universitar	Perioada	Unitatea penitenciară	Mențiuni

Participarea la cursuri de formare profesională:

Nr. crt.	Curs de formare profesională	Perioada	Unitatea penitenciară	Mențiuni

Participare la activități productive:

Nr. crt.	Ocupația	Perioada	Unitatea penitenciară	Mențiuni

3. Evenimente deosebite pe timpul detenției:

Data	Eveniment

4. Refuzul de participare la programe și activități:

Data	Programul/Activitatea
01.03.2010	Programul de dezvoltare a abilităților de comunicare

5. Nevoi nou identificate:

- dificultăți de respectare a unui program riguros de disciplină și studiu;
- carențe în educația pentru viața de familie;
- dificultăți accentuate de integrare în colectiv.

6. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

- continuarea activității de alfabetizare și analizarea posibilității de înscriere la școală;
- instruirea cu privire la rolul familiei și viața de cuplu;
- consumarea energiilor într-un mod constructiv.

Data: 22.07.2010 Unitatea penitenciară: P. Colibași
 Educator (numele, prenume, semnătură): .i.p. M.N.

În urma completării fișei de evaluare periodică, s-a trecut la revizuirea *Planului*.

FIȘA V¹ (REVIZUIT)		
PLANUL INDIVIDUALIZAT DE EVALUARE ȘI INTERVENȚIE EDUCATIVĂ ȘI TERAPEUTICĂ		
DATE DE IDENTIFICARE:		
Nume: <u>Popescu</u>	Prenume: <u>Mihai</u>	
Data nașterii: <u>02.04.1883</u>	Tatăl: <u>Constantin</u>	Mama: <u>Valeria</u>
Educațional		
Activități și programe educaționale	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului
<i>Continuarea programului de alfabetizare</i>	P. Colibași	
<i>Educație pentru viața de familie</i>	P. Colibași	
<i>Activități sportive</i>	P. Colibași	
Asistență socială		
Consiliere și programe de asistență socială	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului
Asistență psihologică		
Consiliere și programe de asistență psihologică	Unitatea penitenciară	Numele și prenumele specialistului
Data 10.08.2010		

Pe parcursul executării pedepsei, în *Planul* întocmit persoanei private de libertate se vor avea în vedere, atât nevoile nou identificate, cât și cele din cadrul evaluării inițiale, astfel încât să se asigure acoperirea integrală a acestora. Chiar dacă pentru unele programe sau activități subiectul a refuzat participarea, acestea vor fi menționate în *Plan* și avute în vedere, pentru a fi reluate și supuse atenției persoanei private de libertate, la o dată ulterioară.

Având în vedere că, în cadrul evaluării inițiale a fost identificată nevoia de formare profesională, ținând cont de evoluția instruirii școlare, se poate menționa în *Plan* și urmarea unui curs de calificare, eventual, în meseria de mecanic.

ACTIVITĂȚI EDUCATIVE

Activități creative:

Dramaturgie
Pictură
Artizanat
Dans
Fotografie
Proiecție de filme
Emisiuni TV
Redactarea unei reviste
Olărit
Traforaj.

Activități culturale:

Vizionări
Prelegeri
Concerte
Piese de teatru
Grupe de lectură
Activități de bibliotecă
Recenzii de carte
Dezbattere
Cenaclu literar.

Activități recreative:

Concursuri
Competiții
Activități sportive.

1. Organizarea și desfășurarea proiecției de film – Penitenciarul Codlea

Anunț

Sâmbătă,(data), va avea loc vizionarea filmului....., de la ora..., în clubul...
Activitatea este destinată tinerilor cu vârste între 18-21 de ani. Cei care doresc să participe se pot înscrie la educator în perioada...

Educator,

Proiectarea activității

Activitatea: vizionare de film

Subiectul: “Toamna bobocilor”

Obiective:

- să cunoască informații despre regizor și despre actorii principali;
- să povestească pe scurt filmul;
- să desprindă aspectele morale ale filmului;
- să dobândească noi cunoștințe.

Metode de lucru: vizionarea filmului, observarea reacțiilor, conversația.

Resurse:

- **Materiale:** calculator, videoproiector, DVD, ecran, *Fișă de lucru*;
- **Umane:** educatorul.

Beneficiari: tinerii privați de libertate.

Durata: 2 h.

Evaluare: frontală.

Data:

Ora:

Fișă de lucru

Titlul filmului: _____

Regizor:

Informații despre regizor:

În rolurile principale:

Informații despre unul dintre actori:

Scurtă descriere (dacă avem acces la descriere):

Aspecte morale care se desprind din film și care pot constitui o bază de discuție:

Alte aspecte importante care se desprind:

Informații utile:

Observații privind desfășurarea activității:

Coordonatorul activității:

2. Organizarea și desfășurarea piesei de teatru – Penitenciarul Codlea

Avizat,
Dir. Adj. EAP Dir. Adj. SDRP

Aprob,
DIRECTOR

Proiect:
“Ciclopul”, de Euripide
- spectacol de teatru -

Justificare:

În luna noiembrie 2010 va avea loc “*Festivalul de Teatru pentru Deținuți*”. Participarea persoanelor private de libertate la astfel de activități este foarte importantă pentru dezvoltarea creativității, evidențierea potențialului artistic, creșterea capacității de relaționare, contribuind la detensionarea acestora și, de asemenea, la îmbunătățirea imaginii penitenciarului în comunitate.

Vă propunem ca anul acesta să punem în scenă piesa “Ciclopul”, de Euripide.

Obiective:

- dezvoltarea creativității;
- creșterea empatiei;
- stimularea imaginației;
- dezvoltarea autodisciplinei.

Resurse:

Umane: un regizor voluntar, educator, agenți supraveghetori.

Materiale: scenariu, casetofon, o carcasă de telefon fix.

Beneficiari:

- 15 persoane private de libertate care vor fi actori;
- 200 de persoane private de libertate care vor fi spectatori;
- 200 de spectatori din Brașov;
- participanții la festival.

Durata: 5 luni

Orar: Activitățile se vor desfășura în fiecare zi de luni și joi, între orele 13.30 – 16.00, în clubul administrativ.

Coordonator:

Data începerii:

Evaluare: Se vor utiliza metoda observației și a chestionarului.

Întocmit,

Coordonator,

3. Organizarea și desfășurarea concursurilor

Planificarea concursurilor tematice – Penitenciarul Codlea

Aprob,
DIRECTOR

Avizat,
Director adj. EAP

“Cultură și competiție”- Concursuri tematice Promovarea culturii în camerele de deținere

Justificare:

Este evident faptul că nivelul cultural al persoanelor private de libertate este scăzut, că foarte multe dintre acestea nu au cunoștințe minime de cultură generală, dar, în același timp, se poate observa și o eterogenitate în cadrul grupurilor din camerele de deținere, în sensul că există unele persoane private de libertate, care au mult mai multe cunoștințe decât media, care au capacitatea de a învăța și de a-i sprijini pe ceilalți să acumuleze noi cunoștințe utile.

O altă evidență este spiritul de competiție pe care îl au unele persoane private de libertate. Acest spirit ar putea fi dirijat spre acumularea de informații și dezvoltarea de atitudini prosociale, dacă ar exista motivația necesară.

Un al treilea argument pentru care ar fi util un astfel de program este acela că în următoarea perioadă ne vom confrunta cu o criză a spațiilor destinate exclusiv activităților educaționale și va fi necesar să intensificăm activitățile realizate în incinta camerelor de deținere. Oamenii trebuie să-și exerseze și să-și dezvolte capacitățile cognitive, pentru a-și menține tonusul intelectual și vitalitatea.

Este, prin urmare, foarte util să folosim dorința de competiție, într-un sens constructiv promovând diseminarea de informații în camere, prin intermediul materialelor informative și al unor educatori între egali special instruiți și monitorizați și valorizarea comportamentului celor care se străduiesc să învețe și să se dezvolte.

Obiective:

- Ocuparea timpului liber al persoanelor private de libertate, cu activități folositoare;
- Asimilarea de noi cunoștințe, utile pentru viață;
- Responsabilizarea persoanelor private de libertate, față de autoeducație;
- Utilizarea spiritului competițional pentru contracararea aplatizării afective și dezinteresului relațional;
- Stimularea capacităților cognitive;
- Exersarea disponibilităților de comunicare și de manifestare altruistă;
- Promovarea atitudinilor prosociale.

Grupul țintă este format din toate persoanele private de libertate care-și manifestă disponibilitatea de a participa la competiții.

Resurse umane: educator-coordonator al programului, psiholog, asistent social, preot.

Desfășurarea concursurilor tematice: o dată pe săptămână va avea loc câte un concurs, în conformitate cu planificarea mai jos prezentată. Materialele informative vor fi distribuite, prin intermediul foi volante sau prin alte materiale scrise, în camere, cu cel puțin trei zile înainte de concurs.

Planificare concursuri

Luna	Modulul self-management	Modulul de educație și cultură generală	Modulul social	Modulul de educație religioasă
Mai	Dispozițiile afective (1)	Proclamarea independenței de stat a României (2)	Familia, factor de echilibru (3)	Pogorârea Sfântului Duh (4)
Iunie	Controlul afectelor (3)	Copacul, sufletul naturii (2)	Despre copii (1)	Sfinții Apostoli Petru și Pavel (4)
Iulie	Fairplay-ul și emoțiile (1)	Imnul național - concurs de interpretare (4)	Natalitatea (2)	Sfântul Ilie (3)
August	Sentimentele și pasiunile (3)	Prietenia (4)	Adolescența (1)	Cinstirea Maicii Domnului (2)
Septembrie	Agresivitatea umană (4)	Cine știe alfabetul? (1)	Traficul de persoane (3)	Sfânta Cruce (2)
Octombrie	Sănătatea mintală	Muzică - interpretare	Despre vârstnici	Cuvioasa Paraschiva
Noiembrie	Toleranța și intoleranța	Alimentația rațională	Violența domestică	Sfinții Îngeri
Decembrie	Metodele de autocontrol	Folclorul românesc	Despre discriminare	Nașterea Domnului

Obiectivele modulelor sunt:

Pentru modulul „Self management”, participanții trebuie:

- Să definească agresivitatea umană;
- Să distingă între afectele, emoțiile, sentimentele și pasiunile umane;
- Să manifeste sensibilitate și deschidere față de ceilalți;
- Să acorde respectul cuvenit persoanei umane;
- Să învețe metode simple de autocontrol a comportamentului.

Pentru modulul de educație și cultură generală, participanții trebuie:

- Să menționeze data proclamării independenței României;
- Să prezinte importanța Războiului de Independență;
- Să reproducă versurile imnului național;
- Să prezinte semnificația reală a prieteniei;
- Să conștientizeze importanța învățării scris-cititului;
- Să enumere principiile alimentației raționale;
- Să enumere principalele grupe de alimente;
- Să prezinte specificul folclorului românesc;
- Să exerseze gustul pentru studiu și pentru cunoaștere, în general.

Pentru modulul social, participanții trebuie:

- Să știe cum să se poarte în familie;
- Să definească natalitatea;
- Să accepte că fiecare om merită să fie respectat;
- Să manifeste sensibilitate față de copii;
- Să enumere etapele căutării unui loc de muncă.

Pentru modulul de educație religioasă, participanții trebuie:

- Să prezinte semnificația sărbătorilor religioase;
- Să prezinte importanța cultului Maicii Domnului;
- Să recunoască elemente esențiale din viețile sfinților și să extragă învățăminte pentru viețile lor;
- Să învețe despre originea și importanța cinstirii îngerilor;
- Să descopere semnificația Nașterii Domnului pentru fiecare dintre noi.

Concursurile propriu-zise se vor desfășura prin aplicarea unor chestionare de cunoștințe sau prin scrierea unor eseuri/compuneri tematice.

Motivarea continuă a participanților:

Se va institui, conform regulamentului concursului, un sistem de punctare a participanților. Astfel, fiecare participare săptămânală a persoanelor private de libertate la concurs va fi notată de la 1 la 10 și va fi consemnată în tabelul de monitorizare. Participările notate cu mai mult de 5 puncte, vor fi cumulate. Când un participant obține 80 de puncte, i se va face propunere de recompensare, dacă îndeplinește și celelalte criterii (Ex.: disciplină).

Evaluarea activității:

În procesul de evaluare se va ține cont de numărul de participanți la fiecare concurs, de notele pe care le obțin participanții, de numărul celor care iau note peste 5 sau note mari (8, 9, 10).

Durata programului: 6 luni

Data începerii:

Coordonator:

Regulament

de desfășurare a campionatului de tenis de picior – Penitenciarul București Rahova

Justificare:

Activitatea sportivă contribuie la asigurarea unui echilibru funcțional între componentele fizice și cele psihice ale personalității umane. Aceasta include un ansamblu de acțiuni care vizează transformări de natură fizică și psihică. Este vorba, îndeosebi, de întărirea sănătății, dezvoltarea armonioasă a corpului, dezvoltarea aptitudinilor fizice, consolidarea deprinderilor și priceperilor motrice, dezvoltarea spirituală a personalității, a unor calități morale și estetice.

În acest context, încurajarea, dezvoltarea și stimularea atitudinii participative față de activități educaționale, constituie o condiție necesară pentru reintegrarea socială. Orientarea către util, oferta unor responsabilități în microclimat educațional, încercările de sensibilizare estetică, reprezintă modalități eficiente de intervenție, în vederea recuperării persoanelor private de libertate.

Scop:

Derularea unei activități de reintegrare socială, adaptată la specificul așezământului de detenție, menită să genereze și să cultive un climat psihosocial pozitiv.

Obiective:

- depistarea și selecționarea persoanelor private de libertate înzestrate cu aptitudini specifice acestui sport (formarea echipei de minifotbal a unității);
- educarea esteticii ținutei corporale și a expresivității mișcărilor;
- conștientizarea efectelor benefice ale activității sportive pentru sănătatea fizică și psihică, precum și formarea spiritului de echipă și fairplay;
- reducerea efectelor negative ale pedepsei privative de libertate asupra stimei de sine, imaginii de sine și auto-respectului.

Reguli de joc

Terenul de joc și aria (suprafața) de joc

Terenul de joc este împărțit în două jumătăți egale, despărțite de un fileu.

Baza și liniile de margine sunt părți ale terenului de joc.

Niciuna din cele două zone de serviciu nu este împărțită.

Dimensiunile terenului de joc este 8.2 (max. 9.0) x 18.0m.

O jumătate din terenul de joc este 8.2 (max. 9) x 9 m ca dimensiuni.

Plasa

Partea care a fost prinsă deasupra terenului de joc între liniile de margine. Lungimea plasei poate fi definită prin doi stâlpi rotunzi de metal sau de plastic care susțin plasa între linii. Stâlpii sunt părți ale plasei.

Plasa este întinsă la ambele capete, astfel încât partea de sus extinsă la 110 cm deasupra suprafeței terenului de joc este aceeași pe toată lungimea ei, de-a lungul terenului de joc.

Începutul jocului

Echipa care a câștigat aruncarea (cu banul) are opțiunea de a alege ori partea, ori serviciul. Pauza este între seturi – 1 minut și între meciuri – 5 minute.

Serviciul

Un serviciu trebuie să fie executat doar din spațiul din spatele liniei de bază, între liniile de margine, de orice jucător care servește mingea în întreaga zonă de serviciu adversă.

Serviciul este executat prin lovirea mingii cu orice parte a corpului, cu excepția brațului și a mâinilor, din zona din spatele liniei de bază, din afara terenului de joc. Nici mingea, nici piciorul nu trebuie să atingă terenul de joc (inclusiv liniile) când un serviciu este în curs de execuție. Mingea trebuie să fie eliberată din mâini sau așezată pe pământ pentru a servi.

Serviciul trebuie să fie realizat într-un interval de 5 secunde din momentul în care arbitrul dă semnalul de începere a jocului.

Mingea trebuie să traverseze sau să atingă plasa și să cadă în terenul adversarului.

Serviciul nu se repetă dacă mingea atinge plasa și cade în terenul adversarului.

Mingea în joc

Numărul maximum de mingi lăsate să cadă pe pământ este o singură dată în timpul jocului.

Jucătorul poate să nulească mingea să cadă la pământ (excepție pentru serviciul adversarului).

Numărul maximum de mingi atinse de jucător: simplu - 2; dublu - 3; triplu - 3. Jucătorul poate atinge mingea cu orice parte a corpului, cu excepția brațului și a mâinii. Jucătorului nu-i este permis să atingă mingea de două ori la rând, cu excepția jocului la simplu.

Numărul minim de atingeri pe care jucătorul poate să le facă, înainte ca mingea să traverseze fileul, este unul.

Serviciul este repetat (minge nouă), dacă un obiect exterior atinge mingea ori terenul de joc.

Niciunui jucător nu-i este permis să atingă fileul.

Mingea este considerată corectă numai dacă traversează fileul și cade în terenul adversarului.

Dacă doi jucători adversari ating mingea deasupra fileului în același timp (minge moartă) și balonul iese din terenul de joc, serviciul se repetă. Jucătorul poate juca mingea doar în propria jumătate a terenului de joc.

Marcarea punctului, câștigarea setului și a meciului

Echipa câștigă un punct dacă adversarul comite fault; fiecare astfel de fault se consideră un punct. Se câștigă meciul după două (2) seturi câștigate.

Pauza și substituirea jucătorilor

Fiecare echipă are dreptul la o pauză de 1 minut după fiecare set jucat și la o pauză de 5 minute după fiecare meci jucat. În timpul pauzei, jucătorii trebuie să fie prezenți în propria jumătate a suprafeței de joc.

Când echipa este alcătuită din cinci jucători, trei trebuie să joace mereu și doi sunt înlocuitorii lor. Înlocuirea se poate face de două ori într-un set. O înlocuire poate implica doi jucători în același timp.

Faulturile au drept rezultat pierderea punctelor.

Echipa (jucătorul) pierde un punct dacă mingea atinge terenul propriu de două (2) ori succesiv, fără să fie atinsă de jucător.

Echipa (jucătorul) pierde un punct dacă mingea a sărit din suprafața terenului propriu și a traversat fileul în terenul adversarului, fără să fie atinsă de jucător.

Echipa (jucătorul) pierde un punct dacă un jucător atinge fileul cu orice parte a corpului său.

Serviciul se repeta dacă fileul este atins de amândoi adversarii simultan.

Echipa pierde un punct dacă jucătorul a făcut unul din următoarele faulturi când mingea a fost servită:

- mingea este servită și, în drum spre terenul adversarului, este atinsă de un co-echipier.

- mingea cade în afara zonei de serviciu a terenului adversarului.
- un jucător atinge mingea cu mâna sau brațul.
- mingea jucată de un jucător ajunge în afara plasei părții adverse.
- mingea jucată de un jucător cade în afara terenului de joc advers.
- când un jucător ține sau împinge adversarul cu mâna (mâinile).
- un jucător joacă mingea de două ori consecutiv (pierderea punctului: se aplică la dublu și la triplu).
- un jucător joacă mingea în terenul de joc al adversarului.
- un jucător atinge un jucător advers, cu excepția piciorului care este întins deasupra plasei.

Greșeli și sancțiuni

Purtări nesportive (proteste, pretenții, lovirea deliberată a arbitrilor cu mingea, lovirea mingii, ținerea și împingerea adversarului, limbaj abuziv, gesticulații inadecvate etc.) de către jucători, antrenori, căpitani echipei etc. duce la pierderea punctului.

În funcție de gravitatea abaterii, jucătorul este sancționat cu cartonaș galben sau roșu, iar a treia avertizare are drept urmare eliminarea. După obținerea cartonașului roșu, jucătorul trebuie să părăsească imediat suprafața de joc.

Dacă arbitrul este insultat de jucător punctul este acordat echipei adverse.

Echipamentul jucătorilor

Jucătorii unei singure echipe trebuie să folosească același echipament; dacă nu, ei nu sunt autorizați de către arbitru, să joace. Decizia arbitrilor este finală.

Caracteristici special - triplu

Echipa este alcătuită din cinci jucători, dintre care trei trebuie să joace mereu și doi sunt înlocuitorii lor.

Reguli de disciplină:

1. Organizatorii acestei competiții recomandă în mod expres fairplay-ul, atât pe teren, cât în afara acestuia.
2. Orice echipă care nu se supune regulamentului competiției, periclitând buna desfășurare a acesteia, va fi avertizată sau exclusă din competiție, în funcție de gravitatea greșelii comise.
3. Orice comportament necorespunzător al persoanelor private de libertate va determina excluderea acestora din competiție.

Grupul țintă:

Persoanele private de libertate adulte din Penitenciarul București-Rahova, care sunt înscrise pe tabelele de activități sportive aprobate și cu acordul medicului de secție.

Acțiunea propriu-zisă se va desfășura în două faze și va avea loc în perioada _____

În prima fază, persoanele private de libertate participante vor juca pentru stabilirea câștigătorilor secțiilor, iar ordinea partidelor se va stabili prin tragere la sorți. În faza finală a campionatului vor participa echipele câștigătoare de pe fiecare secție, formate din persoane private de libertate cu regimuri diferite, iar ordinea jocurilor se va stabili prin tragere la sorți.

Se va desemna o persoană privată de libertate care să arbitreze meciurile.

Resurse umane: monitori sportivi, educator.

Resurse materiale: terenurile de fotbal ale unității, mingi de fotbal, fileu, var pentru marcajul terenului, fluier, cartonașe confecționate în cadrul clubului central.

ACTIVITĂȚI DESFĂȘURATE ÎN COMUNITATE

Ieșire în comunitate la Muzeul Satului Bănățean Timișoara – Penitenciarul Timișoara**Justificare:**

Penitenciarul Timișoara desfășoară o amplă campanie de responsabilizare socială, în domeniul cunoașterii și protejării mediului înconjurător. Acest demers reprezintă o modalitate prin care Penitenciarul Timișoara contribuie la îmbunătățirea imaginii instituției penitenciare în societate, precum și la ameliorarea noțiunii de persoană privată de libertate, în conștiința cetățenilor.

Participarea persoanelor private de libertate la activități desfășurate în comunitate contribuie la echilibrarea psiho-socio-comportamentală a acestora, la îmbunătățirea imaginii și a respectului de sine și le conferă sentimentul utilității și șansa de a fi mereu parte din societate.

Prezentarea instituției:

Prin patrimoniul cultural deținut și prezentat publicului vizitator, Muzeul Satului Bănățean reprezintă o pagină deschisă din istoria Banatului, o mărturie a civilizației populare tradiționale a românilor și minorităților naționale din această provincie, constituind un armonios dialog interetnic.

În Muzeul Satului Bănățean se regăsește tot ceea ce este mai caracteristic civilizației și culturii tradiționale din vestul României. Privind construcțiile autentice din lemn, piatră, lut, achiziționate din satele Banatului, demolate și reconstruite în muzeu cu respectarea tehnicilor locale, obiectele folosite în desfășurarea traiului zilnic, deschizi o poartă spre viața oamenilor din secolele trecute. Casele au, în general, două sau trei camere de locuit. Ceea ce constituie, însă, o caracteristică comportamentală recunoscută a românilor, în general și a bănățenilor, în special, este ospitalitatea relevată de prezența în fiecare casă a camerei de oaspeți, cunoscută sub numele de “soba curată”, “soba mare”, “soba bună”, cel mai frumos mobilată și decorată cu cele mai prețioase țesături – covoare, ștergare și fețe de masă (“măsaie”).

În muzeu se întâlnesc case cu prispa deschisă, prelungită pe toată lungimea construcției și case cu prispa parțială. La toate acestea se adaugă acoperișul, care este sprijinit pe stâlpi de lemn frumos decorați prin cioplire și crestare, cu ornamente geometrice tradiționale; case acoperite cu paie sau șindrila, case de țărani și case de meșteri olari, un atelier de rotărie și o seamă de instalații tehnice țărănești – mori, văiugi, oloinițe.

Scop:

Echilibrarea psiho-socio-comportamentală a persoanelor private de libertate și îmbunătățirea imaginii și a respectului de sine, prin posibilitatea de a fi parte constantă din societate.

Obiective:

- însușirea unor norme de conduită civică;
- responsabilizarea socială a persoanelor private de libertate, cu privire la activitățile desfășurate în comunitate;
- dezvoltarea abilităților de comunicare interpersonală.

Grupul țintă:

Persoane private de libertate aflate în custodia Penitenciarului Timișoara.

Durată:

Activitatea se va realiza pe parcursul a 3 ore, în data 11.04.2009, în cadrul Muzeului Satului Bănățean, Str. Alea CFR, nr. 1, Timișoara, tel. 0256/225588, e-mail: office@msbtm.ro.

Activități:

Pe baza consilierii de grup, persoanele private de libertate selecționate vor fi informate referitor la scopul și obiectivele activității și se va obține consimțământul informat al acestora. Totodată, vor fi informate cu privire la normele de conduită care trebuie respectate pe parcursul vizitei la Muzeul Satului Bănățean Timișoara.

Resurse materiale: mijloc de transport până la Muzeul Satului Bănățean Timișoara.

Resurse umane: I.P. Crînguș Daniela, S.I. Szasz Andreea, A.Ș. Găină Camelia, A.Ș. Găină Pavel, personalul desemnat de directorul S.D.R.P. pentru escortarea persoanelor private de libertate voluntare, purtătorul de cuvânt care va înainta comunicatul de presă referitor la activitate.

Desfășurarea activității

Activitatea 1 – Pregătirea ieșirii în comunitate

Contactarea directorului Muzeului Satului Bănățean pentru identificarea oportunității Penitenciarului Timișoara de a vizita muzeul (director Milin Andrei);
Elaborarea și expedierea comunicatului de presă referitor la colaborarea dintre Penitenciarul Timișoara și Muzeul Satului Bănățean din Timișoara;
Selectarea persoanelor private de libertate care vor participa la ieșirea în comunitate, întocmirea și avizarea tabelului cu acestea.

Activitatea 2 – Consilierea persoanelor private de libertate

Obținerea declarației de voluntariat de la persoanele private de libertate selecționate referitor la scopul, obiectivele și desfășurarea ieșirii în comunitate;
Instruirea persoanelor private de libertate și obținerea semnăturilor acestora, care să confirme informarea cu privire la normele de conduită care trebuie respectate pe parcursul ieșirii în comunitate.

Activitatea 3 – Vizita la Muzeul Satului Bănățean Timișoara

Vizitarea Muzeului Satului Bănățean din Timișoara;

Activitatea 4 – Evaluarea activității

Sintetizarea concluziilor activității, în grup cu toate persoanele private de libertate participante;
Elaborarea unui raport către directorul adjunct educație și asistență psihosocială, directorul penitenciarului și Administrația Națională a Penitenciarelor referitor la desfășurarea activității.

Planificarea activității

Activitatea desfășurată	Acțiuni	Perioada	Responsabil
Pregătirea ieșirii în comunitate	Contactarea directorului instituției;	07.04.2009	I.P. Crînguș D.
	Elaborarea proiectului de ieșire în comunitate cu persoanele private de libertate;	08.04.2009	I.P. Crînguș D.A.Ș. C.Găină
	Selectarea persoanelor private de libertate care vor participa la ieșirea în comunitate, întocmirea și avizarea tabelului cu acestea;	08.04.2009	I.P. Crînguș D.A.Ș. Găină C. A.Ș. Găină P.
	Elaborarea și expedierea comunicatului de presă referitor la colaborarea dintre Penitenciarul Timișoara și Muzeul Satului Bănățean.	09.04.2009	S.I. Radu M.
Consilierea persoanelor private de libertate	Obținerea declarației de la persoanele private de libertate selecționate referitor la scopul, obiectivele și desfășurarea ieșirii în comunitate;	09.04.2009	A.Ș. Găină P. A.Ș. Găină C. A.Ș.A. Jigalov A.
	Instruirea persoanelor private de libertate, obținerea semnăturilor acestora care să confirme instruirea referitoare la normele de conduită care trebuie respectate cu ocazia ieșirii în comunitate.	10.04.2009	I.P. Crînguș D. A.Ș. Găină P. A.Ș. Găină C. A.Ș.A. Jigalov A.
Vizita la Muzeul Satului Bănățean Timișoara	Plecarea din penitenciar;	11.04.2009 Ora: 8,30	I.P. Crînguș D S.I. Szasz A.
	Vizitarea Muzeului Satului Bănățean;	11.04.2009 Ora:09,00-09,30	I.P. Crînguș D. S.I. Szasz A.
	Plecarea spre penitenciar.	11.04.2009 Orele12,00	I.P. Crînguș D. S.I. Szasz A.
Evaluarea activității	Evaluarea activității.	13.04.2009	I.P. Crînguș D. S.I. Szasz A.

Avizat,
Dir. Adj. EAP
Scms. Liliana HORVATH

Întocmit,
Șef Serviciu Educație
I.P. Crînguș D.

ÎNCHEIEREA PROTOCOALELOR DE COLABORARE

(Denumirea instituției)

Nr.din..... 2010

Administrația Națională a Penitenciarelor

Nr. din..... 2010

PROTOCOL DE COLABORARE

I. PĂRȚILE:

Administrația Națională a Penitenciarelor, instituție cu personalitate juridică, cu sediul în București, strada Maria Ghiculeasa nr. 47, sector 2, reprezentată prin domnul chestor de penitenciare dr. Ioan BĂLA, în calitate de Director General;

Și

(Instituția) _____, cu sediul în _____ reprezentată de _____, în calitate de _____

În temeiul art. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 1849/2004 privind organizarea, funcționarea și atribuțiile Administrației Naționale a Penitenciarelor;

II. EXPUNERE DE MOTIVE:

Exemplu:

II.1. Reintegrarea socială a persoanelor private de libertate presupune un demers etapizat, pe termen lung, în care o componentă semnificativă este asigurată de dezvoltarea colaborării cu instituțiile și organizațiile societății civile, în realizarea proiectelor comune;

II.2. _____.

III. SCOP:

Exemplu:

Colaborarea în vederea desfășurării de proiecte comune, care să contribuie la creșterea parametrilor calitativi ai activităților derulate cu persoanele private de libertate, a șanselor de reintegrare socială a acestora, precum și a vizibilității instituției penitenciare.

IV. OBIECTIVE:

Exemplu:

- participarea reprezentanților _____ la activitățile de educație și asistență psihosocială desfășurate de către Administrația Națională a Penitenciarelor sau unitățile subordonate;

V. BENEFICIARIII PROTOCOLULUI:

Exemplu:

Beneficiarii protocolului sunt:

- persoanele private de libertate din unitățile subordonate Administrației Naționale a Penitenciarelor;
- Sistemul Administrației Naționale a Penitenciarelor, prin creșterea vizibilității acestuia.

VI. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR:

Instituția parteneră:

a. _____;

Administrația Națională a Penitenciarelor:

a. _____;

VII. OBLIGAȚII COMUNE:

Exemplu

1. se informează reciproc, asigură participarea la evenimente, întâlniri care vizează aspecte de interes comun și contribuie la mediatizarea acestora,

VIII. DISPOZIȚII FINALE:

Prezentul protocol s-a încheiat pentru o perioadă de _____ și va intra în vigoare la data semnării.

Părțile desemnează un reprezentant care să fie direct responsabil cu derularea *Protocolului*. Schimbarea acestuia va fi comunicată celeilalte părți cu cel puțin 30 de zile înainte de data schimbării.

Reprezentantul Administrației Naționale a Penitenciarelor

- _____,

Reprezentantul

- _____,

Părțile semnate pot propune, după caz, modificarea duratei, a conținutului sau încetarea protocolului.

Rezilierea unilaterală a protocolului se realizează în următoarele condiții:

- neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a prevederilor protocolului de colaborare de către una din părțile semnate;
- în cazul compromiterii imaginii publice a celeilalte părți, pe baza documentelor justificative;

Oricare dintre cele două părți semnate poate notifica celeilalte părți denunțarea protocolului cu 30 de zile înainte.

Protocolul nu poate fi denunțat înaintea finalizării programului/proiectului comun pentru care s-au făcut deja cheltuielile de către părți.

Toate neînțelegerile care pot apărea din aplicarea sau interpretarea prezentului *Protocol de colaborare* se vor rezolva pe cale amiabilă.

Prezentul protocol s-a încheiat astăzi, în două exemplare, câte unul pentru fiecare parte.

Instituția parteneră
Director/președinte

Administrația Națională a Penitenciarelor
Director general
Chestor de penitenciare dr. Ioan BĂLA

Avizat
Director
Direcția Contencios și Elaborare Acte Normative

Colaborarea cu angajatorii locali – Penitenciarul Timișoara

I. SCOPUL:

Scopul acestui program îl constituie creșterea șanselor de incluziune socială a persoanelor private de libertate

II. OBIECTIVELE:

1. Informarea persoanelor private de libertate în vederea angajării în muncă.
2. Stabilirea de parteneriate cu asociații de firme, firme, instituții publice și ONG-uri, în vederea sprijinirii reintegrării sociale a persoanelor private de libertate.
3. Promovarea, pe termen scurt, a angajabilității persoanelor private de libertate.
4. Sensibilizarea angajatorilor față de egalitatea de oportunități și incluziunea socială a persoanelor private de libertate.

III. PLANIFICAREA ACTIVITĂȚILOR:

1. Diagnoza situației în penitenciar

- 1.1 Spații disponibile;
- 1.2 Ateliere și activități profesionale în interior, puncte de lucru;
- 1.3 Identificarea competențelor profesionale ale persoanelor private de libertate.

2. Diagnoza situației regionale

- 2.1 Identificarea sectoarelor majore de afaceri din regiune;
- 2.2 Identificarea asociațiilor de firme (inclusiv firme care intermediază forța de muncă);
- 2.3 Identificarea de formatori pentru instruirea socio-umană și tehnologică și calificare profesională;
- 2.4 Identificarea angajatorilor individuali.

3. Intervenția în masă a asociațiilor de angajatori

- 3.1 Întocmirea de materiale informative;
- 3.2 Contactarea formatorilor (instruirea socio-culturală și tehnologică, calificare profesională);
- 3.3 Contactarea asociațiilor de firme;
- 3.4 Contactarea angajatorilor individuali;
- 3.5 Diseminarea informației;
- 3.6 Mediatizarea.

4. Intervenția specializată, în parteneriat cu asociațiilor de angajatori, firme, instituții publice, ONG-uri

- 4.1 Seminar;
- 4.2 Întâlniri – dezbateri;
- 4.3 Vizită la penitenciar.

5. Obținerea de locuri de muncă

- 5.1 Organizarea bursei locurilor de muncă;
- 5.2 Identificarea și contractarea de puncte de lucru în exterior.

6. Parteneriate cu asociații de firme sau cu firme

7. Contractarea serviciilor penitenciarului.

IV. DURATA

Programul se va derula pe parcursul unui an. Planificarea derulării activităților este anexată.

V. RESURSELE IMPLICATE

Programul va fi implementat de echipa desemnată în cadrul Penitenciarului Timișoara. Activitatea de formare educațională și tehnologică va beneficia de sprijinul sectorului reintegrare socială și al angajaților responsabili ai atelierelor din cadrul Penitenciarului Timișoara, precum și a unor colaboratori externi, care se vor implica în această activitate în baza protocoalelor de colaborare încheiate în cadrul programului.

Organizarea evenimentelor prevăzute în program preconizăm că se va realiza în colaborare cu asociații de firme, firme, instituții publice și ONG-uri care se vor implica în program.

Resursele materiale vor fi cele alocate în cadrul proiectului din care face parte acest program.

VI. MONITORIZAREA ȘI EVALUAREA

Pentru evaluarea inițială se va genera un raport, care descrie situația inițială din unitatea penitenciară și din comunitate. Monitorizarea se va efectua lunar, pe baza unei fișe de monitorizare, iar evaluarea se va realiza trimestrial, printr-un raport care va descrie modul în care s-au derulat activitățile propuse în trimestrul respectiv și rezultatele obținute. La finalul programului va avea loc evaluarea finală, care va prezenta activitățile derulate și rezultatele obținute la finalul programului.

EXERCIȚII DE SPARGERE A GHEȚII

1. Obiectele

Așezați pe o masă aproximativ 15 obiecte mici. Cereți participanților așezați în șir indian să treacă fiecare pe la masă și să încerce să memoreze într-un timp scurt obiectele văzute. Se vor întoarce apoi la locurile lor, timp în care dumneavoastră veți îndepărta obiectele respective din raza lor vizuală. Cereți participanților să noteze toate obiectele pe care și le pot aminti. La sfârșit, spuneți-le care au fost toate aceste obiecte. *Care obiecte au fost cel mai ușor/cel mai greu de ținut minte? Câte obiecte ați reușit să țineți minte?*

2. 10 secunde

Grupul de lucru alege o anumită culoare sau o anumită formă. Participanții sunt așezați în cerc. În sensul acelor de ceasornic, fiecare persoană trebuie să numească două obiecte din încăperea care au acea culoare sau acea formă. Fiecare cursant are la dispoziție 10 secunde pentru a numi obiectele respective. Un voluntar din sală (sau dumneavoastră) strigă „următorul” ori de câte ori au trecut cele 10 secunde. După ce fiecare a avut posibilitatea să numească cele două lucruri, clasa alege o nouă culoare sau o nouă formă. De această dată, fiecare cursant are la dispoziție doar șapte secunde pentru a putea numi cele două obiecte. În continuare, cursanții ar putea să încerce să numească cele două obiecte în cinci secunde, ceea ce nu este deloc ușor.

3. Ghicitorul

Participanții stau în cerc. Unul dintre ei „Ghicitorul”, părăsește încăperea. Cei rămași în cerc aleg un conducător de joc. Ori de câte ori conducătorul de joc face o mișcare, ceilalți trebuie să-l imite. Astfel, de exemplu, dacă acesta își atinge capul, toți trebuie să și-l atingă.

„Ghicitorul” se întoarce în încăperea. Conducătorul de joc face diferite mișcări, pe care ceilalți le imită foarte repede. „Ghicitorul” trebuie să încerce să ghicească cine este cel care le comandă celorlalți mișcările. Dacă ghicește corect, „Ghicitorul” numește persoana care l-a dat de gol pe liderul jocului. Acea persoană devine următorul „Ghicitor”.

4. Alinierea în ordinea zilei de naștere

Fără să vorbiți, aliniați-vă în funcție de ziua și luna voastră de naștere!

Grupul este lăsat să se descurce singur și, pentru ordinea de aliniere, se folosește comunicarea nonverbală.

5. Nume celebre

Facilitatorul scrie un nume celebru (un star, un personaj istoric, un personaj de desene animate etc.) pe o etichetă și lipește pe spatele fiecăruia, fără să spună. Participanții se mișcă și pun întrebări care necesită răspunsuri de tipul „da”/„nu” până ghicesc cine sunt ei.

6. Visul

Toată lumea stă în cerc și fiecare trebuie să se prezinte, oferind date despre originea și aspirațiile de viață.

7. Din fericire/din nefericire

Acest joc poate fi jucat pe perechi sau în cerc. Primul jucător începe povestirea cu: *„din fericire când m-am trezit azi dimineață era frumos...”*. Al doilea continuă *„din nefericire, liniștea gândurilor mi-a fost tulburată de...”*. Al treilea continuă *„din fericire...”* și tot așa procedează și restul grupului.

8. Povestea realizată în grup

Mai mulți oameni se așează în cerc și compun pe rând o povestioară din câte o frază sau un paragraf scurt care se încheie cu *„apoi”* sau *„dar”*, acesta fiind semnalul pentru următorul participant care trebuie să continue. Nimeni nu poate ști dinainte modul în care va evolua povestea, dar participanții pot introduce cuvinte cum ar fi *„deodată”*, *„imediat”*, *„surprinzător”* ș.a.m.d., pentru a schimba firul povestirii.

9. Statuia emoțiilor

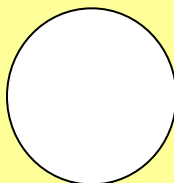
O persoană se gândește la o emoție, o mimează (ca și statuie). Ceilalți intuiesc ce stare a imitat.

10. Jocul numelui

Fiecare participant își rostește prenumele însoțit de un adjectiv care să înceapă cu prima literă din prenume. (Ex.: *Cristina cea curioasă pentru că îi place să cunoască multe lucruri*)

11. Astăzi mă simt...

Desenează expresia cea mai potrivită pentru starea emoțională pe care o simți acum!

12. Cine sunt eu?

Completează următoarele fraze:

Oamenii de care îmi pasă cel mai mult sunt.....
 Mă simt mândru de mine pentru că.....
 Oamenii pe care îi admir cel mai mult sunt.....
 Îmi place să.....
 Îmi doresc să.....
 Unul din cele mai bune lucruri făcute de mine este.....
 Mi-ar plăcea să devin.....
 Prefer să.....decât să.....
 Îmi propun să.....
 Știu că pot să.....

13. Dacă...

Completați următoarele propoziții:

Dacă aș fi o floare aș fi.....
 Dacă aș fi animal aș fi.....
 Dacă aș fi o culoare aș fi.....
 Dacă aș fi o jucărie aș fi.....
 Dacă aș fi actor aș fi.....
 Dacă aș fi vedetă aș fi.....
 Dacă aș fi instrument muzical aș fi.....
 Dacă aș fi sportiv aș fi.....

14. Afișul meu publicitar

Cum ar arăta un afiș publicitar despre tine?

15. Cel mai interesant lucru sunt eu

Participanții realizează un colaj care să cuprindă următoarele date:

Numele:
 Vârsta:
 Înălțimea:
 Culoarea părului:
 Ziua de naștere:
 Ce îmi palce:
 Mâncarea mea preferată:
 Culorile mele preferate:
 Sportul meu preferat:
 Materiile preferate:
 Lucruri care nu îmi plac:
 Aceste lucruri le fac EU cel mai bine:

16. Careul

Acest lucru facilitează comunicarea dintre voi. Pentru acest scop, căutați trei colegi care să aibă caracteristicile înscrise în fiecare cadran.

Pictează în timpul liber.	Îi place înghețata.	Îi place culoarea roz.	Joacă fotbal.
Coleționează obiecte vechi.	Are mulți prieteni.	Citește literatură SF.	Îi plac desenele animate.
Ascultă muzică retro.	Are ochii căprui.	Face mult sport.	Ascultă manele.
Este îmbrăcat cu ceva albastru.	Joacă șah.	Nu fumează.	Are ochii verzi.

17. Exerciții privind constrângerile de inducțiune

Trebuie să realizați o scurtă povestire:

- în care toate cuvintele să înceapă cu „a”;
- care să cuprindă cât mai multe cuvinte care se termină în „-ion”.

18. Parabola

Se pune problema inventării în cadrul unor grupuri mici sau individual a unor narațiuni sub formă de fabulă, poveste, aventură extraordinară.

Ex:

Lumea modernă este asemenea unui caravanserai unde....

Un pește și un ied doriră să comunice între ei...

În peștera lui Alibaba există un colț pentru comori culturale. Se putea vedea...

Albinele se hotărâră să schimbe modul de viață în stup. Pentru aceasta ele..

O clasă este o...

19. Linia vieții

Luați o foaie de hârtie și desenați linia vieții voastre. Poate fi dreaptă, ascendentă sau descendentă.

Marcați cu X locul în care vă aflați acum.

Marcați evenimentele importante din viața voastră. Începeți cu primele întâmplări.

Lăsați mai mult spațiu pentru a putea adăuga pe parcurs.

Simboluri:

- experiențe pozitive, întâmplări favorabile „^”.
- experiențe negative, dificile „*”
- am învățat ceva din ce mi s-a întâmplat „!”
- cât de stresant a fost: S – puțin, SS- destul de stresant, SSS- foarte stresant.
- dacă am riscat „R”.
- dacă a fost alegerea mea „A”.
- dacă a fost singura alternativă pe care am avut-o „x”.

20. Cele 7 schimbări

1. *Imaginați-vă 7 schimbări pe care ați vrea să le introduceți în camera voastră. (această instrucțiune trebuie prezentată prin precizarea faptului că se impune o imaginație nerestrictivă, ca sub efectul unei baghete magice; schimbările trebuie să fie notate)*

2. *Pe o foaie, ordonați de sus în jos schimbările, de la cea pe care o considerați cea mai importantă până la cea mai puțin importantă.*

3. *Pe o altă foaie, faceți aceeași ordonare, însă de la cea pe care o considerați cea mai realizabilă până la cea mai puțin realizabilă.*

21. Test

1. *la un pix și o hârtie.*
 2. *Când alegi numele, acestea să fie ale unor oameni pe care îi cunoști.*
 3. *Mergi după instrucțiuni. E foarte important pentru rezultatul testului.*
 4. *Nu citi înainte.*
-
1. *Pe o coală de hârtie scrie numerele de la 1 la 11 într-o coloană în stânga paginii.*
 2. *În dreptul numerelor 1 și 2 scrie oricare două numere. Nu ai un număr favorit?*
 3. *În dreptul numerelor 3 și 7 scrie numele a două persoane de sex opus.*
 4. *Scrie orice nume vrei (prieteni, familie) în dreptul numerelor 4, 5 și 6.*
 5. *Scrie titlurile a 5 cântece în rândurile 8, 9, 10 și 11.*
 6. *Pune-ți o dorință.*

Interpretare:

1. Numărul persoanelor la care vei transmite acest joc este cel din dreptul numărului 2.
2. Persoana din spațiul 3 este persoana pe care o iubești.
3. Persoana pe care o placi, dar cu care relația nu poate rezista este cea din spațiul 7.
4. Cel mai mult ții la persoana de la numărul 4.
5. Persoana din spațiul 5 te cunoaște cel mai bine.
6. Persoana din dreptul numărului 6 este steaua ta norocoasă.
7. Cântecul din spațiul 8 este cântecul pentru persoana din dreptul numărului 3.
8. Cântecul din spațiul 9 este cântecul pentru persoana din dreptul numărului 7.
9. În spațiul 10 este cântecul care îți descrie starea/felul în care gândești.
10. La 11 este cântecul care îți spune cum vezi viața.
11. La numărul 1 este numărul tău norocos.

22. Să râdem

Participanții sunt împărțiți în perechi. În fiecare pereche, un participant încearcă să-l facă pe celălalt să râdă. După un minut, ei schimbă rolurile.

23. Șoseta

Fără ca participanții să vadă ce faceți, puneți într-o cutie, într-un sac sau într-o șosetă, o furculiță, o minge sau orice alt obiect mic.

Dați șoseta cursanților. Fiecare participant are la dispoziție 10 secunde pentru a o pipăi. După aceea, fiecare notează ce crede că sunt obiectele din șosetă. Participanții spun unii altora ce cred că se află în șosetă, după care puteți să le arătați conținutul acesteia.

24. Creioanele

Trei voluntari aleși dintre participanți, „Găsitorii”, părăsesc încăperea. Clasa alege un loc din încăperea unde este ascuns un creion. „Găsitorii” se întorc în încăperea și încearcă să localizeze creionul. Participanții din sală bat din palme cu atât mai tare cu cât „Găsitorii” se apropie mai mult de locul respectiv. Apoi bat din palme cu atât mai încet cu cât „Găsitorii” se îndepărtează mai mult de locul respectiv. Grupul continuă să bată din palme până când creionul este găsit.

25. Îl văd

Unul dintre participanți este ales să fie „Ochiul”. Acesta se uită prin clasă, localizează un anumit obiect și notează culoarea acestuia. Fiecare trebuie să fie în stare să vadă acest obiect. „Ochiul” spune: *Văd culoarea ...* și numește această culoare. Restul încearcă să ghicească ce obiect a localizat „Ochiul”; cel care ghicește corect devine noul „Ochi”.

26. Șirul indian

Cereți participanților să închidă ochii. Ei nu au voie să vorbească. Cereți-le să formeze un șir indian în ordinea înălțimii: cel mai scund este primul, iar cel mai înalt – ultimul.

27. O atingere pe creștet

Șase voluntari, „Căpeteniile”, merg în fața clasei. Ceilalți sunt la locurile lor, cu capul pe bănci și cu ochii închiși. Fiecare dintre cele șase „Căpetenii” trece printre bănci și-l atinge ușor pe creștet pe câte un coleg. Imediat, participantul atins ridică o mână, astfel încât să nu mai fie atins de altcineva. „Căpeteniile” se întorc apoi în fața clasei. Participanții din bănci își ridică capul, deschid ochii și cei cu mâna ridicată încearcă să ghicească cine i-a atins. Cei care ghicesc corect devin „Căpetenii”, iar fostele „Căpetenii” iau loc în sală.

28. De-a ceasul

O persoană, „Ghicitorul”, stă în mijlocul încăperii și își ține ochii închiși. Doisprezece participanți stau în cerc în jurul „Ghicitorului”. Fiecare dintre ei reprezintă o oră pe cadranul unui ceas. „Ghicitorul” spune: *„Alarma pentru deșteptare se declanșează la ora ...”*, spunând un număr între 1 și 12. Cel indicat de „Ghicitor” trebuie să imite sunetul unei alarme de ceas. „Ghicitorul” trebuie să ghicească numele persoanei care a produs zgomotul respectiv. El trebuie să rămână la mijloc până când ghicește corect persoana – alarmă. Acesta devine apoi următorul „Ghicitor”.

29. Modelând sculptura

Participanții stau în cerc. Una dintre persoane face o mișcare ciudată și scoate un sunet ciudat, ca, de pildă, o săritură în aer și un fluierat. Următoarea persoană din cerc repetă mișcarea și sunetul, modificându-le ușor. Mișcarea și sunetul sunt modificate și „trecute” de la un participant la celălalt, în jurul cercului.

30. Pantomima

Pe 4 bilețele se scriu roluri. Participanții sunt împărțiți în 4 grupe și li se oferă o hârtie cu un rol. Ei vor trebui să încerce să exprime rolul prin limbaj nonverbal pentru ca celelalte grupe să poată identifica despre ce este vorba.

Biletul nr. 1: îi este foame și vrea să mănânce un sandwich.

Biletul nr. 2: nu are apă caldă de trei zile.

Biletul nr. 3: joacă fotbal.

Biletul nr. 4: s-a certat cu cel mai bun prieten.

31. Semaforul conflictelor

Se va împărți grupul în 3 mini-grupe, fiecare primind câte o fișă de lucru, pe care este prezentată o situație conflictuală:

Cerințe: fiecare grupă să identifice conflictul descris.

Care sunt cauzele conflictului?

Ce modalități de rezolvare a conflictului găsiți?

Rezolvarea conflictului este prezentată sub forma culorilor semaforului (pe o planșă).

- *la roșu – te oprești, nu reacționezi impulsiv;*
- *la galben – analizezi problema și încerci să găsești cea mai bună soluție;*
- *la verde – acționezi, pui în aplicare alternativa găsită.*

REZOLVAREA CONFLICTELOR ÎN GRUPURI

Diagnostic: Evaluarea scopului conflictului (conținut/relațional).

Răspuns:

1. Împărțiți modalitățile de a atinge scopurile în funcție de nevoile pe care fiecare încearcă să și le satisfacă.
2. Fiți conștienți de varietatea nevoilor umane (afecțiune, control, incluziune).
3. Fiți atent la intensitatea comunicării pentru a depista nevoile.
4. Fiți atent la particularitățile repetate în comunicare.
5. Fiți atent la mesajele contradictorii pe care le transmit participanții
6. Stați în contact cu ceilalți, care sunt în conflict cu dumneavoastră sau între ei, parafrazând și respirând.

Diagnostic: Analizarea strategiei de utilizat

Răspuns:

Strategiile folosite pot fi: evitare, escaladare, menținere, reducere.

Diagnostic: Conflicte tipice în grupuri de lucru

Răspuns: Conflicte de autoritate

Dependență

1. *Escaladarea conflictului*, educatorul fiind un catalizator: Alege bătaia, Rigidizează instrucțiunile, Construiește timp pentru activități.
2. *Reducerea conflictului*: Așteaptă și nu răspunde, Folosește umorul, Spune tu mesajele care nu se spun (participantul alter-ego), Discută interacțiunea, Cere informații mai detaliate, Captează participanții
3. *Escaladare/reducere*: Disipare – lasă monopolizatorul să continue până se pierde, Diversiune – cere și opinia altora, Dramatizare – reflectă comportamentul oamenilor cu umor, Dă oamenilor ce au nevoie – recunoaștere, influență etc.
4. *Evitare*: Evitare fizică, Pune interdependenții la un loc
5. *Menținere*: Cădeți de acord cum va fi tratat publicul, Exprimați îngrijorările ascunse.

Interdependență: Ignoră răspunsul, Deviază-le cu umor, Vorbește deschis despre acestea, Fii conștient de semnalele sexuale pe care s-ar putea să le emiți, Formează echipe, Folosește umorul, Schimbă rolurile, Folosește comportamente dominatoare.

Răspuns: Conflicte care apar în timpul exercițiilor:

- Pentru a dovedi că alții nu sunt OK.
- Pentru a dovedi că tu nu ești OK.

1. Oferă recunoaștere pozitivă ție și celorlalți;
2. Refuză să contra-blamezi și să-l dobori pe celălalt;
3. Comunică în același stil;
4. Oferă feedback.

BIBLIOGRAFIE

1. **Armean, M., Bumbuluț, S., David, D., Ghenea, D., McGuire, J., Popescu, M., Săsărman, M., Skagerberg, S.** (2009). *Dezvoltarea asistenței comunitare în domeniul sănătății mintale pentru persoanele private de libertate asistență psihosocială în penitenciare, Asistență psihosocială în penitenciare, Managementul de caz în domeniul sănătății mintale pentru persoanele private de libertate*, editat în cadrul proiectului *Dezvoltarea asistenței comunitare în domeniul sănătății mintale pentru deținuți*, București: Proiect desfășurat în parteneriat de Fundația Reforma Justiției Penale și Administrația Națională a Penitenciarelor și finanțat prin programul PHARE 2006 – Suport pentru dezvoltarea serviciilor comunitare de sănătate mintală și dezinstituționalizarea persoanelor cu probleme de sănătate mintală, Componenta B – Dezvoltarea centrelor comunitare de sănătate mintală.
2. **Ausubel, D.P., Robinson, F.G.** (1981). *Învățarea în școală. O introducere în psihologia pedagogică*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
3. **Badea, E.** (2002). *Psihologia educației școlare*. București: Editura Orion.
4. **Băban, A.** (2001). *Consiliere educațională. Ghid pentru orele de dirigenție consiliere*. Cluj Napoca: S.C.Psinet S.R.L.
5. **Bezvan, L., Vîntur, T.** (2007). *Consiliere și Orientare. Ghid pentru învățători*. Suceava: Editura „George Tofan”.
6. **Cosmovici, A., Iacob, L.** (coord.). (1999). *Psihologie școlară*. Iași: Editura Polirom.
7. **Cozma, T.** (coord.). (1994). *Psihopedagogie*. Iași: Editura „Spiru Haret”.
8. **Crahay, M.** (2009). *Psihologia educației*. București: Editura Trei.
9. **Craia, S.** (2000). *Teoria comunicării*. București: Editura Fundației România de Măine.
10. **Crețu, C.** (1998). *Conținuturile procesului de învățământ, componentă a curriculumului*, în vol. *Psihopedagogie*. Iași: Editura Polirom.
11. **Cristea, S.** (1996). *Pedagogie generală. Managementul educației*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
12. **Cucoș, C.** (2002). *Pedagogie*, Iași: Editura Polirom.
13. **Cucoș, C.** (coord.) (1998). *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*. Iași: Editura Polirom.
14. **Dimitriu-Tiron, E.** (2005). *Consiliere educațională*. Iași: Institutul European.
15. **Durnescu, I.** (2009). *Asistența socială în penitenciar*. Iași: Editura Polirom.
16. **Ezechil, L.** (1996). *Ghidul profesorului diriginte*. Pitești: Editura Paralela 45.
17. **Friedman, P., Yarbrough, E.** (1985). *Training strategies from start to finish*. Englewood-Cliffs: Prentice Hall.
18. **Grigoraș, I.** (2001). *Metoda interogativă*, în *Buletinul Departamentului pentru Pregătirea Personalului Didactic*, nr. 6. Iași.
19. **Huberman, A.M.** (1978). *Cum se produc schimbările în educație. Contribuții la studiul inovației*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
20. **Iucu, R.** (2000). *Managementul și gestiunea clasei de elevi*. Iași: Editura Polirom.
21. **Knowles, M.S.** (2005). *Învățarea adulților*. British Library.
22. **Landsheere, G.** (1975). *Evaluarea continuă a persoanelor private de libertate și examenele. Manual de docimologie*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
23. **Marcus, S.** (1997). *Empatie și personalitate*. București: Editura Atos.
24. **McQuail, D.** (1999). *Comunicarea*. Iași: Institutul European.
25. **Meyer, G.** (2000). *De ce și cum evaluăm*. Iași: Editura Polirom.
26. **Neacșu, I.** (2010). *Pedagogie socială. Valori, comportamente, experiențe, strategii*. București: Editura Universitară.

27. **Neveanu, P.P.** (1978). *Dicționar de psihologie*. București: Editura Albatros.
28. **Nicola, I.** (1996). *Tratat de pedagogie școlară*. Editura Didactică și Pedagogică. **Oancea, C.** (2002). *Tehnici de sfătuire/consiliere*. București: Editura Medicală.
29. **Potolea, D., Neacșu, I., Iucu, R., Pânișoară, I.O.** (coord.). (2008). *Pregătirea psihopedagogică. Manual pentru definitivat și gradul didactic II*. Iași: Editura Polirom.
30. **Radu, I.** (1974). *Psihologie școlară*. Cluj Napoca: Editura Științifică.
31. **Radu, I.T.** (2000). *Evaluarea în procesul didactic*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
32. **Roșca, Al.** (1975). *Psihologie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
33. **Saphiro, D.** (1998). *Conflictele și comunicarea: un ghid prin labirintul artei de a face față conflictelor*. Chișinău: Editura Arc.
34. **Săsărman, M.** *Programe și proiecte ale organizațiilor nonguvernamentale în penitenciarele din România*.
35. **Skagerberg, S.** (2009). *Recomandări referitoare la managementul de caz și cooperarea dintre sistemul penitenciar probațiune și sistemul public de sănătate*.
36. **Stan, C.** (2001). *Evaluarea și autoevaluarea în procesul didactic*. Cluj-Napoca: Presa Universitară Clujeană.
37. **Stanciu, M.** (1999). *Reforma conținuturilor învățământului*. Iași: Editura Polirom.
38. **Ungureanu, D.** (coord.), **Paloș, R., Sava, S.** (2007). *Educația Adulților. Baze teoretice și repere practice*. Iași: Editura Polirom.
39. **Vlăsceanu, L., Cerghit, I.** (coord.). (1988). *Curs de pedagogie*. Universitatea din București.
40. **Voiculescu, E.** (2000). *Factorii subiectivi ai evaluării școlare*. București: Editura Aramis.
41. *Manual de practică în domeniul reintegrării sociale și supravegherii*. Anul III, nr. 9/ 2004. București: Editura Oscar Print.
42. *Manualul de proceduri al sistemului penitenciar*, aprobat prin Decizia Directorului General al Administrației Naționale a Penitenciarelor nr. 452 din 04.07.2008.
43. *Pachet informativ Reintegrarea socială a persoanelor condamnate penal care aparțin unor grupuri vulnerabile*, Cap. V *Recomandări pentru strategie și practică*. (2007). Material publicat cu sprijinul financiar al programului Matra-KAP al Ambasadei Olandei la București, Penal Reform International România.
44. *Prevenirea infracționalității și metode de lucru cu infractorii*. (2001). București: GRADO – Grupul Român pentru Apărarea Drepturilor Omului.
45. http://www.penalreform.ro/uploads/media/035_Managementul_de_caz_in_domeniul_san_atatii_mintale_pentru_persoanele_private_de_libertate.pdf
46. http://www.penalreform.ro/fileadmin/pri/media/Reintegrarea_fostilor_infractori_-_resurse.pdf
47. http://www.penalreform.ro/fileadmin/pri/media/Reintegrarea_fostilor_infractori_-_recomandari.pdf
48. http://penalreform.ro/uploads/media/031_Recomandari_referitoare_la_managementul_de_caz_si_cooperarea_dintre_sistemul_penitenciar_probațiune_si_sistemul_public_de_san_atate_Stefan_Skagerberg_2009.pdf
49. http://www.irp.md/files/1235126414_ro.pdf.

Titlul programului:
Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane
2007-2013

Titlul proiectului:
„Parteneriat pentru inovare vizând creșterea incluziunii sociale”

PENITENCIARUL GIURGIU

Data publicării:
Noiembrie 2010

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.